

ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

Γενάρης-Φλεβάρης 2020 No 138 Τιμή: 4€

ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΤΩ

ΟΧΙ

στον άξονα
του πολέμου

Κλείστε τις βάσεις
Ανοίξτε τα σύνορα
για τους πρόσφυγες

- 8 Μάρτη - 110 χρόνια πάλι των Γυναικών
- Κλιματική αλλαγή- αντίσταση στην καταστροφή
- Ο ρατσιστικός πόλεμος του Μπασσάκη
- Οι φοιτητές ενάντια στην αξιολόγηση ΑΕΙ
- Βολιβία-αντίσταση στο πραξικόπημα

8 ΜΑΡΤΗ
Παγκόσμια
Μέρα
Γυναικών

Παλεύουμε

Διεκδικούμε

Απεργούμε

ΚΙΝΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΕΡΓΙΑΚΗ 8 ΜΑΡΤΗ

Web: kinisi8m.blogspot.com • **email:** kinsh8marth@gmail.com • **FB:** Κίνηση για μια απεργιακή 8 Μάρτη
Επικοινωνία: 210 5247584, 6996 244515

Γενάρης - Φλεβάρης 2020

2

**Παγκόσμια αντίσταση στον πόλεμο,
τη λιτότητα και το ρατσισμό**

Μαρία Στύλλου

6

Όχι στον “άξονα” πολέμου

Πάνος Γκαργκάνας

13

**Οι φοιτητές απαντούν
με καταλήψεις**

Αφροδίτη Φράγκου

18

**110 χρόνια από την καθιέρωση
της παγκόσμιας μέρας γυναικών
Τα διδάγματα και η συνέχεια**

Μαρία Στύλλου

22

**“Σφυρί-δρεπάνι
και ψήφο στο φουστάνι”
Η γυναικεία εργατική τάξη
στο μεσοπόλεμο και την Αντίσταση**

Σταυρούλα Πανίδου

27

**Ο ρατσιστικός πόλεμος
της κυβέρνησης Μητσοτάκη**

Γιώργος Πίπτας

31

**21Μ Διεθνής
αντιφασιστικός ξεσηκωμός**

Γιώργος Πίπτας

34

**Κάτω τα χέρια από τη ΔΕΗ -
κάτω τα χέρια από το περιβάλλον**

Γιώργος Ράγκος

38

**Η Βολιβία αντιστέκεται
στο πραξικόπημα**

Σωτήρης Κοντογιάννης

43

**Βιβλιοκριτική
Ντάνκαν Χάιλας
Ο Μαρξισμός του Τρότσκι**

Αλεξάνδρα Μαρτίνη

**Νάσος Μπράτσος
Αιγαιοπελαγίτες πρόσφυγες
στο Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο**

Πέτρος Κωνσταντίνου

**Αντώνης Λιάκος
Ο ελληνικός 20ος αιώνας**

Λεάνδρος Μπόλμης

**Ιάσωνας Χανδρινός
Όλη η νύχτα εδώ**

Κώστας Πίπτας

Ο Σοσιαλισμός από τα Κάτω είναι το δίμηνο περιοδικό του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος

Ιδιοκτήτης: Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Υπεύθυνη σύνταξης: Μαρία Στύλλου

Σύνταξη: Κώστας Βήασόπουλος, Αργυρή Ερωτοκρίτου, Θανάσης Καμπαγιάννης, Σωτήρης Κοντογιάννης, Νίκος

Λούντος, Λεάνδρος Μπόλμης, Κώστας Σαρρής, Εξώφυλλο, Σελιδοποίηση: Γιάννης Κούβαρης, Παντελής Γαβριηλίδης,

Υπεύθυνη διακίνησης: Ευγενία Βρούσο, 210 5247140, Κεντρική διάθεση: Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Φειδίου 14,

Τηλ. 210 5247584, Περιοδικό “Σοσιαλισμός από τα Κάτω”, Τ.Θ. 8161-102 10, Αθήνα, ISSN: 2241-7176

Για επικοινωνία: socialismosapotakato@gmail.com www.socialismfrombelow.gr

Αντιπολεμική διαδήλωση στη Βοστώνη, ΗΠΑ, 4 Γενάρη 2020

Παγκόσμια αντίσταση στον πόλεμο, τη λιτότητα και το ρατσισμό

«**Η** δολοφονία δεν δείχνει ότι είσαι 'νταής', δείχνει ότι είσαι τέρας». Αυτό ήταν το σχόλιο της Αλεξάντρια Οκάζιο Κορτέζ, μέλους της Βουλής των Αντιπροσώπων στις ΗΠΑ μετά τη δολοφονία του Ιρανού στρατηγού Κασέμ Σουλεϊμανί με εντολή του Τραμπ. Ήταν μια δήλωση που συμβάδιζε με τις μεγάλες αντιπολεμικές διαδηλώσεις που έγιναν σε πολλές πόλεις της Αμερικής και όχι μόνο.

Αυτές είναι εικόνες χαρακτηριστικές για το πώς προχωράει η νέα χρονιά και η κρίσιμη προεκλογική περίοδος που θα κρίνει την τύχη του Τραμπ μέσα στην καρδιά του παγκόσμιου καπιταλισμού.

Η νέα δεκαετία ξεκίνησε με ένα ιμπεριαλιστικό έγκλημα αλλά και αντιπολεμικά συλλαλητήρια. Η Μαρία Στύλλη γράφει για τις προοπτικές της παγκόσμιας αντίστασης.

Πριν από σαράντα χρόνια, το 1980 μετά την επανάσταση που ανέτρεψε τον Σάχη, οι ΗΠΑ ξεκινούσαν τις επιθέσεις κατά του Ιράν μέσα σε διαφορετικές συνθήκες. Είχαν τη στήριξη όλων των συμμάχων τους και ο Ρήγκαν που κέρδισε τότε τις εκλογές είχε μαζική υποστήριξη υπέρ των ιμπεριαλιστικών επεμβάσεων.

Ακόμη πιο έντονο ήταν αυτό το στοιχείο το 2001, μετά την επίθεση του Μπιν Λάντεν στους δίδυμους πύργους της Νέας Υόρκης. Ο Μπους ο νεότερος προχώρησε στην

εισβολή πρώτα στο Αφγανιστάν και στη συνέχεια στο Ιράκ με στρατό εκατοντάδων χιλιάδων και χωρίς αμφισβήτηση αρχικά εκείνων των επιλογών, ακόμη και από τμήματα της Αριστεράς διεθνώς. Χρειάστηκε να φτάσουμε στο 2003 για την μεγάλη έκρηξη του αντιπολεμικού κινήματος.

Σήμερα ακόμη και σε επίπεδο κυβερνήσεων εκφράζονται οι επιφυλάξεις ότι η δολοφονική ενέργεια του Τραμπ είναι επικίνδυνη και αποσταθεροποιητική. Δεν υπάρχουν πολλοί «εταίροι» σαν τον Μητσοτά-

κη που πήγε στον Λευκό Οίκο και δήλωσε «αξιόπιστος και προβλέψιμος». Μέσα στον απλό κόσμο η οργή είναι τεράστια και οι αντιδράσεις άμεσες σχεδόν παντού.

Αυτή η διαφορά δεν οφείλεται απλά και μόνο στο πόσο «αλλοπρόσαλλος» είναι ο Τραμπ, όπως λένε πολλοί σχολιαστές. Οι συνθήκες είναι διαφορετικές σε όλα τα επίπεδα, οικονομικά, γεωπολιτικά, κινηματικά.

Η παγκόσμια οικονομία βρίσκεται στην κόψη του ξυραφιού. Από την πρώτη στιγμή που έγινε γνωστή η αμερικάνικη επίθεση στο αεροδρόμιο της Βαγδάτης που άφησε νεκρό τον Σουλεϊμανί, η τιμή του πετρελαίου άρχισε να ανεβαίνει και όλοι να μιλούν για την απειλή που αποτελεί μια τέτοια άνοδος για την οικονομία. Έστω και αν η άνοδος δεν συνεχίστηκε τις επόμενες μέρες, οι ανησυχίες παραμένουν επειδή η οικονομία είναι πραγματικά ευαίσθητη.

Το κύριο χαρακτηριστικό είναι η απουσία επενδύσεων που να δώσουν πραγματική ώθηση σε μια ανάκαμψη ύστερα από δέκα χρόνια κρίσης μετά το κραχ του 2008. Το φθινόχρημα που διοχετεύουν οι Κεντρικές τράπεζες στο τραπεζικό σύστημα δεν αναθερμαίνει τις επενδύσεις, αντίθετα καταλήγει σε φαινόμενα κερδοσκοπίας στα Χρηματιστήρια και τις αγορές ομολόγων. Οι μεγάλες επιχειρήσεις διαθέτουν τα κέρδη τους για να αγοράζουν τις μετοχές τους και να ανεβάζουν έτσι τη χρηματιστηριακή αξία τους ή για να εξαγοράζουν άλλες επιχειρήσεις.

Η πολιτική της λεγόμενης «ποσοτικής χαλάρωσης» έχει φτάσει να κάνει τα επιτόκια ακόμη και αρνητικά και αυτό είναι πρόβλημα για τις τράπεζες που ακόμα δεν έχουν απαλλαγεί από τις επισφάλειες (τα κόκκινα δάνεια) της περασμένης δεκαετίας. Επίσης δημιουργεί πρόβλημα υπερδανεισμού κρατών και επιχειρήσεων. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο εκτιμά πως το 40% αυτών των δανείων θα «σκάσει» αν επέλθει ύφεση. Ένα νέο «πετρελαϊ-

κό σοκ» αν κλείσουν τα στενά του Ορμούζ μετά από κλιμάκωση του πολέμου κατά του Ιράν μπορεί να σημαίνει σπάσιμο της φούσκας του υπερδανεισμού και μαζικές χρεοκοπίες κρατών και επιχειρήσεων.

Η αστάθεια του συστήματος παγκόσμια δεν είναι μόνο οικονομική. Τροφοδοτείται και από την όξυνση των ανταγωνισμών μέσα σε συνθήκες κρίσης και υποχώρησης της αμερικανικής ηγεμονίας όχι μόνο στη Μέση Ανατολή αλλά διεθνώς.

Η αμερικάνικη εκστρατεία στις αρχές του 21ου αιώνα για έναν «νέο αμερικάνικο αιώνα» έχει βαλτώσει. Η εποχή όπου όλοι μιλούσαν για τη «μια και μόνη υπερδύναμη» μετά την κατάρρευση του ανατολικού μπλοκ ανήκει στο παρελθόν. Η ανερχόμενη οικονομική και στρατιωτική δύναμη της Κίνας, η επιστροφή της Ρωσίας στη Μέση Ανατολή και όχι μόνο, οι εντάσεις μέσα στο ίδιο το δυτικό στρατόπεδο με απειλές Τραμπ για οικονομικές κυρώσεις κατά της ΕΕ και με τον Μακρόν να δηλώνει ότι το ΝΑΤΟ είναι «εγκεφαλικά νεκρό» - όλα αυτά μαρτυρούν πού έχει φτάσει η κατάσταση.

Η αποτυχία της αμερικάνικης κατοχής στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ έχει πάρει τεράστιες διαστάσεις. Όπως έγραφε η Εργατική Αλληλεγγύη στο πρώτο φύλλο της νέας χρονιάς:

«Την περασμένη βδομάδα η αμερικανική πρεσβεία στη Βαγδάτη σχεδόν λεηλατήθηκε από διαδηλωτές. Δυο δεκαετίες πόλεμον, δισεκατομμυρίων που έχουν πέσει για την “ανοικοδόμηση”, τη “σταθεροποίηση” και τον έλεγχο του Ιράκ, και οι ΗΠΑ δεν μπορούν να εγγυηθούν την ασφάλεια των διπλωματών τους μέσα στην Πράσινη ζώνη, το πιο βαριά ασφυνκτικά φυλασσόμενο σημείο της χώρας. Η εφημερίδα Ουάσινγκτον Ποστ περιγράφει ως εξής: “Οι διαδηλωτές κατάφεραν και έφτασαν με έφοδο μέχρι τους πιο καλά φυλασσόμενους χώρους υποδοχής, ρίχνοντας θωρακισμένες πόρτες και αλεξίσφαιρα τζάμια

προτού βάλουν φωτιά στην αίθουσα. Οι Αμερικάνοι φρουροί μέσα στην πρεσβεία έριξαν δακρυγόνα για να τους απομακρύνουν, ενώ αμερικάνικα στρατεύματα ήταν ορατά σε κοντινή απόσταση και πάνω σε ταράτσες με τα όπλα σε θέση πυρός... Οι διαδηλωτές έσπασαν τις κάμερες ασφαλείας, έβαλαν φωτιά σε δύο φυλάκια και έκαψαν λάστιχα αυτοκινήτου. Αναψαν μια μεγάλη φωτιά με ένα σωρό έγγραφα και έτοιμα γεύματα για τους στρατιωτικούς που βρήκαν μέσα στην πρεσβεία, εκεί όπου οι φρουροί συνήθως ελέγχουν και περνάνε από ακτίνες X τους επισκέπτες”».

Βρισκόμαστε στο σημείο όπου η Βουλή στη Βαγδάτη ψηφίζει υπέρ της αποχώρησης όλων των αμερικάνικων στρατευμάτων από τη χώρα και ο Τραμπ αναγκάζεται να απειλεί το Ιράκ με οικονομικές κυρώσεις!

Αυτή η υποβάθμιση της αμερικάνικης ηγεμονίας στην περιοχή έχει αφήσει το πεδίο ανοιχτό για την ανάδειξη του Ιράν σε τοπική δύναμη με μεγάλη επιρροή που απλώνεται στον Λίβανο, στη Συρία, στην Υεμένη και διεκδικεί τον έλεγχο στο ίδιο το Ιράκ. Τόσα χρόνια μετά τον πόλεμο Ιράν-Ιράκ στη δεκαετία του 1980, στον οποίο οι ΗΠΑ είχαν στηρίξει τότε τον Σαντάμ Χουσεϊν για να αποκρούσει το Ιράν, φτάνουμε στο σημείο να μπορεί η Τεχεράνη να παίζει μεγαλύτερο ρόλο από την Ουάσινγκτον στη Βαγδάτη.

Και οι προκλήσεις για τον αμερικάνικο ιμπεριαλισμό δεν σταματούν εκεί. Γιατί η αμφισβήτηση δεν έρχεται μόνο από αντίπαλες δυνάμεις αλλά και από την επιστροφή των εξεγέρσεων.

Το 2011 είχε ξεσπάσει το κύμα των εξεγέρσεων που είχε ονομαστεί «Αραβική Άνοιξη». Από την Τυνησία μέχρι το Κάιρο και αργότερα τη Δαμασκό, είχε βγει στο προσκήνιο μια δύναμη πολύ πιο απειλητική για τον έλεγχο του ιμπεριαλισμού από τους ανταγωνισμούς των τοπικών δυνάμεων. Εκείνο το κύμα ηττήθηκε αλλά σήμερα ξεσπάει ένας νέος κύ-

11/12/2019, 24ωρη απεργία ΟΤΟΕ

κλος που άνοιξε με το Σουδάν και την Αλγερία και έχει απλωθεί στον Λίβανο και στο ίδιο το Ιράκ. Η προοπτική είναι ανοιχτή ότι το μέλλον της Μέσης Ανατολής δεν θα κριθεί από τα παζάρια και τις συγκρούσεις του Τραμπ και του Πούτιν ή του Μοχάμεντ μπιν Σαλμάν της Σαουδικής Αραβίας και του Άσαντ της Συρίας αλλά από τους εργάτες, τους αγρότες και τη νεολαία που βγαίνουν στους δρόμους.

Αυτή η προοπτική στηρίζεται σε έναν κοινωνικό αναβρασμό που έχει παγκόσμιες διαστάσεις. Οι από κάτω δείχνουν έμπρακτα την οργή και τη σιχαμάρα τους για το σύστημα από τη Χιλή μέχρι το Χονγκ Κονγκ και το Παρίσι. Το κίνημα ενάντια στην πολεμική βαρβαρότητα που απειλεί ο Τραμπ μπορεί να είναι πραγματική «υπερδύναμη».

Πριν από είκοσι χρόνια στο Σιάτλ και στη Γένοβα ξεκινούσε ένα νέο αντικαπιταλιστικό κίνημα. Οι διαδηλώσεις με σύνθημα «ένας άλλος κόσμος είναι εφικτός» συγκινούσαν τη νεολαία που έβαζε στην ημερήσια διάταξη τη σύγκρουση με τον καπιταλισμό δείχνοντας όλη τη σιχαμάρα και την αντίσταση ενάντια στα σύμβολα της αδικίας όπως ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου και η Παγκόσμια Τράπεζα που εκμεταλλεύονται τον Τρίτο Κόσμο, αλλά και τους G8 στα κέντρα του καπιταλισμού. Εκείνο το κίνημα απλώθηκε και έγινε κέντρο στα αντιπολε-

μικά συλλαλητήρια για να δημιουργηθεί το μεγάλο αντιπολεμικό κίνημα του 2003.

Απ' αυτήν την περίοδο ανέβηκε η Αριστερά, αλλά με πολιτικό έλεγχο του ρεφορμισμού και στρατηγικό προσανατολισμό λαθεμένο: κοινοβουλευτικός δρόμος, συνεργασία με τη σοσιαλδημοκρατία, αυταπάτες για ανάδειξη και συμμετοχή σε κυβερνήσεις. Οι αποτυχίες και οι απογοητεύσεις που έφερε αυτή η στρατηγική, όμως, δεν είναι το τέλος της διαδρομής.

Σήμερα βρισκόμαστε σε μια ανάλογη αλλά και διαφορετική περίοδο. Η εξέλιξη της, και η κατάληξη της, θα εξαρτηθεί πολύ από την παρουσία, τις πρωτοβουλίες και το δυναμικό της επαναστατικής αριστεράς.

Η διακήρυξη της Διεθνιστικής Σοσιαλιστικής Τάσης στις 6 Γενάρη πρόβαλε την εναλλακτική προοπτική:

«Καταδικάζουμε την αμερικανική επίθεση και κάθε επόμενη επιθετική ενέργεια των ΗΠΑ. Στεκόμαστε αντίθετοι σε πόλεμο με το Ιράν. Ένας πόλεμος με ηγεσία ή προτροπή των ΗΠΑ κατά του Ιράν θα έχει φρικτές άμεσες συνέπειες και θα προκαλέσει ανυπολόγιστες ζημιές σε όλη την περιοχή. Το μόνο που έχουν πετύχει οι ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις είναι να μετατρέψουν τη Μέση Ανατολή σε μια καταστραμμένη μόνιμη πολεμική ζώνη. Αντί να στέλνουν περισσότερο στρατό στην περιοχή, οι ΗΠΑ αλλά και η Βρετανία, η Γαλλία, η Γερμανία και η Ρωσία θα έπρεπε να αποσύρουν όλες τις δυνάμεις τους από τη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική. Ξεσηκωνόμαστε μαζί με όλους ενάντια στην απειλή του πολέμου.

Απορρίπτουμε επίσης την ιδέα ότι οποιοσδήποτε από τους τοπικούς αντίπαλους υπο-ιμπεριαλισμούς

Περιστέρι, 4/1, Αντιπολεμική εξόρμηση του ΣΕΚ

μπορεί να δώσει προοδευτική διέξοδο. Τους τελευταίους μήνες έχουμε δει μαζικές κινητοποιήσεις ενάντια στη φτώχεια, τη διαφθορά και τις θρησκευτικές διακρίσεις στο Ιράν, στο Ιράκ και στον Λίβανο. Η δολοφονία Σουλεϊμανί μπορεί να δώσει τη δυνατότητα στις άρχουσες τάξεις αυτών των χωρών να αποκαταστήσουν την τάξη παίζοντας το χαρτί του εθνικισμού. Στεκόμαστε αντίθετοι σε κάθε απόπειρα των τοπικών αρχουσών τάξεων να στρέψουν τους λαούς της περιοχής τον έναν ενάντια στον άλλον.

Η πραγματική λύση για την εκμετάλλευση και την καταπίεση που χτυπάει τους εργάτες, τους φτωχούς των πόλεων και τους αγρότες της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής βρίσκεται στα δικά τους χέρια. Οι Αραβικές εξεγέρσεις του 2011 έδωσαν μια γεύση για την επαναστατική δυναμική που αντιπροσωπεύει η αυτενέργεια των μαζών. Εργαζόμαστε για την ανανέωση αυτών των αγώνων που μπορούν τελικά να τσακίσουν τον έλεγχο του ιμπεριαλισμού και του καπιταλισμού στην περιοχή».

Βρισκόμαστε στο σημείο όπου ένα εξάμηνο μετά την εκλογή της Νέας Δημοκρατίας, ο Μητσοτάκης γύρισε στην Αθήνα από την συνάντηση με τον Τραμπ μέσα σε πολιτικό και οικονομικό αδιέξοδο. Τα περιόικονομικής ανάκαμψης ανήκουν πια στη σφαίρα των αποτυχημένων προβλέψεων, και παράλληλα προχωράει με κίνδυνο να βρεθεί μέσα στις πολεμικές συγκρούσεις που ανοίγουν από τη Λιβύη μέχρι το Ιράν. Οι αντιπολεμικές κινητοποιήσεις έρχονται να προστεθούν στην εργατική αντίσταση και στις αντιδράσεις που αντιμετωπίζει κάθε κυβερνητική επίθεση.

Εργατικοί αγώνες έχουν ξεκινήσει με το καλημέρα και γενικεύονται καθώς μπαίνουν κομμάτια που δεν είχαν δώσει μάχες για μια ολόκληρη περίοδο – οι τράπεζες, ο ΟΤΕ, η ΔΕΗ, τα Πετρέλαια. Αντιστέκονται στα χτυπήματα στις συλλογικές συμβάσεις, στους κανονι-

σμούς εργασίας, στις απολύσεις και στις ιδιωτικοποιήσεις και δίνουν ξανά μάχες. Απεργίες που αναγκάστηκαν οι συνδικαλιστικές ηγεσίες να καλέσουν γιατί αλλιώς θα έχαναν τον έλεγχο. Και παράλληλα οι εργαζόμενοι στο δημόσιο, νοσοκομεία, δήμοι, εκπαιδευτικοί, υπουργεία συνεχίζουν τους αγώνες για προσλήψεις και μονιμοποιήσεις των συμβασιούχων που είχαν ξεκινήσει ήδη με την κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ τώρα που η κυβέρνηση της ΝΔ κλιμακώνει τις επιθέσεις στην Παιδεία, στην Υγεία, στην κοινωνική πρόνοια.

Η Θάτσερ επιτέθηκε στα πιο δυνατά και οργανωμένα κομμάτια της εργατικής τάξης όταν ξεκίνησε η επέλαση του νεοφιλελευθερισμού, με στόχο την ήττα τους και την απογοήτευση σε όλη την τάξη. Η πολιτική του Μητσοτάκη είναι η ίδια, αλλά δεν έχει τα ίδια αποτελέσματα. Θα ήθελε να σπείρει τον τρόμο και την παραίτηση αλλά προκαλεί την οργή και την αντίσταση.

Απαραίτητο συμπλήρωμα της κυβερνητικής επίθεσης είναι το χτύπημα σε πρόσφυγες και μετανάστες. Δολοφονεί, πνίγει, δημιουργεί κλειστά στρατόπεδα, βγάζει την αστυνομία στους δρόμους και το στρατό σε ρόλο εσωτερικής ασφάλειας αλλά αυτή η ρατσιστική εκστρατεία συναντάει αντιδράσεις. Η ακροδεξιά μέσα και γύρω από την κυβέρνηση μπορεί να παίζει ρόλο στον κρατικό μηχανισμό και να αποθρα-

σύνει κινήσεις όπως η εισαγγελική πρόταση για ξέπλυμα των νεοναζι δολοφόνων στη δίκη της Χρυσής Αυγής, αλλά δεν καθορίζει το τι γίνεται στους δρόμους, στους εργατικούς χώρους, στις σχολές.

Οι ιδέες της κυρίαρχης τάξης έχουν δυσκολίες να επιδράσουν στον κόσμο που αγωνίζεται. Παραδοσιακά στο πολιτικό σύστημα, ο ρόλος της αξιωματικής αντιπολίτευσης είναι να φρενάρει τον κόσμο που παλεύει, να καλλιεργεί έναν ψεύτικο ρεαλισμό για τις διεκδικήσεις και αυταπάτες για την προοπτική.

Όμως ο ΣΥΡΙΖΑ δυσκολεύεται να παίξει αυτόν το ρόλο. Μεγάλα κομμάτια της εργατικής τάξης έχουν ζωντανή την εμπειρία για το τι σημαίνει η κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ και πόσο δεξιά στρέφεται η πολιτική του όχι μόνο όταν ήταν στα υπουργεία αλλά και τώρα που είναι αντιπολίτευση. Το βάρος πέφτει στην επαναστατική αριστερά να καλύψει τις ανάγκες του κόσμου που παλεύει, να δώσει στήριξη και συντονισμό στις απεργίες, οργάνωση και πολιτική υποστήριξη στο αντιρατσιστικό και αντιφασιστικό κίνημα, διεθνιστικές απαντήσεις ενάντια στην πολεμική απειλή, εναλλακτική συνολική στρατηγική για το δρόμο προς τη νίκη. Σε αυτή την πρό(σ)κληση χρειάζεται επιτακτικά να ανταποκριθούμε. ■

Ζάππειο, Τετάρτη υπογραφής της Συμφωνίας για τον αγωγό EastMed

Όχι στον “άξονα” πολέμου

Ο ανταγωνισμός ανάμεσα σε Ελλάδα και Τουρκία έχει περάσει σε μια νέα φάση. Η απειλή για μια ανοιχτή σύρραξη βρίσκεται στο χειρότερο σημείο από την εποχή της σύγκρουσης στα Ίμια. Ήδη στο έδαφος της Λιβύης οι δυο χώρες βρίσκονται σε ανοιχτή πολεμική αναμέτρηση μέσω τρίτων, με τον Ερντογάν να προσφέρει στρατιωτική βοήθεια στην κυβέρνηση Σάρατζ στην Τρίπολη και την κυβέρνηση Μητσοτάκη να εμπλέκεται στο πλευρό του Λιβυκού Εθνικού Στρατού του στρατάρχη Καλίφα Χαφτάρ που την πολιορκεί.

Στο πλευρό του Σάρατζ μαζί με την Τουρκία βρίσκεται και η Ιταλία και το Κατάρ. Στο πλευρό του Χαφτάρ βρίσκεται μαζί με την Ελλάδα, η Αίγυπτος, η Σαουδική Αραβία, η Γαλλία και η Ρωσία. Μαζί με τον στρατό του Χαφτάρ πολεμούν οι δυνάμεις της “Ταχείας Επικουρίας”

Ο αντιδραστικός ελληνοτουρκικός ανταγωνισμός οξύνεται. Ο Πάνος Γκαργκάνας εξηγεί τις αιτίες και προβάλλει τις διεθνιστικές απαντήσεις.

του Χεμέντι, του ισχυρού άνδρα του Σουδάν, που χτίστηκαν πάνω στις βάρβαρες σφαγές κατά του πληθυσμού του Νταρφούρ. Ο Χεμέντι έστειλε στις 3 Ιούνη τη συμμορία του να μακελέψει τους εξεγεγραμμένους στο Χαρτούμ με μεθόδους “Νταρφούρ” και να πετάξει τα κορμιά τους στο Νείλο!

Στις 12 Δεκέμβρη ο Χαφτάρ ανακοίνωσε την «τελική έφοδο» για την κατάληψη της Τρίπολης.¹ Την Κυριακή πριν από τα Χριστούγεννα, στις 22 Δεκέμβρη, ο Δένδιας πήγε στη Βεγγάζη και επισκέφθηκε τον Χαφτάρ.² Είχε προηγηθεί η έγκριση από την τουρκική βουλή της επίσημης συμφωνίας Σάρατζ-Ερντογάν για στρατιωτική ενίσχυση της Τρίπολης από την Τουρκία. Ανεπίσημα,

αυτή η ενίσχυση υπήρχε από καιρό και αποκαλύφθηκε ήδη από τον περασμένο Απρίλη, όταν οι δυνάμεις του Χαφτάρ κατέρριψαν τουρκικό drone πάνω από τη Βεγγάζη.

Η Λιβύη μετατρέπεται σε θέατρο έμμεσης ελληνοτουρκικής σύγκρουσης από τη στιγμή που οι κυβερνήσεις Σάρατζ και Ερντογάν προχώρησαν σε «μνημόνιο συμφωνίας» για την οριοθέτηση των ΑΟΖ των δυο χωρών. Μια οριοθέτηση που έρχεται σε ανοιχτή αντιπαράθεση με τις διεκδικήσεις των ελληνικών κυβερνήσεων, σύμφωνα με τις οποίες η ΑΟΖ της Τουρκίας δεν μπορεί να φτάνει μέχρι την ΑΟΖ της Λιβύης, καθώς οι διεκδικούμενες ΑΟΖ Ελλάδας και Κύπρου συνορεύουν μεταξύ τους και αποκλείουν

την Τουρκία από όλη την ανατολική Μεσόγειο.

Η Λιβύη είναι ο αδύναμος κρίκος σε αυτή τη σκακιέρα και η μάχη για τον έλεγχό της είναι σε εξέλιξη. Ήδη, όμως κυκλοφορούν σενάρια για αεροναυτική ελληνοτουρκική εμπλοκή νότια της Κρήτης μέσα στον Γενάρη της νέας χρονιάς. Η Καθημερινή της Κυριακής 22 Δεκέμβρη είχε πρωτοσέλιδο τίτλο «Τα τέσσερα σενάρια για ‘θερμό’ Ιανουάριο».

Στις 16 Δεκέμβρη, τρεις οργανώσεις από Τουρκία, Κύπρο και Ελλάδα, το DSiP, η Εργατική Δημοκρατία και το ΣΕΚ, έδωσαν στη δημοσιότητα κοινή διακήρυξη ενάντια στην απειλή ενός ελληνοτουρκικού πολέμου.³ Εκεί τονίζεται ότι:

«Οι εργάτες στην Τουρκία, την Ελλάδα και την Κύπρο δεν έχουν τίποτα να κερδίσουν από τη νέα κλιμάκωση της διαμάχης στη Μεσόγειο για τις Αποκλειστικές Οικονομικές Ζώνες (ΑΟΖ). Αντίθετα, έχουν πολλά να χάσουν αν η διαμάχη εξελιχθεί σε στρατιωτική αναμέτρηση.

Οι υποσχέσεις που μοιράζουν οι άρχουσες τάξεις ότι οι έρευνες για πετρέλαιο και φυσικό αέριο θα φέρουν ευημερία είναι ψεύτικες. Το μόνο που φέρνουν είναι υπερκέρδη για τις πολυεθνικές της ενέργειας όπως οι Exxon, Total και ENI, ενώ χειροτερεύουν την επίδραση των ορυκτών καυσίμων στην κλιματική αλλαγή και οξύνουν τους ανταγωνισμούς ανάμεσα στις ιμπεριαλιστικές και τις τοπικές δυνάμεις της περιοχής.

Αυτοί οι ανταγωνισμοί είναι αντιδραστικοί από όλες τις πλευρές. Οι απόπειρες των κυβερνήσεων να εμφανίσουν τις δράσεις τους ως “υπεράσπιση της πατρίδας” δεν είναι αληθινές και αυτό φαίνεται πολύ καθαρά από το γεγονός ότι οι κυβερνήσεις Ερντογάν και Μητσοτάκη στηρίζουν αντίπαλες δυνάμεις που πολεμούν στη Λιβύη: η Βεγγάζη δεν είναι τμήμα κάποιας ελληνικής πατρίδας, η Τρόπολη της Λιβύης δεν είναι τμήμα κάποιας τουρκικής πατρίδας.

Μια δίκαιη λύση δεν πρόκειται να

έρθει μέσα από μεσολάβηση του NATO, της ΕΕ ή του ΟΗΕ. Αυτοί οι διεθνείς οργανισμοί δεν είναι “ανεξάρτητοι μεσολαβητές” υπέρ της ειρήνης και της δικαιοσύνης, είναι φορείς ιμπεριαλιστικών επεμβάσεων με στρατιωτικά, οικονομικά και διπλωματικά μέσα. Αυτό έχει αποδειχθεί ξανά και ξανά σε κάθε χώρα της περιοχής, από τη Συρία ως την Υεμένη και από το Αφγανιστάν μέχρι τον Ατλαντικό περνώντας και από την Κύπρο.

Η εναλλακτική λύση απέναντι σε τέτοιες “μεσολαβητικές προσπάθειες” δεν είναι οι πολεμικές προετοιμασίες. Είμαστε αντίθετοι στις απόπειρες κομμάτων της αντιπολίτευσης να υπερκεράσουν τις κυβερνήσεις σε εθνικιστική ρητορική και σε κλιμάκωση των εξοπλισμών. Τέτοιες πολιτικές δημιουργούν ανοίγματα για την ανάπτυξη της ακροδεξιάς και των φασιστών. Είναι απαράδεκτο τμήματα της Αριστεράς να απαιτούν την επιβολή κυρώσεων από την ΕΕ, να απειλούν με περισσότερες φρεγάτες στο Αιγαίο ή γύρω από την Κύπρο ή να στηρίζουν την καταστολή των Κούρδων.

Η μόνη εγγύηση για ειρήνη και δικαιοσύνη είναι η κλιμάκωση των εργατικών αγώνων. Αντλούμε έμπνευση από το παγκόσμιο κύμα εξεγέρσεων, από τη Χιλή μέχρι τον Λίβανο και από το Σουδάν μέχρι τη Γαλλία. Προβάλλουμε άμεσα αιτήματα για:

- Τερματισμό όλων των ιμπεριαλιστικών επεμβάσεων στην περιοχή.
- Έξω η Ελλάδα και η Τουρκία από το NATO, να κλείσουν όλες οι στρατιωτικές βάσεις (Ιντσιρλίκ, Σούδα, Ακρωτήρι) στην Κύπρο, την Ελλάδα και την Τουρκία.
- Τερματισμό των ερευνών και των εξορύξεων για πετρέλαιο και φυσικό αέριο στη Μεσόγειο. Τα ορυκτά καύσιμα πρέπει να μείνουν στο βυθό της θάλασσας.
- Τερματισμό του αγώνα δρόμου των εξοπλισμών. Όχι δαπάνες για μαχητικά αεροπλάνα, φρεγάτες ή πυραύλους είτε από τη Δύση είτε από τη Ρωσία.

• Ανοίξτε τα σύνορα για τους πρόσφυγες. Οι άνθρωποι που τρέχουν να ξεφύγουν από τον πόλεμο και την πείνα είναι καλοδεχούμενοι. Άσυλο και στέγη για όλους. Τέλος στις πολιτικές της “Ευρώπης-φρούριο”, τέλος στις αντιμεταναστευτικές συμφωνίες της ΕΕ με την Τουρκία και τη Λιβύη που εξευτελίζουν τους μετανάστες και τους μετατρέπουν σε πιόνια για εκβιασμούς.

• Οι τουρκοκύπριοι και ελληνοκύπριοι εργάτες στην Κύπρο έχουν το δικαίωμα να αποφασίσουν το μέλλον του νησιού τους χωρίς εξωτερικές επεμβάσεις.

Οι εργάτες στην Ελλάδα, την Τουρκία και την Κύπρο έχουν πλούσια παράδοση αγώνων ενάντια στις θυσίες που τους έχει επιβάλει η μακρόσυρτη κρίση του καπιταλισμού. Χιτίζοντας τα κινήματα για τις διεκδικήσεις ενάντια στη λιτότητα και την εκμετάλλευση ταυτόχρονα με τα διεθνιστικά αιτήματά μας μπορούμε να δημιουργήσουμε μια πανίσχυρη δύναμη για ένα καλύτερο μέλλον. Οι οργανώσεις μας δεσμεύονται από την επαναστατική παράδοση ενάντια στους ιμπεριαλιστικούς πολέμους και υπέρ της πάλης για διεθνή σοσιαλισμό. Καλούμε όλους τους φίλους της ειρήνης να βαδίσουμε μαζί σε αυτή την κοινή προσπάθεια».⁴

Γιατί έχουν φτάσει εκεί τα πράγματα; Και πώς μπορεί η Αριστερά να προχωρήσει στη διεθνιστική κατεύθυνση που προτείνουν οι οργανώσεις από τις τρεις χώρες; Για να αναζητήσουμε τις απαντήσεις σε αυτά τα ερωτήματα, χρειάζεται να σταθούμε σε τρεις παράγοντες: πρώτο, στις αλλαγές στην παρουσία και στις στρατηγικές των ιμπεριαλιστικών Μεγάλων Δυνάμεων στην περιοχή και κατά κύριο λόγο των ΗΠΑ. Δεύτερο, στις προσπάθειες των περιφερειακών δυνάμεων και ιδιαίτερα της άρχουσας τάξης του ελληνικού καπιταλισμού να προσαρμόσουν τις εξορμήσεις τους στις νέες συνθήκες. Και τρίτο, στις εξεγέρσεις που κάνουν εκρηκτικά την επανεμφάνισή τους και στη γειτονιά μας.

Αποσταθεροποιημένος και αποσταθεροποιητικός ιμπεριαλισμός

Σήμερα πια είναι κοινός τόπος ότι βρισκόμαστε μακριά από τις εποχές όπου ίσχυε μια *Pax americana*. Το άγαλμα του Τρούμαν βρίσκεται ακόμη στο κέντρο της Αθήνας, αλλά το «Δόγμα» του ανήκει στο μακρινό παρελθόν. Το ίδιο ισχύει και για τις θεωρίες που είχαν αναγορεύσει τις ΗΠΑ σε παγκόσμιο χωροφύλακα και τον πρόεδρό τους σε «πλανητάρχη» μετά την κατάρρευση του ανατολικού μπλοκ το 1989. Οι προσπάθειες του Τζορτζ Μπους του νεότερου να ανασυγκροτήσει εκείνη την ηγεμονία του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού μέσα από τους πολέμους «κατά της τρομοκρατίας» απέτυχαν.

Οι φιλοδοξίες των αμερικάνων «νεοσυντηρητικών» για έναν «νέο αμερικάνικο αιώνα» θάφτηκαν κάτω από την αποτυχία της αμερικάνικης κατοχής στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ. Αυτός που προσπάθησε να αναπροσαρμόσει την αμερικάνικη στρατηγική ήταν ο Ομπάμα. Όπως έγραφε ο Άλεξ Καλλίνικος:

«Ο Ομπάμα προσπαθεί να επανα-

καθορίσει την ιμπεριαλιστική κυριαρχία των ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή μετά την ήττα τους στο Ιράκ. Η στρατηγική του συνίσταται στην ενθάρρυνση τοπικών δυνάμεων όπως η Σαουδική Αραβία, η Τουρκία, το Ισραήλ και το Ιράν να αναλάβουν ρόλο πρώτης γραμμής στην αντιμετώπιση τοπικών κρίσεων. Αλλά βέβαια αυτές οι δυνάμεις έχουν αλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα. Αυτό μπορεί να είναι βολικό για τις ΗΠΑ στο βαθμό που τους επιτρέπει να εφαρμόζουν τακτικές “διαίρει και βασίλευε” και να αποτρέπουν οποιονδήποτε να αποκτήσει ηγεμονικό ρόλο στην περιοχή. Μπορεί, όμως, να δημιουργεί επιπλοκές».⁵

Στην πράξη οι επιπλοκές αποδείχθηκαν περισσότερες από όσο περίμεναν τα ιμπεριαλιστικά επιτελεία. Από τις σελίδες αυτού του περιοδικού, ο Νίκος Λούντος είχε επισημάνει αυτή την πλευρά από νωρίς:

«Ποια είναι η εξήγηση για αυτή τη στροφή; Προφανώς δεν είναι ότι ο Ομπάμα είναι “περιστέρι” ενώ ο Μπους ήταν “γεράκι”. Ο Ομπάμα είναι ο πρόεδρος που έχει εξαπολύσει το πιο θανατηφόρο κύμα επιθέσεων με μη-επανδρωμένα αεροσκάφη στο Πακιστάν και το Αφγανι-

στάν, δολοφονώντας αθώους καθημερινά. Η απάντηση είναι ότι αντίθετα με την εικόνα της “σταθεροποίησης”, αυτό που επικρατεί είναι ο φόβος των ιμπεριαλιστών και όλων των αρχουσών τάξεων για τις εξελίξεις. Αυτό είναι που τους αναγκάζει να δημιουργήσουν νέες συμμαχίες, ώστε να μπορέσουν να ελέγξουν κάποια από όλα τα θερμά σημεία που έχουν ανοίξει».⁶

Το υπόβαθρο αυτού του αμερικάνικου αναθεωρητισμού στη Μέση Ανατολή ήταν οι ευρύτερες ανακατατάξεις σε παγκόσμιο επίπεδο:

«[υπήρξε] απόφαση του αμερικάνικου κατεστημένου ότι δεν έχει τις δυνατότητες να εμπλακεί σε έναν ακόμη πόλεμο στη Μέση Ανατολή. Ο Ομπάμα έχει αναλάβει να υλοποιήσει τη λεγόμενη “στροφή προς τον Ειρηνικό”. Η πρόσφατη “ζώνη εναέριου ελέγχου” που κήρυξε η Κίνα έδειξε με εκρηκτικό τρόπο τι σημαίνει αυτός ο εξελισσόμενος ανταγωνισμός. Το Πεκίνο προσπαθεί να αξιοποιήσει την οικονομική του δύναμη για να κάνει βήματα στο στρατηγικό έλεγχο του “ζωτικού του χώρου”, αυξάνοντας τις στρατιωτικές δαπάνες και προχωρώντας σε εξοπλιστικές καινοτομίες. Διεκδικεί

να ελέγξει τους δρόμους του εμπορίου που του εξασφαλίζουν πρώτες ύλες και αγορές. Βρίσκεται όμως περικυκλωμένο από αμερικάνικες βάσεις και το δίκτυο των αεροπλανοφόρων. Έτσι οδηγείται σε τριβές σχεδόν με όλους τους γείτονες. Οι ΗΠΑ ενθαρρύνουν αυτές τις κόνιτρες ώστε να μην μπορέσει η Κίνα να κάνει τα βήματα που της αναλογούν. Αυτή η τακτική όμως απαιτεί ότι το 60% των αμερικάνικων στρατιωτικών δυνατοτήτων πρέπει να κατευθυνθούν προς αυτή την περιοχή του πλανήτη. Για τις ΗΠΑ δεν είναι δυνατόν να επιδιώκουν ταυτόχρονα αυτή τη στροφή αλλά και να βρίσκονται παγιδευμένες στη Μέση Ανατολή».⁷

Τα όρια, τις αντιφάσεις και τους περιορισμούς αυτών των επιλογών του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού επιχειρεί να αντιμετωπίσει η πολιτική του Τραμπ που ταλαντεύεται διαρκώς ανάμεσα στη συνέχιση και στην αναθεώρηση της πολιτικής Ομπάμα, παρά τα φραστικά πυροτεχνήματα με τα οποία επιχειρεί να καλύπτει τις ταλαντεύσεις. Ο Τραμπ απείλησε τη Βόρεια Κορέα με πυρηνική επίθεση αλλά στη συνέχεια συναντήθηκε με τον Κιμ Γιονγκ Ουν για να κλείσουν συμφωνία, την οποία τώρα αμφισβητεί.⁸ Ακύρωσε τη συμφωνία του Ομπάμα με το Ιράν, αλλά σταμάτησε την τελευταία στιγμή τα σχέδια για στρατιωτική επέμβαση στο Ιράν. Και στη Συρία ξεκίνησε κλιμάκωση της αμερικάνικης επέμβασης με επιθέσεις πυραύλων, αλλά στην πορεία προχώρησε σε αποχώρηση εγκαταλείποντας τους Κούρδους στο έλεος μιας συμφωνίας με Άσαντ, Πούτιν και Ερντογάν.⁹

Το καλοκαίρι του 2019 ο Άλεξ Καλλίνικος βρισκόταν στην Αθήνα για τις εκδηλώσεις «Μαρξισμός 2019». Εκεί είχε την ευκαιρία να ανακεφαλαιώσει ως εξής τις εξελίξεις:

«Οι ΗΠΑ δεν σταμάτησαν να παρεμβαίνουν στη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική. Επενέβησαν για παράδειγμα στη Λιβύη το 2011. Τό-

σο ο Ομπάμα όσο κι ο Τραμπ, χρησιμοποίησαν σε μεγάλη κλίμακα την αμερικάνικη πολεμική αεροπορία για να εξοντώσουν το ISIS στη Συρία και το Ιράκ. Παρόλα αυτά οι ΗΠΑ απέφυγαν να ξεκινήσουν έναν νέο μεγάλο πόλεμο στη Μέση Ανατολή. Ο Ομπάμα απέφυγε να πάει σε πόλεμο με τη Συρία. Πριν λίγες βδομάδες ο Τραμπ αρνήθηκε κι αυτός να ξεκινήσει μια στρατιωτική σύρραξη με το Ιράν.

Το γεγονός ότι οι ΗΠΑ κάθονται στο πίσω μέρος της σκηνής σημαίνει ότι δίνεται η ευκαιρία σε άλλες δυνάμεις να προσπαθήσουν να προωθήσουν τις δικές τους ιμπεριαλιστικές βλέψεις. Το Ιράν έχει καταφέρει να έχει μια ισχυρή θέση στο Ιράκ και τη Συρία. Ο Πούτιν αξιοποίησε την “αυτοσυνγκράτηση” του Ομπάμα για να προωθηθεί στρατιωτικά στην περιοχή παρεμβαίνοντας στον εμφύλιο πόλεμο της Συρίας και στηρίζοντας το καθεστώς του Άσαντ. Έχουμε και τη Σαουδική Αραβία που αντιμετωπίζει το Ιράν ως έναν ανταγωνιστή στην προσπάθειά της να εμφανίζεται σαν η κυρίαρχη ισλαμική δύναμη στην περιοχή και παρεμβαίνει σε όλη τη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική. Έχουμε επίσης την Τουρκία του Ερντογάν, ενός ακόμα διεκδικητή του τίτλου της κυρίαρχης ισλαμικής δύναμης στην περιοχή ο οποίος παρεμβαίνει για τα συμφέροντα του τουρκικού κεφαλαίου στη Συρία και σε ολόκληρη την περιοχή της Μέσης Ανατολής. Και το αποτέλεσμα όλων αυτών είναι απόλυτα τρομακτικό».¹⁰

Το αποτέλεσμα είναι όντως τρομακτικό με την αστάθεια και την όξυνση των ανταγωνισμών να απειλούν αναφλέξεις σε παγκόσμιο και σε τοπικό επίπεδο. Στις 28 Δεκεμβρη οι Φαϊνάνσιαλ Τάιμς πρόβαλαν πρωτοσέλιδα ότι Κίνα, Ρωσία και Ιράν προχωρούν για πρώτη φορά σε κοινές ναυτικές ασκήσεις στον κόλπο του Ομάν.¹¹ Η «στροφή» των ΗΠΑ από τη Μέση Ανατολή στις θάλασσες της Κίνας δεν έλυσε τα προβλήματά τους ούτε στη μια ούτε στην άλλη άκρη της Ασίας. Αντίθε-

τα, κλιμακώνει τις απειλές συγκρούσεων και στις δυο περιοχές.

Οι βλέψεις του ελληνικού καπιταλισμού

Ο ελληνικός καπιταλισμός έχει μια μακρόχρονη παράδοση εμπλοκής στις ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις στη Μέση Ανατολή και δεν θα μπορούσε να είναι απών σε μια φάση ανακατατάξεων σαν τη σημερινή. Ιστορικά ήταν παρών στο διαμελισμό της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, έστω κι αν δεν μπόρεσε να κρατήσει όλες τις εδαφικές κατακτήσεις του μετά την Μικρασιατική Καταστροφή.

Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο βρίσκεται σε έναν διαρκή ανταγωνισμό με την Τουρκία, έστω κι αν τα όρια της αντιπαράθεσης καθορίζονταν από την κοινή ένταξη στην «νοτιοανατολική πτέρυγα» του ΝΑΤΟ υπό την αμερικανική ηγεμονία.¹² Και οι δυο καπιταλισμοί βρίσκονταν σε περίοδο ανάπτυξης και αναζήτησης επιρροής τόσο στα Βαλκάνια όσο και στη Μέση Ανατολή. Ούτε ο αμερικάνικος έλεγχος ούτε ο αυξανόμενος ρόλος της τότε ΕΟΚ δεν καταφέρνουν να αποτρέψουν θερμά επεισόδια το 1955 στην Ισταμπούλ και το 1964, 1967 στην Κύπρο με αποκορύφωση τον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1974 στο νησί.¹³

Μετά την κατάρρευση της δικτατορίας και τη Μεταπολίτευση, η διαμάχη μεταφέρεται στο Αιγαίο, την υφαλοκρηπίδα και τον έλεγχο του εναέριου χώρου του, αλλά παραμένει κάτω από έλεγχο παρά τις όποιες κορυφώσεις των εντάσεων το 1976 («Βυθίσατε το Χόρα») και το 1996 (Ίμια). Η Κύπρος εντάσσεται λίγο αργότερα στην ΕΕ και η Τουρκία ξεκινάει ενταξιακές διαπραγματεύσεις, με αποτέλεσμα οι ανταγωνισμοί να παραμένουν σε διπλωματικό επίπεδο όλο το επόμενο διάστημα. Οι ελληνικές κυβερνήσεις του Σημίτη, του Καραμανλή και του Γ. Παπανδρέου στηρίζουν την προοπτική ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ και επιδιώκουν

Οι συγκρουόμενες διεκδικήσεις ΑΟΖ Τουρκίας (αριστερά) και Ελλάδας (δεξιά)

ανταλλάγματα μέσα από τις διαπραγματεύσεις. Η ένταξη της Κύπρου στην ΕΕ είναι το μεγάλο κέρδος της ελληνικής διπλωματίας εκείνο το διάστημα καθώς ενισχύει τον ισχυρισμό ότι η ελληνοκυπριακή πλευρά ασκεί τα κυριαρχικά δικαιώματα μιας κυβέρνησης όλου του νησιού. Με βάση αυτή την κατάκτηση ξεδιπλώνονται τα σχέδια για μια κυπριακή ΑΟΖ που συνορεύει με την ελληνική.

Τα όρια αυτής της τακτικής, όμως, εξαντλούνται καθώς μπαίνουμε στη σημερινή περίοδο των ανακατατάξεων στη Μέση Ανατολή. Στα ελληνικά ΜΜΕ μπορούμε όλο και περισσότερο να διαβάζουμε ή να ακούμε αναλύσεις που υπογραμμίζουν ότι η Τουρκία του Ερντογάν εκμεταλλεύτηκε τις νέες συνθήκες, πήρε αποστάσεις από τις ΗΠΑ, έκανε ανοίγματα στη Ρωσία, αδιαφορεί για την ενταξιακή προοπτική στην ΕΕ και με αυτούς τους ελιγμούς αναβαθμίστηκε και πέτυχε να επιβάλει τα σχέδιά της στη Συρία και τώρα απειλεί να επιβάλει τις διεκδικήσεις της στις ΑΟΖ σε βάρος της Ελλάδας. Αυτό που δεν λέγεται είναι τι έχει κάνει ο ελληνικός καπιταλισμός στο αντίστοιχο διάστημα.

Ο έλεγχος των φυσικών πόρων και της γεωστρατηγικής σημασίας της Ανατολικής Μεσογείου σε συνεργασία με το Ισραήλ και την Αί-

γυπτο είναι μια νέα «Μεγάλη Ιδέα» που αναπτύχθηκε μέσα στον 21ο αιώνα. Όσο αντιδραστικές είναι οι βλέψεις του «Σουλτάνου» Ερντογάν που φτάνουν μέχρι τη Λιβύη, άλλο τόσο τυχοδιωκτικά ιμπεριαλιστικός είναι ο «άξονας» Ελλάδα-Κύπρος-Ισραήλ και οι απαιτήσεις ότι η χάραξη των ΑΟΖ των τριών χωρών αποκλείει την Τουρκία από την Ανατολική Μεσόγειο.

Οι ισχυρισμοί ότι οι απαιτήσεις στηρίζονται στο Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας δεν νομιμοποιούν τέτοιες εξορμήσεις. Άλλωστε και η Τουρκία επικαλείται αυτό το Δίκαιο. Στην πραγματικότητα αυτό το «Δίκαιο» είναι καρπός ρυθμίσεων ανάμεσα στα μεγάλα ιμπεριαλιστικά κέντρα για τον έλεγχο των θαλασσών. Όπως έγραφε ο Σωτήρης

Κοντογιάννης το καλοκαίρι του 2013:

«Η έννοια της “Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης” καθιερώθηκε στην Διεθνή Διπλωματία το 1982, με την ολοκλήρωση της Συνδιάσκεψης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για το “Δίκαιο της Θάλασσας”. Περισσότερο να το πει κανείς, η Συμφωνία δεν είχε καμιά σχέση με το δίκαιο. Όπως συμβαίνει με όλες τις αντίστοιχες διεθνείς συνθήκες, ο βασικός της στόχος ήταν να ελέγξει τους ανταγωνισμούς ανάμεσα στις Μεγάλες Δυνάμεις, “παγώνοντας” τις ισορροπίες τους – σε βάρος, φυσικά, των πιο αδύναμων και πιο φτωχών χωρών. (...)

“Εάν όλα τα παράκτια κράτη κάνουν χρήση των δικαιωμάτων τους... τότε η περιοχή των ωκεανών που

Ο Χαφτάρ έχει τη στήριξη του δικτάτορα της Αιγύπτου Σίσι

θα ανήκει σ' αυτά τα κράτη υπολογίζεται να καλύπτει γύρω στα 37,7 εκατομμύρια τετραγωνικά ναυτικά μίλια (122 εκατομμύρια τετραγωνικά χιλιόμετρα) ή το 35,8% της παγκόσμιας θαλάσσιας επιφάνειας. Μέσα στις ζώνες αυτές περιλαμβάνονται πάνω από το 90% της παγκόσμιας αλιείας, πάνω από το 87% των υπολογιζόμενων αποθεμάτων πετρελαίου και γύρω στο 10% των πολυμεταλλικών κονδύλων...» (...)

Από τα 122 εκατομμύρια τετραγωνικά χιλιόμετρα (τα 37.7 τετραγωνικά ναυτικά μίλια) που εκχωρεί η Συμφωνία του 1982, τα μισά τα μοιράζονται μεταξύ τους 8 κράτη – οι ΗΠΑ, η Γαλλία, η Αυστραλία, η Ρωσία, η Βρετανία, η Νέα Ζηλανδία, η Ινδονησία και ο Καναδάς.¹⁴

Είναι σαφές ότι η καθιέρωση αυτού του «Δικαίου» δεν ήταν το τέλος αλλά η αφετηρία ενός αγώνα δρόμου για τον έλεγχο αυτού του πλούτου.

Η ανακάλυψη μεγάλων εκμεταλλεύσιμων κοιτασμάτων φυσικού αερίου στα ανοιχτά του Ισραήλ και της Αιγύπτου έδωσε ώθηση στις φιλοδοξίες των καπιταλιστών σε Ελλάδα και Κύπρο να μπουκώσουν και αυτοί σε αυτό το παιχνίδι. Παράλληλα με τις διπλωματικές κινήσεις για οριοθέτηση των ΑΟΖ Ελλάδας και Κύπρου με Αίγυπτο και Ισραήλ, προχώρησαν οι παραχωρήσεις αδειών έρευνας και εξόρυξης σε πολυεθνικές εταιρείες και τα σχέδια για την κατασκευή ενός υποθαλάσσιου αγωγού που να μεταφέρει φυσικό αέριο από το Ισραήλ και την Κύπρο μέχρι την Ελλάδα και την Ιταλία, του περιβάλλοντος EastMed.

Είναι συζητήσιμο αν αυτός ο αγωγός είναι βιώσιμος οικονομικά. Ακόμη και το in.gr (που δεν μπορεί να κατηγορηθεί για ...αντιμπεριερισμό) αναφέρει ότι:

«Σύμφωνα με μελέτες, η σχεδιαζόμενη δυναμικότητα του αγωγού είναι 10 δισ. κυβ. μέτρα φυσικού αερίου (φ.α.) ετησίως, με δυνατότητα να ανέλθει στα 16 δισ. κυβ. μέτρα φ.α. Όμως, για να είναι συμφέ-

ρουσα η κατασκευή ενός τέτοιου υποθαλάσσιου αγωγού απαιτούνται αθροιστικά ποσότητες πάνω από 10 τρισ. κυβικά πόδια. Αυτή τη στιγμή αυτές δεν υπάρχουν, ούτε στην ισραηλινή, ούτε στην κυπριακή ΑΟΖ, παρά μόνο στην αιγυπτιακή, όπου υπάρχει το κοιτάσμα Zhor με πάνω από 30 τρισ. κυβικά πόδια.¹⁵

Άλλωστε οι έλληνες εφοπλιστές είναι πρωταγωνιστές και στον εναλλακτικό τρόπο μεταφοράς του φυσικού αερίου που είναι η υγροποίησή του και η φόρτωση σε κατάλληλα τάνκερ.¹⁶ Αυτό, όμως, που στέκεται πάνω από όποιες τέτοιες τεχνικές επιλογές είναι η φιλοδοξία για γεωστρατηγικό έλεγχο σε συμμαχία με το Ισραήλ. Γι' αυτό, ανεξάρτητα από τα αποτελέσματα των όποιων εξορύξεων, έχουμε δει κοινές στρατιωτικές ασκήσεις με το Ισραήλ και βέβαια την αναβάθμιση των αμερικανικών στρατιωτικών βάσεων στην Ελλάδα.

Έτσι, μέσα στην κορύφωση της νέας κρίσης με την Τουρκία, έχουμε τις τελευταίες μέρες του 2019 να μπαίνει στη Βουλή για κύρωση η νέα συμφωνία «αμυντικής συνεργασίας» Ελλάδας-ΗΠΑ που υπέγραψε η κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ με τον Πομπέο, να υπογράφεται στις 2 Ιανουαρίου στην Αθήνα συμφωνία για τον αγωγό EastMed, να γίνεται συνάντηση υπουργών εξωτερικών Ελλάδας-Κύπρου-Αιγύπτου-Γαλλίας στο Κάιρο στις 5 Ιανουαρίου και να ακολουθούν τα ταξίδια του

Μητσοτάκη για συναντήσεις με Τραμπ στις 7 του μήνα και με Μακρόν λίγο αργότερα.¹⁷

Και τώρα;

Δεν είναι καθόλου δοσμένο ότι η κλιμάκωση διπλωματικών ενεργειών που επιχειρούν να κατοχυρώσουν τις ελληνικές διεκδικήσεις θα πετύχει τους στόχους της. Άλλωστε, υπάρχει το προηγούμενο όπου οι εκκλήσεις στην ΕΕ δεν κατάφεραν να αποτρέψουν την παρουσία τουρκικών ερευνητικών σκαφών μέσα στα «θαλάσσια οικόπεδα» της Κύπρου. Οι κραυγές για στρατιωτική κλιμάκωση της αντιπαράθεσης με την Τουρκία ακούγονται όλο και πιο δυνατά στο εσωτερικό της άρχουσας τάξης και της Νέας Δημοκρατίας.

Η Καθημερινή την Κυριακή 22 Δεκέμβρη φιλοξενούσε στη σελίδα 6 άρθρο της Ντόρας Μπακογιάννη με τίτλο «Η ειδική σχέση Τουρκίας-ΕΕ και ο δρόμος προς τη Χάγη» και δυο σελίδες παρακάτω άρθρο του βουλευτή της ΝΔ Άγγελου Συρίγου που αναρωτιόταν «Τι θα πάμε στη Χάγη;». ¹⁸ Η διαφωνία για το μέχρι πού τραβάνε το σκοινί ήταν εξοφθαλμη.

Αυτό δεν σημαίνει ότι η πλευρά της Ντόρας Μπακογιάννη είναι «ενδοτική». Ο δρόμος της μεγάλης αδερφής του πρωθυπουργού περιλαμβάνει τη συνεργασία με τον Σίσι και τον Μακρόν για ενίσχυση του Χαφτάρ στον πόλεμο της Λιβύης.

Με άλλα λόγια είναι δρόμος ανοιχτά πολεμοκάπηλος πίσω από το διπλωματικό προσωπείο. Η πρώτη Υπ.Εξ. έχει στο ενεργητικό της το περιβόητο βέτο του 2008 που μπλοκάρησε την ένταξη της Δημοκρατίας της Μακεδονίας στο ΝΑΤΟ μέχρι που αποδέχθηκε τη μετονομασία της σε Βόρεια Μακεδονία με τη Συμφωνία των Πρεσπών, δηλαδή μέχρι που αποδέχθηκε ότι στον εναέριο χώρο της πετάει η ελληνική πολεμική αεροπορία. Επίσης, δεν μπορούμε να ξεχνάμε ότι διπλωματικός συνεργάτης της Μπακογιάννη ήταν ο πρέσβης Γ. Σαββαΐδης που ξεκίνησε την καριέρα του στο υπουργείο εξωτερικών το 1972 και ο ίδιος περφηανεύεται ότι συμμετείχε στο άνοιγμα των διαπραγματεύσεων για τα 12 μίλια στο Αιγαίο ήδη από τότε, στα χρόνια της χούντας.

Αν αυτή είναι η «ενδοτική πτέρυγα», η Αριστερά δεν θα έπρεπε να έχει καμιά δυσκολία να αποκηρύξει συνολικά την πολιτική της ΝΔ και τους επικίνδυνους σχεδιασμούς της. Κι όμως, ο Ριζοσπάστης του Σαββατοκύριακου 14-15 Δεκέμβρη κατακεραυνώνει «έναν νέο γύρο προσπαθειών εφησυχασμού του λαού, ότι τάχα τα κυριαρχικά του δικαιώματα μπορεί να διασφαλιστούν από τις ιμπεριαλιστικές συμμαχίες ΝΑΤΟ και ΕΕ». ¹⁹ Η ηγεσία του ΚΚΕ θεωρεί ότι «το πρόβλημα είναι ότι η Τουρκία, μέρα με τη μέρα, κατοχυρώνει απαράδεκτες διεκδικήσεις σε βάρος των κυριαρχικών δικαιωμάτων της χώρας μας στο Αιγαίο, στην Ανατ. Μεσόγειο». Ενάμιση χρόνο πριν, σε εκδήλωση της ΚΕ του κόμματος ο Δ. Κουτσούμπας παρουσίαζε τις θέσεις του για τις ΑΟΖ: «Το ΚΚΕ τάσσεται ενάντια στην πολιτική της εγκατάλειψης και εκχώρησης κυριαρχικών δικαιωμάτων, όπως καθορίζονται από τη Διεθνή Σύμβαση για το Δίκαιο στη Θάλασσα του 1982». ²⁰

Ακόμα χειρότερα, ο Τσίπρας φτάνει στο σημείο να κατηγορεί την κυβέρνηση της ΝΔ ότι δεν αξιοποιεί τις υποσχέσεις της ΕΕ για επιβο-

λή κυρώσεων στην Τουρκία και να προειδοποιεί ότι αν δεν φέρει αποτελέσματα η διπλωματία θα έρθει η ώρα των ελληνικών φρεγατών! ²¹ Ζήληψε τη δόξα του Ανδρέα Παπανδρέου που σε συνεννόηση με τον Καραμανλή είχε υπερακοντίσει την κυβέρνηση σε πατριωτικό τσαμπουκά με την περιβόητη φράση «Βυθίσατε το Χόρα». Την πρώτη φορά μπλόφα, τη δεύτερη τραγωδία.

Η Αριστερά πρέπει να κάνει κτήμα της τα διεθνιστικά αιτήματα της κοινής διακήρυξης της τριμερούς επαναστατικής συμμαχίας ΔΣΙΡ-ΣΕΚ-Εργατική Δημοκρατία. Να τα αγκαλιάσει και να τα απλώσει σε κάθε χώρο δουλειάς, σε κάθε σχολή και σωματείο και σε όλα τα κινήματα.

Στις 8 του Μάρτη οι γυναίκες θα βρίσκονται στους δρόμους ταυτόχρονα σε Ελλάδα, Κύπρο και Τουρκία. Το ίδιο θα κάνει το αντιρατσιστικό κίνημα στις 21 Μάρτη. Και το αίτημα για να σταματήσουν οι επεμβάσεις στη Λιβύη θα έχει μαζί του και το κίνημα στην Ιταλία που γεμίζει τις πλατείες σαν «Σαρδέλες». Όταν λέμε στοπ στις εξορύξεις, τα ορυκτά καύσιμα να μείνουν στο βυθό της θάλασσας, το αντιπολεμικό κίνημα συναντιέται με τη μαζική έκρηξη ενάντια στην κλιματική αλλαγή που ξεσήκωσε εφτά εκατομμύρια κόσμο σε όλο τον πλανήτη.

Η νέα ελληνοτουρκική κρίση είναι ταυτόχρονα καρπός και τροφодότης της αναστάτωσης σε όλη τη Μέση Ανατολή. Όπως η κρίση έτσι και το κίνημα ενάντια στην πολεμική απειλή μπορεί να απλωθεί σε όλη την περιοχή. Σύμμαχοί μας σε αυτόν τον αγώνα είναι οι εξεγεγραμένοι στη Βηρυτό, στη Βαγδάτη, στο Χαρτούμ, είναι οι Παλαιστίνιοι και οι Κούρδοι, είναι το «αραβικό πεζοδρομίο» που αρνείται να αφήσει το μέλλον των χωρών του στα χέρια του κάθε Σίσι και του κάθε Άσαντ, του Τραμπ και του Πούτιν. Χτίζοντας τη διεθνιστική ενότητά μας θα νικήσουμε. ■

Σημειώσεις

1. Πώς η Λιβύη μετατρέπεται σε Συρία της Βόρειας Αφρικής, <https://www.in.gr/2019/12/25/world/pos-lyvi-metatretetai-se-syria-tis-voreias-afrikis/>
2. <https://www.kathimerini.gr/1057423/article/epikairothta/politikh/synanthsh-n-dendia-me-ton-xalifa-xaftar-sth-lyvhn--akyra-kai-epivlavh-ta-toykolivlyka-mnhmonia>
3. International solidarity against the threat of war, <http://internationalsocialists.org/wordpress/2019/12/international-solidarity-against-the-threat-of-war/>
4. <http://ergatiki.gr/article.php?id=21503&issue=1403>. Το κείμενο στα τουρκικά εδώ: <https://www.dsip.org.tr/index.php/haberler/73-aciklamalar/1207-savas-tehdidine-karsi-uluslararasi-dayanisma>
5. <http://isj.org.uk/alex-callinicos-on-the-situation-in-the-middle-east-today/>
6. Νίκος Λούντος, Μέση Ανατολή: αναζητώντας την ανέφικτη σταθεροποίηση, περιοδικό Σοσιαλισμός από τα κάτω Νο 102, Γενάρης-Φεβράριος 2014, <http://socialismfrombelow.gr/article.php?id=46>
7. Νίκος Λούντος, στο ίδιο.
8. Πάνος Γκαργκάνος, Η κρίση στην κορεατική χερσόνησο, Σοσιαλισμός από τα κάτω Νο 125, Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2017, <http://socialismfrombelow.gr/article.php?id=1017>
9. Νίκος Λούντος, Αλληλεγγύη στους Κούρδους, Εργατική Αλληλεγγύη Νο 1395, 23 Οκτώβρη 2019, <http://ergatiki.gr/article.php?id=21188>
10. Μαρξισμός 2019: Αλεξ Καλλίνικος - ο ιμπεριαλισμός σήμερα, Εργατική Αλληλεγγύη Νο 1382, 17 Ιούλη 2019, <http://ergatiki.gr/article.php?id=20716&issue=1382>
11. <https://www.ft.com/content/3d5a4cf0-288f-11ea-9a4f-963f0ec7e134>
12. Ο ιμπεριαλισμός σήμερα και οι ελληνοτουρκικοί ανταγωνισμοί, περιοδικό Η Μαμή, Νο2, Γενάρης-Φεβράριος 1984, σελ. 14-22, <https://issuu.com/ergatiki/docs/mami2>
13. Κυπριακό - πρόβλημα εθνικό, διεθνές ή ταξικό, Η Μαμή Νο 2, σελ. 4-10, <https://issuu.com/ergatiki/docs/mami2>
14. Σωτήρης Κοντογιάννης, Αποκλειστικές Οικονομικές Ζώνες, Σοσιαλισμός από τα κάτω Νο 98, Μάης-Ιούνιος 2013, <http://socialismfrombelow.gr/article.php?id=192>
15. Eastmed, ο αγώγος με την τερσάτια γεωπολιτική και ενεργειακή σημασία, <https://www.in.gr/2019/12/23/politics/diplomatia/east-med-o-agogos-tin-terastia-geopolitiki-kai-energeiakisimasia/>
16. Πάνος Γκαργκάνος, Υποπονημένες αερ(ι)ολογίες του Σαμαρά, Εργατική Αλληλεγγύη Νο 1136, 27 Αυγούστου 2014, <http://ergatiki.gr/article.php?id=10354>
17. Νικόλας Ζηργάνος, Ποδαρικό με εξελίξεις στην Ανατολική Μεσόγειο, Εφημερίδα των Συντακτών, 28-29 Δεκεμβρίου, https://www.efsyn.gr/politiki/exoteriki-politiki/224781_podariko-me-exelξεις-stin-anatoliki-mesogeio
18. <https://www.kathimerini.gr/1057408/article/epikairothta/politikh/ntora-mpakogiannh-h-eidikh-sxesh-toyrkias--ee-kai-o-dromos-pros-th-xagh> και <https://www.kathimerini.gr/1057410/article/epikairothta/politikh/ti-8a-pame-sth-xagh-antistoixa>
19. <https://www.rizospastis.gr/page.do?publDate=14%2F12%2F2019>
20. Λέανδρος Μπόλαρης, Διεθνιστική και όχι εθνικιστική Αριστερά, εργατική Αλληλεγγύη Νο 1403, 18 Δεκέμβρη 2019, <http://ergatiki.gr/article.php?id=21528&issue=1403>
21. https://www.efsyn.gr/politiki/exoteriki-politiki/222798_tsipras-eyropaikes-kyroseis-tora-i-fregates-argotera

Οι φοιτητές απαντούν με καταλήψεις

Απέναντι στη νέα επίθεση της Κεραμέως βρίσκεται μια νεολαία με πολύ περισσότερες εμπειρίες, υποστηρίζει η Αφροδίτη Φράγκου.

Οι μεγάλες διαδηλώσεις του Πολυτεχνείου και της επετείου της δολοφονίας του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου ήταν ένα ηχηρό μήνυμα ότι το κίνημα δεν τρομοκρατείται από την καταστολή της ΝΔ. Καθοριστική δύναμη στις διαδηλώσεις αυτές ήταν η νεολαία: το μαθητικό και φοιτητικό κίνημα. Τις εβδομάδες που προηγήθηκαν το φοιτητικό κίνημα σήκωσε το γάντι στην Κεραμέως αλλά και στον Χρυσοχοϊδη, απαντώντας στην κατάργηση του ασύλου, την έφοδο των ΜΑΤ στην ΑΣΟΕΕ και τον επερχόμενο «νόμο πλαίσιο» με ένα κύμα καταλήψεων και ένα μπαράζ μαζικών διαδηλώσεων.

Παράλληλα, μέσα σε μια περίοδο γεμάτη απεργίες, από τα νοσοκομεία και τους εργαζόμενους ΟΑΕΔ

των Δήμων μέχρι τους τραπεζοϋπαλλήλους και τους εργαζόμενους της ΔΕΗ το φοιτητικό κίνημα έδειξε ότι το σύνθημα «φοιτητές εργατιά μια φωνή και μια γροθιά» γίνεται πράξη. Το συντονιστικό της κατάληψης της Ιατρικής στήριξε τη μάχη γιατρών της Σαλαμίνας¹ και συμμετείχε στην συνέλευση του Συντονιστικού των Νοσοκομείων προκειμένου να βοηθήσει στην οργάνωση της πανυγειονομικής απεργίας της 27 Νοέμβρη.² Την ημέρα της απεργίας, φοιτητές και φοιτήτριες από το Πάντειο και την Καλών Τεχνών συμμετείχαν στην απεργιακή κινητοποίηση των νοσοκομείων το πρωί και της ΔΕΗ το απόγευμα.

«Την ώρα που παλεύετε ενάντια στην ιδιωτικοποίηση στην ενέργεια, εμείς παλεύουμε ενάντια στις ιδιωτικοποιήσεις στην Παιδεία. Ο δικός

σας αγώνας είναι και δικός μας αγώνας. Ενάντια στις νεοφιλελεύθερες επιθέσεις είμαστε όλοι μαζί», είπε η Παναγιώτα Ζυντιλή χαιρετίζοντας εκ μέρους του ΦΣ Παντείου τη συγκέντρωση των απεργών της ΔΕΗ.³ Το φοιτητικό κίνημα πάλεψε με μαζικές συνελεύσεις, καταλήψεις και διαδηλώσεις ενάντια στις επιθέσεις που ετοιμάζει το Υπουργείο Παιδείας. Η Κεραμέως αναγκάστηκε να αναβάλει την κατάθεση του νόμου πλαίσιο μέχρι την άνοιξη. Ταυτόχρονα όμως, παρουσίασε στη σύνοδο Πρυτάνεων στις 29/11 ένα νέο νομοσχέδιο που συνδέει την αξιολόγηση με τη χρηματοδότηση των Πανεπιστημίων.⁴

Επιθέσεις

Πρόκειται για ένα πραγματικό σφαγείο. Προβλέπει την ίδρυση

Εθνικής Αρχής Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΕΘΑΑΕ), μια ανεξάρτητη αρχή με υπερεξουσίες από την αξιολόγηση των σχολών μέχρι τη χρηματοδότηση, την ίδρυση και την κατάργηση τμημάτων. Το σχέδιο νόμου αναφέρει ότι η ΕΘΑΑΕ εισηγείται στο Υπουργείο «το πρόγραμμα εθνικής στρατηγικής για την ανώτατη εκπαίδευση». Με άλλα λόγια, ένας φορέας έξω και πάνω από τα Πανεπιστήμια θα κόβει και θα ράβει την δημόσια Παιδεία. Τα χρόνια της κρίσης η χρηματοδότηση των Πανεπιστημίων έχει μειωθεί δραματικά και έχει οδηγήσει ιδρύματα σε αδυναμία να πληρώσουν τα λειτουργικά έξοδά τους (ρεύμα κλπ).⁵ Αντί για αύξηση της χρηματοδότησης όπως ζητούν τα ιδρύματα, το νέο νομοσχέδιο έρχεται να θέσει υπό αμφισβήτηση το 20% του ποσού που προορίζεται για τα Πανεπιστήμια. Η ΕΘΑΑΕ θα εισηγείται στο Υπουργείο το σε ποιες σχολές θα διατεθεί αυτό το 1/5 των χρημάτων. Και με τι κριτήρια;

Ένα κριτήριο είναι «τα μαθησιακά αποτελέσματα, τα επιδιωκόμενα προσόντα και η ζήτησή τους στην αγορά εργασίας» καθώς και «η πορεία επαγγελματικής απορρόφησης των αποφοίτων». Δηλαδή η σχέση της σχολής με την αγορά. Κριτήριο αποτελεί επίσης η αναλογία εισερχόμενων-αποφοίτων, δηλαδή η «δημοφιλία» της σχολής. Γνωρίζουμε όμως ότι η δημοφιλία επηρεάζεται από τις πιέσεις για άμεση επαγγελματική αποκατάσταση, ειδικά σε περιόδους κρίσης, λιτότητας και οικονομικής αδυναμίας των οικογενειών να στηρίξουν το κόστος σπουδών. Σχολές που δεν έχουν άμεση απορρόφηση, όπως αυτές των ανθρωπιστικών σπουδών, ή σχολές σε επαρχιακές πόλεις που, ανεξάρτητα από το αντικείμενό τους, όσο διαλύεται η φοιτητική μέριμνα (σίτιση και στέγαση) θα είναι όλο και πιο δύσκολο να επιλεγούν για οικονομικούς λόγους, κινδυνεύουν με ακόμη περισσότερη υποχρηματοδότηση.

Αλλά και με κριτήρια που δεν έχουν να κάνουν με την αγορά, δια-

μορφώνεται μια αυτοεκπληρούμενη προφητεία: «η αριθμητική επάρκεια του προσωπικού» και «η ποιότητα των υποστηρικτικών υπηρεσιών, όπως οι διοικητικές υπηρεσίες, οι βιβλιοθήκες και οι υπηρεσίες φοιτητικής μέριμνας», σε ένα σύστημα Παιδείας που υποφέρει εδώ και χρόνια από υποχρηματοδότηση, σημαίνουν ότι οι σχολές που δεν παρέχουν αρκετά θα παίρνουν ακόμα λιγότερα χρήματα και θα πέσουν σε φαύλο κύκλο.

Με δυο λόγια, το 20% των χρημάτων που προορίζονται για την τριτοβάθμια εκπαίδευση δεν θα μοιράζεται σε όλες τις σχολές ανάλογα με τις ανάγκες τους, αλλά θα μοιράζεται σαν «μπόνους» ανταγωνιστικότητας μόνο σε μερικές από αυτές. Για το υπόλοιπο 80% της χρηματοδότησης των Πανεπιστημίων τα κριτήρια είναι επίσης πολλά και μπορούν να χρησιμοποιηθούν κατά το δοκούν. Πρόκειται για υποτίθεται «αντικειμενικά» κριτήρια όπως ο αριθμός των εγγεγραμμένων, η γεωγραφική διασπορά, το κόστος ανά φοιτητή, η διάρκεια σπουδών κλπ. Η Κεραμέως όμως δεν διευκρίνισε στην σύνοδο Πρυτάνεων με τι τρόπο θα επηρεάζουν αυτά τα κριτήρια τη χρηματοδότηση. Το σίγουρο πάντως είναι ότι το Υπουργείο κινείται σε τροχιά συρρίκνωσης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και αυτό το αποδεικνύει το άρθρο 40, «Αναστολή εκπαιδευτικής λειτουργίας νέων Τμημάτων Α.Ε.Ι.», του υπό διαβούλευση νομοσχεδίου:⁶ πάνω από 40 τμήματα που δημιουργήθηκαν το 2018 και 2019 μετά τις συγχωνεύσεις των νόμων Γαβρόγλου καταργούνται.

Το στίγμα είναι σαφές και σημαίνει πολλά για τα διεσπαρμένα γεωγραφικά και μεγάλα σε αριθμό εγγεγραμμένων Πανεπιστήμια που προέκυψαν σε όλη τη χώρα (Ήπειρος, Στερεά Ελλάδα, Θεσσαλία κλπ) μετά από τις κολοσσιαίες αυτές συγχωνεύσεις. Είναι αναμφίβολο ότι θα μπουκνίσουν με ακόμη περισσότερα παραρτήματα και να διαγραφούν φοιτητές προκειμένου τα ιδρύ-

ματα να μην «επιβαρύνουν» τον προϋπολογισμό, σε περίπτωση που το Υπουργείο εννοεί ότι τα προς διάθεση ποσά θα είναι ευθέως ανάλογα του μεγέθους και της διασποράς των ιδρυμάτων. Στη δε αντίθετη περίπτωση, αυτά τα κριτήρια θα σημαίνουν ακραία υποχρηματοδότηση και τα αντίστοιχα ιδρύματα θα οδηγηθούν αναγκαστικά στη συρρίκνωση.

Η συζήτηση για την αξιολόγηση των Πανεπιστημίων, όπως και στις υπόλοιπες βαθμίδες της εκπαίδευσης αλλά και στους άλλους τομείς του δημοσίου ανοίγει από την κυβέρνηση με όρους τόσο «ανταγωνιστικότητας» όσο και με τη γνωστή ρητορική των «κακών δημόσιων υπάλληλων» που «δεν γίνεται να μην ελέγχονται από κανέναν». Η πραγματικότητα όμως είναι τελείως διαφορετική. Με το ξέσπασμα της κρίσης η άρχουσα τάξη εξαπέλυσε μια άνευ προηγουμένου επίθεση στις κατακτήσεις της εργατικής τάξης – με εμβληματική αυτή του κοινωνικού κράτους. Σκοπός της επίθεσης είναι να πληρώσουν τα σπασμένα της κρίσης οι εργάτριες και οι εργάτες. Να φορτωθούν οι ίδιοι/ες το κόστος της αναπαραγωγής, φροντίδας, αναψυχής και εκπαίδευσής τους.

Σε αυτό το πλαίσιο όλες οι υπηρεσίες καλούνται να λειτουργήσουν ως επιχειρήσεις με όρους ελεύθερης αγοράς. Το ίδιο επιδιώκεται και για τις σχολές. Οι λιγότερο «ανταγωνιστικές» ας κλείσουν, ανεξάρτητα αν καλύπτουν επιστημονικά πεδία που ενδιαφέρουν τους φοιτητές και τις φοιτήτριες ή ανεξάρτητα αν το κλείσιμό τους θα σημαίνει την ολοκληρωτική αδυναμία σε μεγάλη μερίδα φοιτητών/τριών να μεταφερθεί σε άλλη πόλη για να κάνει ή να ολοκληρώσει τις σπουδές της.

Συμπεράσματα

Αξιολόγηση σημαίνει ότι η ενιαία δημόσια δωρεάν Παιδεία παύει να είναι ενιαία, παύει να είναι δημόσια, παύει να είναι δωρεάν και, φυσικά, παύει να είναι Παιδεία. Τα

Πανεπιστήμια προορίζονται να γίνουν σούπερ μάρκετ δεξιοτήτων που δεν έχουν σκοπό την ολοκληρωμένη κατάρτιση πάνω σε ένα επιστημονικό αντικείμενο, ούτε την προαγωγή της έρευνας αν αυτή δεν επιφέρει άμεσα κέρδη. Θα έχουν αυτοσκοπό τη διοχέτευση υπερεξειδικευμένων εργαζόμενων σε μια αγορά εργασίας που σε καιρό παρατεταμένης κρίσης, ιμπεριαλιστικών ανταγωνισμών, εντεινόμενης καταστολής και διάλυσης του κοινωνικού κράτους απομακρύνεται όλο και περισσότερο από τις ανάγκες της κοινωνίας.

Δεν είναι μια αντικειμενική διαδικασία απέναντι στους εργαζόμενους και τις εργαζόμενες στα Πανεπιστήμια. Από το εκπαιδευτικό προσωπικό μέχρι τους/τις διοικητικούς και το προσωπικό της φοιτητικής μέριμνας η εργασία σε έναν χώρο που δεν έχει τη δυνατότητα να καλύψει βασικά έξοδα αναπόφευκτα υποβαθμίζεται. Με εργαστήρια που δεν χωράνε τους φοιτητές και τις φοιτήτριες, με απαρχαιωμένο εξοπλισμό ή που δεν παρέχουν αρκετά αναλώσιμα στα εργαστήρια, τι ακριβώς σημαίνει «τα μαθησιακά αποτελέσματα» που αναφέρει το νομοσχέδιο; Αν δεν είναι καλά σημαίνει ότι οι ερευνητές/τριες ή οι καθηγητές/τριες δεν κάνουν καλό μάθημα; Με λιγότερο προσωπικό, άρα λιγότερες εργαστηριακές ώρες, το να μην περνάει το εργαστήριο μια μεγάλη μερίδα των φοιτητών/τριών του έτους σημαίνει ότι δεν είναι αρκετά ελκυστικό, κατανοητό ή χρήσιμο, ή ότι εργαζόμενοι/ες φοιτητές/τριες δεν το παρακολουθούν και περιμένουν ένα εξάμηνο στο οποίο το ωρολόγιο πρόγραμμα θα τους είναι πιο βολικό;

Πολύ περισσότερο η αξιολόγηση δεν είναι ουδέτερη απέναντι στην επιστήμη. Αντιμετωπίζει την έρευνα σαν μια γραμμική αθροιστική διαδικασία που ανάμεσα στους κλάδους έχει σιδικά τείχη. Ο γλωσσολόγος Νόαμ Τσόμσκι, στην προσπάθειά του να αποδείξει ότι οι βασικοί κανόνες της ανθρώπινης γλώσσας εί-

ναι έμφυτοι στον εγκέφαλο εκπόνησε το 1956 μια εργασία που πυροδότησε μεν το σχετικό γλωσσολογικό ντιμπέιτ, αλλά το βασικό αποτέλεσμα της ήταν ότι αποδείχθηκε τεράστιας σημασίας για τη θεωρητική θεμελίωση ενός κλάδου της Πληροφορικής –κάτι που ο Τσόμσκι πιθανότατα δεν φανταζόταν. Ο κατακερματισμός έχει σαν αποτέλεσμα είτε να μην επιδοτείται η έρευνα πάνω σε ιδέες που δεν φαίνεται να είναι άμεσα εφαρμόσιμες, είτε αμέτρητες εργατοώρες να αποκρυσταλλώνονται σε εργασίες που η αγορά δεν μπορεί να αξιοποιήσει άμεσα και τις αφήνει να σκονίζονται στα ράφια. Είτε ακόμα και να αφιερώνονται στην ίδια έρευνα από ανταγωνιστικά εργαστήρια, όπως στην περίπτωση των φαρμακευτικών –να σπαταλώνται δηλαδή οι εργατοώρες σε έναν αγώνα δρόμου για την ευρεσιτεχνία ενώ τα εργαστήρια θα μπορούσαν να φτάσουν γρηγορότερα στον στόχο με κοινή δουλειά.

Μόνο μια ενιαία Παιδεία που δίνει την ελευθερία στους ερευνητές και τις ερευνήτριες να εξερευνησουν το αντικείμενό τους με έμπνευση και δημιουργικότητα μπορεί να αφήσει χώρο για συνδέσεις που υπερβαίνουν την κοντόφθαλμη παρορητικότητα της αγοράς. Το ίδιο ισχύει και για λιγότερο θεωρητικές επιστήμες. Χρειάζεται έρευνα για να κατασκευαστούν ανθεκτικά και λειτουργικά τεχνητά μέλη ανθρώπινου σώματος, έρευνα και για να κατασκευαστούν ακριβέστερες θερμοκές κάμερες που θα εντοπίζουν πρόσφυγες στα σύνορα. Σε μια εποχή όξυνσης των αντιμεταναστευτικών πολιτικών και ταυτόχρονα περικοπής της ασφαλιστικής κάλυψης των αναπήρων, η αγορά επιλέγει να ενισχύσει έρευνες σαν τη δεύτερη.

Τρίτο, η αξιολόγηση με τα κριτήρια της αγοράς δεν είναι ωφέλιμη για τους φοιτητές και τις φοιτήτριες. Ο κατακερματισμός και η υπερεξειδίκευση δεν είναι παρά η άλλη όψη του νομίσματος της επισφαλούς εργασίας. Ας βγει η δουλειά προς την οποία φυσάει ο άνεμος αυτή την πε-

ρίοδο και μετά βλέπουμε. Ο ορίζοντας των κατακερματισμένων γνώσεων είναι τα κατακερματισμένα πτυχία με τα εργατικά δικαιώματα που τους αντιστοιχούν. Η περιβόητη «δια βίου μάθηση» δεν είναι κάποιου είδους υγιής δίψα για γνώση, αλλά η άνιση προσπάθεια να μην μείνει ο/η εργαζόμενος/η πίσω στις φρενήρεις εξελίξεις και πεταχτεί εκτός εργασίας. Η παιδεία από δικαίωμα γίνεται ατομική ευθύνη.

Είναι σαφές ότι μέσα σε τέτοιες συνθήκες η αξιολόγηση αποκτά χαρακτηριστικά ταξικής επίθεσης. Εκπαιδευτικό και διοικητικό προσωπικό καλούνται να καλύψουν ανάγκες μεγαλύτερες των δυνατοτήτων τους και δυσκολεύονται όχι μόνο να δουλέψουν, αλλά και να παλέψουν για τα εργασιακά δικαιώματά τους και το ίδιο το αγαθό της Παιδείας. Ερευνητές και ερευνήτριες κάνουν πέρα τα ενδιαφέροντά τους και επιλέγουν πρότζεκτ που αποδίδουν. Φοιτητές και φοιτήτριες κάνουν σε καθεστώς οικονομικού εκβιασμού τις επιλογές τους για σπουδές, δουλεύουν για να καλύψουν τις ανάγκες τους –αν μάλιστα καθιερωθούν και τα δίδακτρα λόγω της αξιολόγησης η ανάγκη θα γίνει πιο επιτακτική– πολλοί και πολλές δεν μπορούν να ανταποκριθούν στην εντατικοποίηση και το κόστος και εγκαταλείπουν τις σπουδές.

Άσυλο

Η νομοθέτηση της κατάργησης του ασύλου το καλοκαίρι και η προσπάθεια να εφαρμοστεί η κατάργηση με το ντου των ΜΑΤ στην ΑΣΟ-ΕΕ τον περασμένο Νοέμβριο δεν είναι άλλη μια επίθεση στην Παιδεία αλλά κομμάτι της ίδιας επίθεσης. Με την αξιολόγηση ανοίγει η κερκόπορτα της ιδιωτικοποίησης. Ιδρύματα που δεν μπορούν να παρέχουν φοιτητική μέριμνα θα καταφεύγουν σε catering και ιδιωτικές φοιτητικές εστίες –το πρώτο άλλωστε ήδη συμβαίνει σε μια σειρά σχολές. Υπάρχουν ήδη ιδιωτικές βιβλιοθήκες και εργαστήρια και αυτό το φαινόμενο θα ενταθεί εφόσον αποτελούν κρι-

τήρια «ανταγωνιστικότητας» για τη χρηματοδότηση των σχολών. Σχολές που το πρόγραμμα σπουδών τους δεν συμβαδίζει αρκετά με την αγορά θα αναγκαστούν να το αλλάξουν, σε συμφωνία με επιχειρήσεις που θα παραγγέλνουν δεξιότητες. Σχολές που δεν έχουν αρκετές δημοσιεύσεις αντίστοιχα θα κατευθύνουν τις έρευνές τους προς πιο περιζήτητα πεδία. Ιδρύματα που παρ' όλα αυτά εξακολουθούν να μη λαμβάνουν αρκετή χρηματοδότηση θα αναγκαστούν να στραφούν στη χρηματοδότηση από ιδιώτες, σε δίδακτρα ή σε συνδυασμό των δύο.

Όλα αυτά θα συναντήσουν αντίσταση από το ερευνητικό/διδασκικό προσωπικό και το φοιτητικό κίνημα. Ο συνδυασμός της εισόδου των ιδιωτών στα Πανεπιστήμια και της αντίστασης από τα κάτω κάνουν απαραίτητη για την κυβέρνηση και τις Πρυτανείες την παρεμπόδιση των συλλογικών διαδικασιών στις σχολές: των γενικών συνελεύσεων, των καταλήψεων, των απεργιών, της πολιτικής συζήτησης, της οργάνωσης. Τα Πανεπιστήμια λειτουργούν εδώ και δεκαετίες σαν χώροι πολιτικής ζύμωσης, ενώ σε περιόδους αναβρασμού γίνονται ορμητήρια αγώνα για όλη την κοινωνία. Το να μπορεί να μπουνάρει η αστυνομία και να διαλύει τις συλλογικές διαδικασίες είναι απαραίτητο για να μπορούν να εφαρμοστούν οι επιθέσεις. Και είναι και ζωτικής σημασίας για να καθησυχαστούν οι επενδυτές που δεν θέλουν συλλογικές διαδικασίες αντίστασης στα φιλέτα που είναι έτοιμοι να καταβροχθίσουν.

Το χτύπημα του Ασύλου είναι όμως και μέρος της ιδεολογικής επίθεσης στην Αριστερά και το κίνημα. Την περίοδο της διακυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ, με αφορμή τη μεσοβέζικη «επαναφορά» του Ασύλου από τον Γαβρόγλου, η ΝΔ και τα δεξιά ΜΜΕ είχαν σκυλιάσει. Τρομολόγια ρεπορτάζ για την ανομία που επικρατεί, δακρύβρεχτες μαρτυρίες για το «τι τραβάνε» καθηγητές, φοιτητές και γύρω κάτοικοι, δήθεν

αποκαλυπτικά φωτορεπορτάζ της «καταστροφής» της δημόσιας περιουσίας που φέρνουν οι συνελεύσεις και οι καταλήψεις.

Πρόκειται για χυδαιότητες. Οι πανεπιστημιούπολεις δεν έχουν χρήματα για ρεύμα, τα βράδια είναι αναγκαστικά κλειστές. Οι αίθουσες των σχολών, τις ώρες που δεν έχουν μαθήματα, δίνονται κατά προτεραιότητα σε σεμινάρια και ημερίδες που πληρώνουν, σε βάρος των πολιτικών εκδηλώσεων, των φοιτητικών φεστιβάλ, των δραστηριοτήτων πολιτιστικών ομίλων των φοιτητών/τριών κλπ. Οι φοιτητικές εστίες δεν έχουν πάντα ζεστό νερό, καθαριότητα, ίντερνετ και το φαγητό στις λέσχες έχει γίνει κακής ποιότητας και ακριβό. Οι βιβλιοθήκες και τα αναγνωστήρια φθείρονται. Όλο και περισσότερο η υποχρηματοδότηση οδηγεί τους φοιτητές και τις φοιτήτριες σε άλλους χώρους για τον ελεύθερο χρόνο τους και την κάλυψη των αναγκών τους, μετατρέποντας τις πανεπιστημιακές εγκαταστάσεις σε έρημα κουφάρια που πέρα από τις παραδόσεις των μαθημάτων κανείς και καμιά δεν τις αισθάνεται υπόθεση δική του. Αν κάτι ανοίγει το δρόμο στην παραβατικότητα είναι αυτή η εγκατάλειψη, όχι το άσυλο.

Ακόμα περισσότερο είναι χυδαίο να μιλάνε για καταστροφές αυτοί που δεν φρόντισαν η εστία του

Ηράκλειου Κρήτης να μπορεί να προστατευτεί από την πυρκαγιά και να μην λαμπαδιάσει, αφήνοντας άστεγους φοιτητές και φοιτήτριες που είχαν χάσει όλα τους τα υπάρχοντα. Είναι προκλητικό να κινδυνολογούν για φθορές και απώλειες αυτοί που έσβησαν εκδικητικά το γκράφιτι της κατάληψης ΑΣΚΤ για αλληλεγγύη στον αγώνα των εργατών/τριών της Χιλής. Η Πρυτανεία που διευθύνει τη Σχολή που υποτίθεται προάγει την τέχνη καταστρέφει ένα γνήσιο έργο τέχνης –τι κάνει άλλωστε τέχνη ένα δημιουργήμα, αν όχι ότι αυτό καταφέρει να αποτυπώσει το τι συνδέει τους ανθρώπους, μια έμπνευση που μεταφέρεται χιλιάδες χιλιόμετρα μακριά γιατί η ανάγκη και η πάλη για μια καλύτερη ζωή είναι μια εμπειρία πανανθρώπινη.

Είναι χυδαίο να επικαλούνται την (ειλικρινή κατά τα άλλα) αγωνία φοιτητών/τριών να τελειώσουν τις σπουδές τους και δεν συμφωνούν με την κατάληψη, αυτοί οι οποίοι στερούν από χιλιάδες φοιτητές/τριες τη δυνατότητα ακόμη και να σπουδάσουν, επειδή σε δεκάδες πόλεις στην Ελλάδα δεν υπάρχουν αρκετές φοιτητικές εστίες. Που σκοπεύουν αυτόν τον αποκλεισμό να τον επεκτείνουν ακόμη περισσότερο, με ταξικά εμπόδια όπως το όριο της βάσης του 10 στις Πανελλήνιες, τη δήλωση σχολών από τη Β' Λυκείου και την

αυστηροποίηση της προφορικής βαθμολογίας του σχολείου από το Δημοτικό!»

Μάχες

Το φοιτητικό κίνημα έχει παλέψει πολλές φορές ενάντια σε τέτοιου είδους επιθέσεις. Το κύμα καταλήψεων το 2006-07 και ξανά το 2011 ενάντια στην ιδιωτικοποίηση, ήταν emblematicές μάχες που αποτελούν μέρος της σημερινής παράδοσης του φοιτητικού κινήματος. Και το 2017-18 το κίνημα έδωσε σκληρή μάχη ενάντια στην «ανωτατοποίηση» των ΤΕΙ και τους νόμους της «αυτοχρηματοδότησης» των Πανεπιστημίων. Φέτος το κίνημα έδειξε για άλλη μια φορά τη δύναμή του, πετυχαίνοντας την αναβολή μιας ακόμη προσπάθειας του Υπουργείου Παιδείας για ιδιωτικοποίηση των Πανεπιστημίων.

Το Υπουργείο με τη διαβούλευση για το νομοσχέδιο της αξιολόγησης-χρηματοδότησης και η κυβέρνηση με την καταστολή ακονίζουν τα νύχια τους για την επόμενη επίθεση. Το κίνημα πρέπει να απαντήσει άμεσα. Και μπορεί να απαντήσει άμεσα γιατί είναι πιο έτοιμο και πιο έμπειρο σε σχέση με το 2006-07 και το 2011. Είναι μια γενιά φοιτητών και φοιτητριών που πολιτικοποιούνται σε μια περίοδο που κανένας αγώνας δεν είναι στεγανός: το ζήτημα των ανοιχτών συνόρων και πόλεων είναι άμεσα συνυφασμένο με το πόσο ανοιχτές είναι οι σχολές στο να οργανώσουν αυτή τη μάχη. Η πάλη των συμβασιούχων εργαζόμενων για μονιμοποίηση, είναι άμεση συνέχεια των φοιτητικών μαχών: 5.500 νέοι/ες πτυχιούχοι ηλικίας 24-29 ετών που προσλήφθηκαν σε υπηρεσίες των Υπουργείων με σύμβαση στον ΟΑΕΔ παλεύουν τώρα για τη μονιμοποίησή τους και είναι δύναμη για όλο το κομμάτι των συμβασιούχων στο δημόσιο. Είναι αυτά τα κομμάτια συμβασιούχων που είτε ήταν στο Λύκειο και πρωτοετείς στην εξέγερση του 2008, είτε ήδη σπούδαζαν και συμμετείχαν στις καταλήψεις το 2011, είτε ακόμα

ήταν μαθητές Λυκείου στις μεγάλες μάχες ενάντια στα μνημόνια το 2012-13, μέρος των οποίων ήταν οι απεργίες των εκπαιδευτικών, ή στους αντιφασιστικούς ξεσηκωμούς του Γενάρη και του Σεπτεμβρίου του 2013 στους οποίους η νεολαία είναι μπροστά.

Είναι η γενιά που μεγάλωσε, μπήκε στο μαθητικό κίνημα κι από εκεί στο φοιτητικό ενώ μαίνονταν οι μάχες που έριξαν τη Νέα Δημοκρατία, η πάλη ενάντια στους φασίστες και για το ξεκίνημα της δίκης της Χρυσής Αυγής το 2014, το κίνημα της αλληλεγγύης στους πρόσφυγες το 2015 και η μάχη για να γραφτούν στα σχολεία τα προσφυγόπουλα το 2016. Παράλληλα, το φούντωμα των Pride και των μαχών να νομοθετηθεί το δικαίωμα του γάμου ομόφυλων ζευγαριών και της νομικής αναγνώρισης ταυτότητας φύλου ανοίγει σε σχολεία και πανεπιστήμια μια ολόκληρη συζήτηση για τις αιτίες της καταπίεσης -μια συζήτηση στην οποία ολόένα και μεγαλύτερα κομμάτια νεολαίας, από την έμπνευση που τους δίνουν οι μάχες αλλά και από την δική τους εμπειρία σαν νέοι/ες εργαζόμενοι/ες καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η απελευθέρωση περνάει μέσα από την πάλη ενάντια στο ίδιο το σύστημα. Φοιτητικοί σύλλογοι αποφασίζουν μέσα από συνελεύσεις να στηρίζουν τις διεθνείς αντιρατσιστικές και αντιφασιστικές κινητοποιήσεις, τα Pride, τις απεργίες, το κίνημα αλληλεγγύης στους πρόσφυγες.

Οι γυναίκες της εργατικής τάξης την ίδια περίοδο αναδεικνύονται σε πρωτοπόρο κομμάτι όλων των μαχών: μονιμοποιήσεις συμβασιούχων, υπεράσπιση του κράτους πρόνοιας, ενάντια στις ιδιωτικοποιήσεις, με άλλα λόγια τη μάχη για να τα πάρουμε όλα πίσω. Τα χρόνια της κρίσης χτυπήθηκαν ακόμα πιο πολύ και βρέθηκαν σε επισφαλείς θέσεις εργασίας μαζικά -πράγμα στο οποίο απάντησαν με αγώνες. Ξανανοίγει με αναβαθμισμένους όρους η πάλη για την απελευθέρωση των γυναικών, γίνεται η πρώτη απεργιακή 8

Μάρτη το 2019 και αυτό συζητιέται και οργανώνεται και μέσα στις σχολές. Στη μάχη ενάντια στην κλιματική αλλαγή το μαθητικό κίνημα μπαίνει επικεφαλής -οργανώνει κινητοποιήσεις σε όλη τη διάρκεια του 2019 και ξεκινάει ένα κίνημα που οδηγεί σε μεγάλες, απεργιακές, εργατικές διαδηλώσεις για το περιβάλλον στις 20 Σεπτεμβρίου.

Απέναντι στη νέα επίθεση της Κεραμέως βρίσκεται μια νεολαία με πολύ περισσότερες εμπειρίες από αυτήν που πρωτοστάτησε για να γκρεμιστεί η Νέα Δημοκρατία το 2009, συλλογικές και ατομικές. Οι φοιτητές και οι φοιτήτριες σήμερα, εμπνέονται από τη Χιλή και τη Γαλλία και ανοίγουν στις σχολές τους ζητήματα που μια παλιότερη περίοδο θα φάνταζαν «εκτός τόπου και χρόνου» γιατί δεν αφορούν άμεσα την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Έχουν πολύ πιο καθαρό το ότι τόσο οι επιθέσεις όσο και οι αντιστάσεις είναι μέρος μιας συνολικής εικόνας: ενός συστήματος σε βαθιά κρίση που δεν μπορεί να δώσει πια απαντήσεις, και μιας εργατικής τάξης που ξεσηκώνεται απ' άκρη σ' άκρη του πλανήτη για τις ζωές όλων των καταπιεσμένων. Με αυτή τη νεολαία που βλέπει το κόσμο σε αναβρασμό η αριστερά μπορεί να χτίσει ένα νικηφόρο φοιτητικό και μαθητικό κίνημα που θα τσακίσει τις ιδιωτικοποιήσεις, θα κάνει πέρα τις προτεραιότητες της αγοράς και θα ανοίξει το δρόμο για μια πραγματικά ποιοτική δημόσια Παιδεία για όλους και όλες. ■

Σημειώσεις

1. bit.ly/38R15ml
2. ergatikl.gr/article.php?id=21340&issue=1399
3. youtube.com/watch?v=m5AylzXlcU4
4. opengov.gr/yppeph/?p=4969
5. Διάφορες πηγές:
 - iobe.gr/docs/research/RES_05_F_14032019_REP.pdf (σελ. 38)
 - adip.gr/sites/default/files/pages/39/119-hqa_report2017.pdf (σελ. 66)
 - bit.ly/2T2CoOC (ενότητα 3)
 - alfavita.gr/koinonia/194012_oi-dapanes-gia-tin-ekpaideysi (τίνακας 2)
6. opengov.gr/yppeph/?p=4929
7. bit.ly/2E8qXON

Παρίσι, Παραμονή Χριστουγέννων. Παράσταση από τις απεργούς μπαλαρίνες της Όπερας.

110 χρόνια από την καθιέρωση της παγκόσμιας μέρας γυναικών Τα διδάγματα και η συνέχεια

Το 1910 έγινε η δεύτερη διεθνής διάσκεψη σοσιαλιστριών γυναικών και πήρε την απόφαση να καθιερώσει τις 8 Μάρτη σαν μέρα που σηματοδοτεί την πάλη για την απελευθέρωση των γυναικών. Η οργάνωση της διάσκεψης δεν ήταν εθιμοτυπική, αλλά είχε σαν στόχο να συζητήσει και να αποφασίσει πώς θα έπρεπε τα σοσιαλιστικά κόμματα, αλλά και οι γυναικείες οργανώσεις να παλέψουν για την ψήφο και για όλες τις διεκδικήσεις των γυναικών: ενάντια στις διακρίσεις (όχι μόνο πολιτικά αλλά και οικονομικά), η πάλη για να μπουν οι γυναίκες στα συνδικάτα, αλλά και οι διαφοροποιήσεις του γυναικείου σοσιαλιστικού κινήματος από τις αστές φεμινίστριες.

Είχε προηγηθεί η πρώτη συνδιά-

Η Μαρία Στύλλου θυμίζει πώς καθιερώθηκε η 8 Μάρτη και γιατί μέχρι σήμερα είναι σταθμός στη μάχη για την απελευθέρωση των γυναικών και όλων των καταπιεσμένων.

σκεψη που έγινε στη Στουτγάρδη το 1907 και προετοίμασε το έδαφος για τη δεύτερη που έγινε στην Κοπεγχάγη στη Δανία. Στη Στουτγάρδη η διαφωνία ανάμεσα στα διάφορα κομμάτια των σοσιαλιστριών γυναικών ήταν πολύ πιο σκληρή με δυο βασικές απόψεις. Αυτή των επαναστατριών γυναικών, ανάμεσα τους η Κλάρα Τσέτκιν και η Αλεξάνδρα Κολλοντάϊ, που υποστήριζαν το δικαίωμα καθολικής ψηφοφορίας για όλες τις γυναίκες, για όλες τις εθνικότητες, χρώμα και φυλή, χωρίς προϋποθέσεις μόρφωσης και απασχόλησης. Ήταν η άποψη των εργατριών γυναικών και των

επαναστατριών που συμμετείχαν στα αριστερά τμήματα της σοσιαλδημοκρατίας μέσα στις χώρες τους. Και από την άλλη, η άποψη των υποχωρήσεων στο εφικτό. Δηλαδή με επιρροές από το κίνημα των αστών φεμινιστριών που έπαιζαν καθοριστικό ρόλο σε μια σειρά χώρες.

Στις ΗΠΑ το κίνημα για την ψήφο στις γυναίκες ξεκίνησε στα μέσα του 19ου αιώνα, επηρεασμένο από τους αγώνες ενάντια στην απελευθέρωση των δούλων. Για ένα τέταρτο του αιώνα, τα δύο κινήματα πάλευαν μαζί και το ένα δυνάμωνε το άλλο. Το 1866 το άρθρο 14 του Συ-

ντάγματος έδωσε ψήφο στους μαύρους αλλά όχι στις γυναίκες (λευκές και μαύρες). Η αντίδραση των φεμινιστριών ήταν να βγουν ανοιχτά ενάντια στην ψήφο στους «ξένους» και στη συνέχεια ενάντια στην ψήφο σε «όλες τις γυναίκες». Το αίτημα για γενίκευση της ψήφου ήταν για τις επαναστάτριες όχι μόνο δεμένο με την αντίληψη για την ενότητα της εργατικής τάξης ανεξάρτητα από χρώμα, φυλή και θρησκεία, αλλά και δεμένο με την ανάγκη δυνατότητας εργατικού κινήματος ενάντια στην κυρίαρχη τάξη και το σύστημα.

Οι Γυναίκες στην Κομμούνα

Στην Κομμούνα του Παρισιού, 40 χρόνια πριν από την πρώτη μεγάλη διαδήλωση των σοσιαλιστριών σε όλον τον κόσμο (1911), η «Ένωση Γυναικών» που συγκέντρωνε τα πιο μαχητικά κομμάτια που συμμετείχαν στην Παρισινή Κομμούνα, διακήρυξε ότι «στόχος της Ένωσης Γυναικών είναι η κατάργηση όλων των νομικών και κοινωνικών δομών, ώστε να καταργηθούν τα προνόμια και κάθε μορφή καταπίεσης, για να μπει στη θέση της εξουσίας του κεφαλαίου η εξουσία της εργατικής τάξης. Για να γίνει η απελευθέρωση της εργατικής τάξης έργο της ίδιας». Αυτά δεν έμειναν μόνο σε διακηρύξεις. Οι γυναίκες μπήκαν μπροστά να δημιουργήσουν γυναικείες ομάδες σε όλες τις γειτονιές, να ανοίξουν τις πόρτες (μετά από σκληρή συζήτηση) στις πόρνες, να οργανώνουν σχολεία για τα κορίτσια, να συγκρουστούν με την αστική ηθική, να αναγνωρίσουν την ελεύθερη σχέση ανάμεσα σε δυο άτομα χωρίς τα «δεσμά του γάμου», να αναγνωρίσουν το δικαίωμα των γυναικών και των παιδιών να πάρουν σύνταξη έστω και εάν δεν υπήρχε γάμος.

Στη Ρωσία μετά τη μεγάλη επανάσταση του Οκτώβρη 1917, σε μια γενική συνέλευση σε εργοστάσιο παπουτσιών που είχε το όνομα «Παρισινή Κομμούνα» αποφασίστηκε να μπει τέρμα στο βάνουσο λεξιλόγιο και να κόβεται πρόστιμο για τα «αισχρόλογα» (που συνήθως ήταν χα-

ρακτηρισμοί για τις γυναίκες).¹ Στα λαϊκά στρώματα (σε αντίθεση με την κυρίαρχη τάξη) η βαναυσότητα της γλώσσας έκφραζε την απελπισία και την οργή και κυρίως την κατάσταση στο χώρο δουλειάς χωρίς ελπίδα και διεξοδο. Η επανάσταση μπορεί να βοηθήσει διπλά και τριπλά αλλοτριωμένους άντρες αλλά και γυναίκες να αναπτυχθούν προσωπικά και κοινωνικά.

Αυτή τη μάχη την έδωσε και η Κομμούνα όσο λειτούργησε.

Η Λουίζ Μισέλ (από τις ηγέτιδες της Παρισινής Κομμούνας) ξεκίνησε την ομιλία της στο δικαστήριο που δικάζε τους Κομμουνάρους:

«Με κατηγορούν ότι είμαι υπεύθυνη για την Κομμούνα. Σίγουρα ΝΑΙ. Γιατί η Κομμούνα πάλευε πάνω απ' όλα για τη Σοσιαλιστική Επανάσταση και για μένα αυτή είναι η βασική μου επιθυμία...».

Οι γυναίκες έδειξαν ένα φοβερό κουράγιο μέσα στην Κομμούνα, όχι μόνο στα οδοφράγματα, στους συνεταιρισμούς, στην εκπαίδευση, αλλά και στις νέες ιδέες για τη σεξουαλική ηθική. Η απελευθέρωση των γυναικών γίνεται ένα ζωντανό εκρηκτικό ζήτημα για το καινούργιο σοσιαλιστικό κίνημα στο τέλος του 19ου αιώνα και τις αρχές του 20ου.

Στα συνδικάτα

Στα τέλη του 19ου αιώνα στην Αμερική, η διαφορά ανάμεσα στους πλούσιους και τους φτωχούς ήταν τεράστια. Οι μισθοί των εργατών ήταν πάρα πολύ χαμηλοί και ακόμα χαμηλότεροι αυτοί των γυναικών. Τα αντιδραστικά επιχειρήματα έλεγαν ότι η δουλειά των γυναικών ήταν συμπληρωματική των πατεράδων τους και των αντρών τους, οι γυναίκες είναι ανειδίκευτες και προσωρινές στις δουλειές μέχρι να παντρευτούν να να γεννήσουν. Αυτό είχε σαν συνέπεια τα συνδικάτα να αρνούνται να γράφουν μέλη τους τις γυναίκες.

Οι IWW (Βιομηχανικοί Εργάτες του Κόσμου) ήταν το συνδικάτο που οργανώσε μαζί και τους μετανάστες και τις γυναίκες στους χώρους δου-

λειάς και συγκρούστηκε με την κυρίαρχη τάξη και τις αντιλήψεις της.

«Η εργατική τάξη δεν έχει τίποτα κοινό με τους εργοδότες. ... ο στρατός των παραγωγών χρειάζεται να οργανωθεί, όχι μόνο για την καθημερινή πάλη με τους καπιταλιστές, αλλά και για να συνεχίσει την παραγωγή όταν θα έχουμε ανατρέψει τους καπιταλιστές...»

Η συμμετοχή των γυναικών στις απεργίες μαζί με τους άντρες μπορεί να γίνει μια πολύ μεγάλη δύναμη που να τελειώνει με τον καπιταλισμό και τα εγκλήματα του σε πολύ μικρό διάστημα... το συνδικάτο μας έχει να οργανώσει τη μάχη και των δυο φύλων». Ομιλία της Mother Jones σε απεργούς.²

Η εφημερίδα των Γουόμπλις (IWW) είχε συνεχώς ανταποκρίσεις από τους απεργούς και το ρόλο των γυναικών σ' αυτές. Η Ελιζαμπεθ Γκέρλεϋ Φλιν (Elisabeth Gurley Flynn) είχε το το παρατσούκλι η «αντάρτισα» γιατί από 16 χρονών έγινε μέλος των IWW, και μετά από ένα χρόνο (το 1907) οργάνωσε και την πρώτη απεργία της στο Bridgeport tube mill στο Κονέκτικατ. Μετά απ' αυτή την εμπειρία, συμμετείχε και οργάνωσε σε πολλές απεργίες: Την απεργία των ανθρακωρύχων στο Masahi Iron Range, την απεργία στα κλωστήρια Passaid, στα κλωστήρια Λόρενς που κατέβηκαν στην απεργία 23 χιλιάδες εργάτες και εργάτριες και κράτησε δυο μήνες, την απεργία στην Πάτερσον όπου για πέντε μήνες εργάτριες και εργάτες πάλευαν ενάντια στην κτηνωδία της αστυνομίας, τις συλλήψεις και την πείνα. Στις περισσότερες απ' αυτές, οι γυναίκες βρίσκονται στην πρώτη γραμμή.

Σε ένα άρθρο που έγραψε η Φλιν με τίτλο «Οι IWW απευθύνονται στις γυναίκες», συγκρούεται σκληρά με τις φεμινιστικές απόψεις:

«Για μας η κοινωνία καθορίζεται από την ταξική πάλη και όχι από τη σύγκρουση των δυο φύλων. Απευθυνόμαστε στις εργάτριες και στις γυναίκες των εργατών. Η "βασίλισσα της ομορφιάς" δεν έχει κοινά συμ-

φέροντα με την υπηρέτρια της, η πωλήτρια σε πολυκατάστημα δεν έχει τίποτα κοινό με τη γυναίκα του ιδιοκτήτη και εργοδότη της...

Απευθυνόμαστε στα νέα κορίτσια για να τους πούμε ότι ο γάμος δεν είναι λύση για να ξεφύγουμε από τα προβλήματα μέσα στους χώρους δουλειάς, και στις μητέρες ότι τα συμφέροντα τα δικά τους και των παιδιών τους είναι δεμένα με τα συμφέροντα της τάξης τους. Για κάποια συνδικάτα, η θέση των γυναικών είναι στο σπίτι και όχι στις απεργίες. Να μένουν πίσω και να ανησυχούν για τις άδειες κασαρόλες, για τα πεινασμένα παιδιά τους, για τον άκαρδο ιδιοκτήτη που ζητάει το νοίκι, για να γίνουν εύκολη λεία και να δεχτούν έτσι τις προτάσεις των αφεντικών για μισθό πείνας και να γίνουν απεργοσπαστικός μηχανισμός... Κατηγορούν εμάς των IWW ότι βάζουμε τις γυναίκες στην πρώτη γραμμή. Η αλήθεια είναι ότι εμείς δεν κρατάμε τις γυναίκες πίσω, και έτσι οι ίδιες μπαίνουν μπροστά».³

Οι σοσιαλίστριες στη Γερμανία

Μετά την ήττα της Κομμούνας, στην Ευρώπη το κέντρο του διεθνούς σοσιαλιστικού κινήματος μετακινήθηκε στη Γερμανία. Το SPD έγινε κέντρο και για το διεθνές κίνημα και για την εργατική τάξη στη Γερμανία. Ήταν το κόμμα που συνδύαζε τον επαναστατικό μαρξισμό στα λόγια και τον ρεφορμισμό στην πράξη. Ο Κάουτσκι, αν και είχε ονομαστεί «Πάπας του Μαρξισμού», το διατύπωσε πολύ καθαρά στο Πρόγραμμα της Ερφούρτης που ήταν διαχωρισμένο σε δυο κομμάτια: το ένα είχε το μίνιμουμ πρόγραμμα με τους καθημερινούς αγώνες και μεταρρυθμίσεις, και το δεύτερο είχε τις διακηρύξεις για τις ομιλίες των ηγετών την Πρωτομαγιά. Αυτή η αντιμετώπιση καθόριζε και την επίσημη θέση του SPD για τις γυναίκες.

Οι γυναίκες στο μεγαλύτερο μέρος της Γερμανίας απαγορευόταν να είναι μέλη πολιτικών κινήσεων

και οργανώσεων. Το 1886 η αστυνομία διέλυσε οργάνωση γυναικών που είχε στόχο τη συμμετοχή στα συνδικάτα. Μια άλλη γυναικεία κίνηση διαλύθηκε γιατί απεύθυνε αίτηση στη δημοτική αρχή της πόλης να συμμετέχουν γυναίκες στα δικαστήρια που έκριναν εργατικές υποθέσεις.⁴ Μετά το 1890, αναγκάστηκε το SPD να σχηματίσει επιτροπές που είχαν περιεχόμενο να ασχοληθούν με τα γυναικεία ζητήματα.

Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες μια ομάδα αριστερών, εργατριών και μελών του SPD, έκαναν κριτική στην ηγεσία και μπήκαν μπροστά για να οργανώσουν. Η διαφορά φάνηκε μέσα σε λίγα χρόνια. Το 1892 οι συνδικαλισμένοι εργάτες ήταν μόνο 237 χιλιάδες και απ' αυτούς μόνο το 1,8% οι γυναίκες. Το 1913 ο αριθμός των μελών των συνδικάτων έφτασε τα δυόμισι εκατομμύρια (2.573.718) και απ' αυτό το 9% γυναίκες.

Η Κλάρα Τσέτκιν ήταν από τις πιο δραστήριες σοσιαλίστριες που έπαιξε ρόλο να οργανωθούν οι γυναίκες στα συνδικάτα και να γραφτούν στο κόμμα.

«Η πάλη για την απελευθέρωση των γυναικών δεν μπορεί να είναι αυτή που υποστηρίζουν οι αστές γυναίκες... Ο τελικός σκοπός της μάχης δεν είναι η σύγκρουση με τους άντρες, αλλά να εξασφαλίσουν την πολιτική εξουσία της εργατικής τάξης – χέρι-χέρι με τους άντρες της τάξης μας, η εργαζόμενη γυναίκα παλεύει ενάντια στην καπιταλιστική κοινωνία».⁵

Η διαφορά με τις φεμινίστριες δεν ήταν μόνο ιδεολογική αλλά και πρακτική. Η μάχη για τη γυναικεία ψήφο έγινε κέντρο αυτής της αντιπαράθεσης, και συνδέθηκε με όλες τις άλλες μάχες – το δικαίωμα στη δουλειά, ίση αμοιβή, πληρωμένη άδεια μητρότητας, δωρεάν παιδικούς σταθμούς, σχολεία για όλες τις γυναίκες.

Οι διαφωνίες αυτές υπήρχαν και μέσα στο SPD. Η ρεφορμιστική στρατηγική της ηγεσίας επηρέαζε και ένα μεγάλο κομμάτι των γυναι-

κών, και επειδή αυτή η μάχη ήταν διεθνής, με πρωτοβουλία της Τσέτκιν και της ομάδας του περιοδικού «Ισότητα», οργανώθηκε το πρώτο συνέδριο σοσιαλιστριών γυναικών το 1907 στη Στουτγάρδη.

Το κύριο ζήτημα ήταν η ψήφος των γυναικών. Η άποψη για την καθολική ψήφο κέρδισε και η Κλάρα Τσέτκιν έγινε γραμματέας της Διεθνούς Οργάνωσης Σοσιαλιστριών Γυναικών.

Η δεύτερη συνδιάσκεψη που έγινε μετά από τρία χρόνια, το 1910, στην Κοπεγχάγη, επιβεβαίωσε το αίτημα για την «καθολική ψήφο» και αποφάσισε να καθιερώσει τις 8 Μάρτη σαν Διεθνή μέρα γυναικών. Η ιδέα και η ημερομηνία πάρθηκε από τη διαδήλωση που έγινε στις 8 Μάρτη του 1908 στη Νέα Υόρκη, οργανωμένη από τις σοσιαλίστριες γυναίκες της Αμερικής σε αντίθεση και διαφωνία με το κίνημα των σουφραζετών εκεί για το δικαίωμα στην ψήφο.

Στις 8 Μάρτη του 1911, κατέβηκαν εκατομμύρια γυναίκες σε όλον τον κόσμο για να γιορτάσουν και να τιμήσουν την πρώτη επέτειο. Πάνω από ένα εκατομμύριο στη Γερμανία διαδήλωσε με συνθήματα «ψήφο σε όλους/όλες – τέρμα στην ανισότητα, στους χαμηλούς μισθούς και στις διακρίσεις».

Στη Ρωσία, ακόμη και μέσα στον πόλεμο οργανώνονται συγκεντρώσεις και συζητήσεις στις 8 Μάρτη. Μετά την επανάσταση του 1917 και τον πρωταγωνιστικό ρόλο των γυναικών, όλα άλλαξαν – όχι μόνο στη Ρωσία, αλλά και σε όλον τον κόσμο. Η απελευθέρωση των γυναικών δεν ήταν μόνο μια στρατηγική, αλλά είχε το πρώτο παράδειγμα του πώς γίνεται πραγματικότητα.

Πρωταγωνίστριες στις μάχες και στις εξεγέρσεις

Οι μπαλαρίνες κλείνουν την Όπερα του Παρισιού με απεργία και διεκδικούν σύνταξη στα 42 όπως ίσχυε μέχρι τώρα. Οργανώνουν μια συγκλονιστική παραμονή των Χριστουγέννων για όλους τους απερε-

Νέα Υόρκη, 8 Μάρτη 1908, Διαδήλωση σοσιαλιστριών γυναικών

γούς χορεύοντας τη «Λίμνη των Κύκλων» στα προύλαια της Όπερας και δίνουν τη σκυτάλη στους απεργούς μουσικούς της ορχήστρας την παραμονή της Πρωτοχρονιάς που κλείνουν την παράσταση με τη Διεθνή. Εκατονδένια χρόνια μετά, η πάλη ενάντια στην εκμετάλλευση και την συνεχίζεται.

Το 2019 ήταν η χρονιά με τα μεγαλύτερα κινήματα σε όλον τον κόσμο, Σουδάν, Αλγερία, Λίβανος, Χιλή, αλλά και Κίτρινα Γιλέκα και απεργίες στη Γαλλία, που σε όλες αυτές όχι μόνο ένα μεγάλο κομμάτι ήταν γυναίκες, αλλά ταυτόχρονα πάλευαν ενάντια στις διακρίσεις και τον σεξισμό.

«Στη δικτατορία του Μπασίρ, οι γυναίκες συλλαμβάνονταν, φυλακίζονταν και μαστιγώνονταν γιατί φορούσαν παντελόνια ... Οι γυναίκες δεν φοβηθήκαμε την αστυνομική και στρατιωτική βία γιατί η προοπτική είναι να κερδίσουμε ή να χάσουμε. Από τη στιγμή που βγαίνεις στο δρόμο, καταλαβαίνεις ότι ο δημόσιος χώρος σου ανήκει. Αυτός είναι ο πραγματικός λόγος που πρέπει να παλέψεις για τα δικαιώματα σου. Για να έχουμε ίσα δικαιώματα στη δουλειά, δικαιοσύνη για τις γυναίκες και για όλες τις μεταναστερίες είναι σημαντικό να μην στηριχτούμε στην κάλη αλλά στις μάχες και στους αγώνες μας».⁶

Στο Λίβανο, χωρίς τις γυναίκες δεν θα υπήρχαν οι νίκες, ούτε η πα-

ράιτηση του Χαρίρι ούτε η συνέχιση της αντίστασης. Οι γυναίκες από το Σουδάν κατέβηκαν πρώτες σε συμπαρατάση στην εξέγερση στο Λίβανο.

Το τι συμβαίνει σε μια γωνιά του πλανήτη επηρεάζει όλες τις άλλες μάχες.

«Είμαι εργαζόμενη σε ένα γραφείο τελετών στο Τόκιο, που η δουλειά μου είναι να μακιγιάρω τους νεκρούς. Μια μέρα στη δουλειά πέταξα τις γόβες που ήμουνα υποχρεωμένη να φοράω στη δουλειά με εφτά πόντους τακούνι και φόρεσα ίσια παπούτσια. Την επόμενη μέρα με απέλυσε». Αυτή είναι η περιγραφή της Γιούμι Ισικάβα, εργαζόμενης, που ξεκίνησε την καμπάνια ενάντια στα ψηλά τακούνια που πήρε το όνομα «Kutoo» (πόνος στα πόδια – μαζί με το Metoo).⁷ Το δικαίωμα των γυναικών να ντύνονται όπως θέλουν στη δουλειά τους, συνδέθηκε με ζητήματα όχι μόνο αυταρχισμού και σεξουαλικών παρενοχλήσεων, αλλά και ενάντια στις διακρίσεις στους μισθούς, στις ευκαιρίες, στα συνδικαλιστικά δικαιώματα.

Στην Ελλάδα, αφεντικά και κυβέρνηση έχουν καταφύγει στα δημογραφικά στοιχεία για να μπορέσουν να κλιμακώσουν τις σεξιστικές επιθέσεις και διακρίσεις.

Σε ολοσέλιδο άρθρο της Καθημερινής παρουσιάζεται μελέτη για την υπογεννητικότητα στην Ελλάδα, και

πώς χρειάζεται αυτό να αλλάξει σε περίοδο οικονομικής ανάπτυξης που θα χρειαστούν εργατικά χέρια!⁸ Είναι ένα άρθρο που στηρίζει αντιδραστικά επιχειρήματα. Με πρώτο της υπογεννητικότητας που την αποδίδει κύρια στην οικονομική ύφεση και όχι σε επιλογή των γυναικών. Είναι εμμέσως πλην σαφώς μια συμμαχία με την κίνηση που έχει εμφανιστεί και στην τηλεόραση, αλλά και στις πλατείες «αλληλεγγύη στα αγέννητα παιδιά». Είναι ένα στήριγμα στην εκκλησία και στην επίθεση που δέχονται οι γυναίκες ενάντια στις εκπτώσεις και την αντισύλληψη. Είναι ανοιχτή επίθεση στις γυναίκες για την επιλογή τους πότε και πώς θα κάνουν παιδιά.

Πρόκειται για επιθέσεις της Ν.Δ. – και για ιδεολογικούς και για οικονομικούς και για πολιτικούς λόγους. Όμως δε θα περάσουν.

Το απεργιακό κίνημα ενάντια στα μνημόνια και τη λιτότητα είχε και έχει μπροστά τις εργαζόμενες. Αυτό καθόρισε και τις αποφάσεις της ΑΔΕΔΥ και άλλων συνδικάτων. Το 2019 μπήκαν για πρώτη φορά μπροστά με απεργία και συγκέντρωση στις 8 Μάρτη.

Οι γυναίκες δεν είναι πια «κρυμμένες από την ιστορία» όπως κάποτε συνέβαινε.⁹ Οι γυναίκες πρωταγωνιστούν για να πάρουν πίσω τα κλεμμένα, για να δυναμώσουν το εργατικό κίνημα, για να κερδίσουμε έναν κόσμο ενάντια την εκμετάλλευση, τον σεξισμό και τις διακρίσεις. ■

Σημειώσεις

1. Τρότσκι, Προβλήματα καθημερινής ζωής, σελ. 102, Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο.
2. Mother Jones, εργάτρια και ηγετικό μέλος των IWW
3. E.G. Flynn, Solidarity 31/7/1915.
4. Tony Cliff, Class struggle and women's liberation, σελ. 69.
5. Κλάρα Τσέκιν, Το δικαίωμα των γυναικών στην ψήφο, 1907.
6. Ιστορία της Αϊλάν, εργαζόμενη που συμμετείχε στην επανάσταση στο Σουδάν που ανέτρεψε τη δικτατορία του Μπασίρ.
7. Women of 2019, Financial Times, Σάββατο 7 Δεκέμβρη 2019.
8. Καθημερινή, 25 Δεκέμβρη 2019.
9. Τίτλος του βιβλίου της Sheila Rowbotham, Hidden from History, Λονδίνο 1973.

Διαδήλωση του ΕΑΜ Γυναικών Ν. Ιωνίας

“Σφυρί-δρεπάνι και ψήφο στο φουστάνι”

Η γυναικεία εργατική τάξη στο μεσοπόλεμο και την Αντίσταση

Η Σταυρούλα Πανίδου γράφει για τη δυναμική που ανέπτυξε η είσοδος των γυναικών στους εργατικούς χώρους.

Κατά τη διάρκεια του μεσοπολέμου αναπτύχθηκε στην Ελλάδα ένα εξαιρετικά διεκδικητικό εργατικό κίνημα και ως προς τη διαμόρφωση των συνθηκών εργασίας αλλά και ως προς το δικαίωμα της τάξης να οργανωθεί συνδικαλιστικά και πολιτικά. Η βίαιη κατασταλτική πολιτική - αστυνομία και στρατός εναντίον απεργών, παρακρατικές ομάδες και κίτρινα συνδικάτα, δικτατορία Πάγκαλου και Ιδιώνυμο

Βενιζέλου, όχι μόνον δεν ανέστειλαν τη κινηματική δράση αλλά, αντίθετα, οδηγούσαν σε όλο και μεγαλύτερη ριζοσπαστικοποίηση των εργατών και στον προσανατολισμό μεγάλου τμήματός τους στις σοσιαλιστικές ιδέες.¹

Στη δυναμική αυτού του κινήματος πρωτοστατούσε η γυναικεία εργατική τάξη. Οι γυναίκες αποτελούσαν πλέον ένα σημαντικό τμήμα της βιομηχανικής εργατικής τάξης και μάλιστα, ισχυρή πλειοψηφία στους

κλάδους με τη μεγαλύτερη συμμετοχή στις απεργιακές κινητοποιήσεις.² Με βάση τα στοιχεία της απογραφής του 1928, οι γυναίκες αποτελούσαν το 83% στην κλωστούφαντουργία, το 72% στην καπνοβιομηχανία και το 71% στη βιομηχανία ετοιμών ενδυμάτων. Συνεχώς αυξανόμενη ήταν επίσης η γυναικεία «υπαλληλική» εργασία αλλά και η κινηματική δράση τους σε πολλούς εργασιακούς τομείς, δημόσιους και ιδιωτικούς, στην εκπαίδευση, στα νοσοκο-

μεία, στις τράπεζες, στα υπουργεία. Στους τριατατικούς (ΤΤΤ), έναν από τους πιο δυναμικούς κλάδους και κατά τον μεσοπόλεμο και κατά την διάρκεια της Κατοχής, ένα μεγάλο τμήμα τους ήταν αποκλειστικά γυναίκες, οι τηλεφωνήτριες.

Εκτός από τα συνολικά εργατικά αιτήματα της περιόδου, οι γυναίκες είχαν κι ένα δεύτερο πεδίο διεκδικήσεων, αυτό που αφορούσε τη νομοθετική κατοχύρωση της ισότητάς τους στο εργασιακό καθεστώς. Διεκδικούσαν τη μισθολογική τους εξίσωση και το να μην αποτελούν εφεδρικό εργατικό δυναμικό, δηλαδή να μην απολύονται κάθε φορά που υπήρχε αφθονία ανδρικών χεριών. Στους τομείς του Δημοσίου, οι γυναίκες συγκρούστηκαν με συνταγματικές απαγορεύσεις –δημόσιοι (πολιτικοί) υπάλληλοι μπορούσαν να είναι μόνον όσοι ήταν έλληνες πολίτες, δηλαδή όσοι είχαν δικαίωμα ψήφου– και πέτυχαν σημαντικές συνταγματικές ρυθμίσεις που επέτρεπαν την πρόσληψη, αλλά σε αρκετούς τομείς και τη μονιμοποίησή τους. Η διεκδίκηση της εργασιακής ισότητάς τους (ακόμη και με αποκλειστικά «γυναικείες» απεργίες, ειδικά στις περιπτώσεις απόλυσής τους) δεν στρεφόταν μόνο προς το κράτος και τους εργοδότες. Ήταν μια συνεχής πάλη μέσα στα συνδικάτα να πείσουν ότι ήταν προς το ταξικό συμφέρον όλων των εργαζόμενων η κατάκτηση της εργασιακής –αλλά και της πολιτικής– ισότητάς τους. Και, βέβαια, διεκδίκησαν και πέτυχαν την ισότιμη συμμετοχή τους στα ίδια τα συνδικάτα, όπως το να έχουν μέσα σ' αυτά το δικαίωμα του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι.

Οι γυναίκες πρωτοστατούσαν και στις κινητοποιήσεις στους χώρους κατοικίας.³ Ειδικά μετά την έλευση των προσφύγων και τον άθλιο τρόπο εγκατάστασής τους –με τα λεφτά της Επιτροπής Αποκαταστάσεως Προσφύγων (ΕΑΠ) έγινε το μεγάλο φαγοπότη της εποχής– οι εργατοσυννοικίες έγιναν κέντρα κινητοποιήσεων με διεκδικήσεις που αφορούσαν την καθημερινή επιβίωση (δημι-

Οκτώβριος 1944, Η Απελευθέρωση της Αθήνας

ουργία δικτύου ύδρευσης και αποχέτευσης, ασφαλτόστρωση και ηλεκτροφωτισμός). Συχνή, επίσης, πρακτική του μεσοπολεμικού συνδικαλιστικού κινήματος ήταν ότι, στη διάρκεια απεργιών, κινητοποιούταν όλη η συνοικία ή η πόλη, όταν επρόκειτο για επαρχία, στο να συνδράμει με κάθε τρόπο τις/τους απεργούς. Και αυτές τις πρακτικές εργατικής αλληλεγγύης τις οργάνωναν οι γυναίκες.

Το ΣΕΚΕ είχε ήδη από το ιδρυτικό του πρόγραμμα το 1919 ως αίτημα «Το δικαίωμα της ψηφοφορίας και της εκλογής εις άνδρας και γυναίκας για κάθε είδος εκλογής» και στις πρώτες εκλογές που πήρε μέρος, αυτές του 1920, ένα από τα προεκλογικά του συνθήματα ήταν το «Σφουρί - δρεπάνι και ψήφο στο φουστάνι», συνδέοντας την προοπτική της εργατικής εξουσίας με την πάλη για την κατάκτηση δικαιωμάτων μέσα στον καπιταλισμό. Οι ίδιες οι γυναίκες θεωρούσαν τις μάχες για τη νομοθέτηση θεσμικών αλλαγών (το ζήτημα της ψήφου, τις αλλαγές στο εργασιακό και οικογενειακό δίκαιο, το δικαίωμα πρόσβασης σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, τη δημιουργία κοινωνικού κράτους που θα τις ελάφρυνε από τον φόρτο της οικιακής εργασίας) ως μάχες απόλυτα συνδεδεμένες μεταξύ τους, μάχες που πρωτίστως έπρε-

πε να δοθούν συλλογικά μέσα στους εργατικούς τους χώρους. Γι' αυτό και στο φεμινιστικό κίνημα της περιόδου επήλθαν μεγάλες αλλαγές. Ο βασικός του κορμός δεν προέρχονταν πλέον από τα μεσοαστικά στρώματα, αλλά ήταν εργαζόμενες γυναίκες, που και οι ίδιες υφίσταντο αυτές τις εργασιακές ανισότητες. Όταν, μάλιστα, οι πολιτικές απαιτήσεις τους για τις βενιζελικές κυβερνήσεις διαλύθηκαν, λόγω της εξαιρετικά φειδωλής έως και ανύπαρκτης για τα γυναικεία αιτήματα πολιτικής τους, οι περισσότερες στράφηκαν στις σοσιαλιστικές ιδέες, στις απόψεις που συνέδεαν την απελευθέρωση της γυναίκας με τη συνολική κοινωνική αλλαγή και στην περίοδο της Κατοχής έδρασαν μέσα στις εαμικές οργανώσεις.

Από την άλλη πλευρά, στο ΚΚΕ υπήρξε σύγκρουση με τη σταλινική πλέον εκδοχή για το «γυναικείο», μια κομματική γραμμή που επαγγελλόταν τη γυναικεία ισότητα σ' έναν μελλοντικό σοσιαλιστικό «παράδεισο», αποκόβοντάς την από τις μάχες του σήμερα. Παρότι η Σοβιετική Ένωση είχε την αίγλη ενός κράτους –πρότυπου ισότητας και παρότι τα μέλη του ΚΚΕ ήταν σε συνεχή διωγμό, η συζήτηση αυτή παρέμενε ανοιχτή μέσα στο κόμμα. Μια συζήτηση και μια μάχη που οι

γυναίκες την ξαναέδωσαν, με πολύ μαζικότερους και ριζοσπαστικότερους όρους, στο αντιστασιακό κίνημα.

Οι γυναίκες στην Αντίσταση

Η Αντίσταση, η Οργάνωση όπως τη λένε τα μέλη της, ήταν πρώτα απ' όλα αυτό ακριβώς: ένα τεράστιο οργανωτικό δίκτυο, που ξεκίνησε να στήνεται στις μεγάλες εργατοπόλεις και από κει εξαπλώθηκε παντού. Απέναντι στην πλήρη ανικανότητα του αστικού κράτους να τους προστατέψει, οι άνθρωποι από τα κάτω – και μάλιστα σε συνθήκες ναζιστικής κατοχής – δημιούργησαν δομές πρόνοιας τέτοιες που ποτέ δεν είχε η χώρα. Ταυτόχρονα, η σταδιακή επίγνωση της δύναμής τους, έκανε την Αντίσταση μια παρεμβάση των μαζών με χαρακτηρισμό όχι μόνο αντικατοχικής αλλά ταξικής σύγκρουσης και ρήξης με το παρελθόν.

Η Αντίσταση κτίστηκε καταρχάς στις πόλεις. Στους χώρους δουλειάς και στους χώρους κατοικίας. Η εργατική τάξη οργάνωσε τις μεγάλες συγκρούσεις του αντιστασιακού κινήματος: τη μάχη ενάντια στην «πέινα», τη διεκδίκηση, δηλαδή, των βασικών για τη ζωή αγαθών και τη δημιουργία αντίπαλων στη μαύρη αγορά μηχανισμών διανομής τους, τη μάχη ενάντια στην πολιτική επιστράτευση, δηλαδή ενάντια στην καταναγκαστική εργασία και τη μάχη ενάντια στην τρομοκρατία και την καταστολή. Σ' όλες αυτές τις μάχες, οι γυναίκες ήταν στην πρώτη γραμμή.

Δεν πρόκειται για κάποιου τύπου εμμονή όταν λέμε ότι η εργατική τάξη υπήρξε πρωτοπορία στη δημιουργία αυτού του κινήματος. Εργάτες και εργάτριες έδειξαν ότι, και σε συνθήκες πολέμου και κατοχής, από την ίδια τη θέση τους στην παραγωγή, έχουν τεράστια διεκδικητική δύναμη. Την αρχή την έκαναν οι τριατατικοί.⁴ Όταν στις 14 Απριλίου του '42, οι τηλεφωνήτριες κατέβασαν τ' ακουστικά τους, πάγωσε, κυριολεκτικά, όχι μόνον η δοσίλογη

κυβέρνηση αλλά και η ναζιστική πολεμική μηχανή – δεν μπορεί να γίνει πόλεμος χωρίς τηλεπικοινωνίες. Η απεργία εξαπλώθηκε σ' όλο το δημόσιο, μετατράπηκε σε διαρκείας με αιτήματα όχι μόνον επισιτιστικά αλλά και την απελευθέρωση των συλληφθέντων απεργών. Στις 22 Απριλίου η κυβέρνηση υπαναχώρησε. Οι συλληφθέντες απελευθερώθηκαν, οι απολυμένοι επανήλθαν στις υπηρεσίες τους, οι εκκρεμούσες διώξεις ενώπιον των στρατοδικείων σταμάτησαν. Οι μισθοί αυξήθηκαν έως και 300% και, κυρίως, ενισχύθηκαν με είδη πρώτης ανάγκης οι Εργατοϋπαλληλικοί Συνεταιρισμοί, που ήταν πλέον στον έλεγχο του Εργατικού ΕΑΜ και της Κεντρικής Πανυπαλληλικής Επιτροπής.

Η απεργία των δημοσίων υπαλλήλων λειτούργησε ως πρότυπο για όλους τους εργατικούς χώρους αλλά και για την ύπαιθρο. Τα διαλυμένα από τη μεταξική δικτατορία συνδικάτα πέρασαν στα χέρια της Αριστεράς και δομήθηκαν με τρόπους πρωτόγνωρους. Το παράδειγμα των νοσοκομείων είναι χαρακτηριστικό. Κάθε νοσοκομείο είχε την επιτροπή του, αποτελούμενη από εκπροσώπους των νοσηλευτριών, του ιατρικού προσωπικού αλλά και των μόνιμων ασθενών του (αναπήρων πολέμου και φυματικών) και όλες μαζί ενώνονταν στην Παννοσοκομειακή Επιτροπή που συντόνιζε τις κινητοποιήσεις. Η δύναμη της διεκδίκησης και του συντονισμού έφτασε ως την τελευταία γωνιά της χώρας. Με τη μάχη της σοδειάς αγρότες κι αγρότισσες διεκδίκησαν έλεγχο της δικής τους παραγωγής κι έτσι στήθηκε ένα ολόκληρο σύστημα άμεσης συνεργασίας των εργατικών και των αγροτικών συνεταιρισμών.

Το δίκτυο της Αντίστασης οργανώθηκε και λειτούργησε όχι μόνον στους χώρους δουλειάς αλλά και στις εργατογειτονίες, χάρη στην μεγάλη κινηματική εμπειρία που είχαν οι γυναίκες. Οργάνωσαν και λειτούργησαν τα συσσίτια, τους παιδικούς σταθμούς για τα ορφανά του πολέμου, τα νοσοκομεία του ΕΑΜ.

Γυναίκες εκπαιδευτικοί πρωτοστάτησαν στο άνοιγμα των σχολείων. Γυναίκες οργάνωναν τις διαδηλώσεις που ξεκινούσαν από τις συνοικίες τους και κατευθύνονταν και ενώνονταν στο κέντρο της πόλης. Στη διαδήλωση της 5/3/43 που σταμάτησε την ναζιστική πολιτική επιστράτευση, οι γυναίκες στην Αθήνα υπολογίζονται κοντά στις 200.000. Ο Βασίλης Μπαρτζιώτας, μέλος του Π.Γ. της Κ.Ε. του ΚΚΕ, σε άρθρο του στην ΚΟΜΕΠ τον Αύγουστο του '43, ζητά να δοθεί «ιδιαιτέρη προσοχή» στη στρατολογία των γυναικών «τη στιγμή που οι γυναίκες παίζουν σοβαρό ρόλο και δείχνουν πρωτοφανέρωτη μαχητικότητα στις παλλαϊκές διαδηλώσεις καθώς και στις απεργίες ... Απ' αυτές τις ηρωικές γυναίκες πρέπει να στρατολογήσουμε χιλιάδες στο κόμμα μας ... ν' ανοίξουμε τις πόρτες για μια μαζική στρατολογία γυναικών».

Παρόλο που οι ποινές για τις αντιστασιακές πράξεις, από τη συμμετοχή σε απεργία ή διαδήλωση, μέχρι το γραβίμο συνθημάτων ή τη μεταφορά παράνομου υλικού (ακόμη και σημειωμάτων) ήταν, στην καλύτερη περίπτωση, φυλάκιση στα στρατόπεδα συγκέντρωσης και από το '43 και μετά, όλο και πιο συχνά, η εκτέλεση, ο αριθμός των μελών της Αντίστασης συνεχώς αυξανόταν. Στα πάνω από ένα εκατομμύριο μέλη της Εθνικής Αλληλεγγύης το 75% ήταν γυναίκες, στην ΕΠΟΝ το 43% και στο ΕΑΜ το 35%. Στον Τακτικό ΕΛΑΣ οι αντάρτισσες ήταν περίπου 1.000 και στον Εφεδρικό ΕΛΑΣ αποτελούσαν το 10%, όμως στις βοηθητικές υπηρεσίες του ΕΛΑΣ δούλευαν κυρίως γυναίκες, που ο αριθμός τους δεν μπορεί να υπολογισθεί. Είναι αυτές που ανέλαβαν όλες τις δουλειές που αφορούσαν τη σίτιση και την καθαριότητα του στρατού, ήταν οι σύνδεσμοι, κρατούσαν τις επικοινωνίες και όταν άρχισαν οι ταγματασφαλίτικες και γκεσταπίτικες έφοδοι στις συνοικίες τους και στα χωριά, έμπαιναν στην ένοπλη σύγκρουση.

Η πολιτικοποίηση των γυναικών της Αντίστασης και το ζήτημα της πάλης για τη χειραφέτησή τους

Η Μαρία Αργυριαννάκη, εξόριστη κομμουνίστρια στην Κίμωλο στη μεταξική δικτατορία, βουλευτίνα της ΕΔΑ και πρωτοπόρα στο γυναικείο κίνημα, όταν ρωτήθηκε γιατί άλλαξαν στην Αντίσταση οι γυναίκες είπε «Έχει σχέση που άλλαξε όλη η δομή η στερεωμένη, η στρωμένη, η κανονική ζωή, όπως τινάχτηκε στον αέρα η Ελλάδα ολόκληρη... Έτσι ακριβώς –και με μεγαλύτερη δύναμη– το γυναικείο κίνημα, επειδή είναι ζωή και η ζωή είναι πολύ ζωντανό πράγμα. Επειδή το γυναικείο κομμάτι κρατούσαν πιο πολύ απ' όλα κλεισμένο και καταπιεσμένο, εκεί ήταν και η δυνατότερη έκρηξη».

Κι όμως, οι μελέτες που αφορούν την ιστορία του γυναικείου κινήματος στην Ελλάδα δεν περιλαμβάνουν την Αντίσταση. Η απουσία αυτή οφείλεται στη θέση ότι, παρόλη τη μαζική τους συμμετοχή, δεν μπορούμε να μιλάμε για χειραφέτηση των αντιστασιακών γυναικών, εφόσον δεν δημιούργησαν ένα αμιγώς γυναικείο κίνημα ως διακριτό διεκδικητικό υποκείμενο, με λόγο και αιτήματα που αφορούν τη γυναικεία καταπίεση. Η συμμετοχή των γυναικών στην Αντίσταση ήταν κυρίως μια αναπαραγωγή των έμφυλων κοινωνικών ρόλων μέσα στο κίνημα –οι γυναίκες «φρόντισαν» το κίνημα. Οι απόψεις αυτές καταλήγουν στο να αρνούνται, εν πολλοίς, τη συνειδητή πολιτική δράση των γυναικών, καθώς ισχυρίζονται ότι οι γυναίκες μετείχαν κυρίως λόγω οικογενειακών δεσμών ή σχέσεων γειτονίας. Προς επίρρωση αυτών των θέσεων επικαλούνται τη ρητορική του ίδιου του ΚΚΕ, που αναπαρήγε τις κυρίαρχες αντιλήψεις για την οικογένεια ως σεβαστού θεσμού, καλούσε τις γυναίκες να συμμετάσχουν στο κίνημα ως μάνες, κόρες κι αδελφές και είχε αυτοχριστεί φύλακας της τιμής των αντιστασιακών γυναικών.

Οι γυναίκες βγήκαν πιο δυνατές από τους αγώνες της Αντίστασης

Πέρα από το προφανές, ότι η προνοιακή δράση των γυναικών έσωσε, κυριολεκτικά, τους ανθρώπους, η έξοδος στη δημόσια σφαίρα με όρους κινηματικούς, με οποιονδήποτε μορφή κι αν αυτή συμβαίνει, ανοίγει το παράθυρο της ριζοσπαστικοποίησης. Το παράδειγμα των συσσιτίων, που σχεδόν εξολοκλήρου είχαν αναλάβει οι γυναίκες, είναι πολύ χαρακτηριστικό. Τα συσσίτια λειτούργησαν ως εκρηκτικοί μηχανισμοί στα θεμέλια της οικογένειας. Μια λειτουργία που εθεωρείτο καθαρά ιδιωτική – η διατροφή ως καθήκον της οικογένειας, δηλαδή της γυναίκας – μετατράπηκε σε συλλογική λειτουργία, χτυπώντας έτσι στη καρδιά του το οικιακό καπιταλιστικό ιδεώδες.

Μπορούμε να γεμίσουμε άπειρες σελίδες με κείμενα της ηγεσίας του ΚΚΕ που βρίθουν από έμφυλα στερεότυπα, να στήσουμε θεωρίες πάνω σ' αυτά και να προβούμε έτσι σε βαθμολόγηση της πολιτικοποίησης, της ταξικότητας και της χειραφέτησης των αγωνιστριών. Τέτοιου είδους αναλύσεις είναι ρηχότατες, καθώς αγνοούν μια βασική παράμετρο στη μελέτη του κινήματος: τις συγκρούσεις που δίνονταν μέσα στις γραμμές του κόμματος και των εαμικών οργανώσεων, όχι μόνον για το γυναικείο, αλλά για δεκάδες πολιτικά ζητήματα και που είναι οι

πραγματικοί δείκτες για την πολιτικοποίηση των μελών του.

Αν η μια πλευρά της περιόδου ήταν η βαρβαρότητα της φασιστικής κατοχής, η άλλη ήταν η πλευρά ενός ολόκληρου κόσμου που, καθώς αντιστεκόταν σ' αυτή τη βαρβαρότητα, καθώς αποκτούσε αυτοπεποίθηση και αισιοδοξία από τις νίκες του, οραματιζόταν τη μελλοντική κοινωνία που θα κτίσει. Οι γυναίκες οργάνωναν συζητήσεις για τα οικονομικά συμφέροντα που δημιουργούν τις ανισότητες, για τη διπλή εκμετάλλυσή τους στη δουλειά και στο σπίτι, για το ότι οι εργοδότες χρησιμοποιούν τις γυναίκες ως εφεδρικό εργατικό δυναμικό, για την πάλη των γυναικών και σε προσωπικό επίπεδο, πχ να σπουδάσει για να βγει από το σπίτι, για να έχει δικαιώματα ίδια με τον άντρα. Συζητούσαν για το θέμα της «αστικής» και της «επαναστατικής ηθικής», το ζήτημα του έρωτα, το ποιο θα ήταν το μοντέλο που θα αντικαθιστούσε στον σοσιαλισμό τον ξεπερασμένο αστικό γάμο. Ακόμη και με συμβολισμούς εξαιρετικά νεωτερικούς, όπως της ηθοποιού, μέλους του ΕΑΜ Θεάτρου, Ολυμπίας Παπαδούκα, που δήλωνε, στη θέση του πατρώνυμου, το όνομα της μητέρας της, Ολυμπία Βασιλικής Παπαδούκα, συγκρούονταν με το θεσμό της αστικής οικογένειας. Η γνωστή ηθι-

κολογική εντολή του ΚΚΕ «Πρώτα θα κοιτάτε το νεκροταφείο και μετά τις συναγωνίστριες», το περίφημο άρθρο 10, «παραβιάστηκε» αμέτρητες φορές, καθώς οι άνθρωποι ζούσαν, μέσα στην ένταση του αγώνα, σχέσεις που σάρωναν οποιαδήποτε κομματική εντολή.

Στις εαμικές οργανώσεις και κυρίως στο ΚΚΕ, που είχε φτάσει πλέον να μετρά μισό εκατομμύριο μέλη – μέλη που πρωτοστατούσαν στο κίνημα – υπήρχε έντονη ιδεολογική σύγκρουση. Οι γυναίκες έβαζαν όχι μονάχα τα ζητήματα της γυναικείας καταπίεσης στον καπιταλισμό – που, εκ των πραγμάτων, δεν μπορούσαν στην περίοδο της Κατοχής να τεθούν ως ζητήματα θεσμικών διεκδικήσεων – αλλά απαιτούσαν να επιλυθούν ζητήματα ανισότητας μέσα στις οργανώσεις τους. Αντιδρούσαν στην «προστασία» των ανδρών συντρόφων τους, γιατί τη θεωρούσαν, και ορθά, ως υποτίμηση των δυνατοτήτων τους. Συγκρούονταν με κομματικές απαγορεύσεις και έδιναν μάχες με την ηγεσία ότι μπορούν να αναλάβουν όλα τα καθήκοντα εξίσου καλά με τους άνδρες συναγωνιστές τους. Και φυσικά, δεν μπόρεσαν υπό διαπραγμάτευση η ψήφος τους στις εκλογές της ΠΕΕΑ, την άνοιξη του '44.

Οι γυναίκες επέλεξαν να οργανωθούν κατά εκατοντάδες χιλιάδες στις οργανώσεις του ΕΑΜ, δηλαδή στην Αριστερά. Όπως λέει η ιστορικός Τασούλα Βερβενιώτη, «Επειδή στην πραγματικότητα πάλευαν για κάτι που πίστευαν, για μια άλλη κοινωνία. Το όραμα της λαοκρατίας που είχε βάλει το ΕΑΜ μπορεί να ήταν θολό και όχι ακριβώς καθορισμένο για πώς θα ήταν αυτή η λαοκρατία, αλλά οι γυναίκες ονειρεύτηκαν μια άλλη κοινωνία στην οποία θα υπήρχε ισότητα». Από τη Μαίρη Λεοντιάδου, πλύστρα από τον Πειραιά, που εκτελέστηκε στις φυλακές Αβέρωφ γιατί αρνήθηκε να καταδώσει τον συναγωνιστή που της είχε δώσει να φυλάξει ένα πιστόλι, και που τα τελευταία της λόγια, όπως διηγούνται οι συγκαταρούμενες της,

ήταν «Αν είναι να χορτάσει ο κόσμος ψωμί όπως δεν το χορτάσα εγώ, ας πάει και το δικό μου το κορμί»⁵ μέχρι την καπνεργάτρια που, όταν ο Παπαστράτος τους έβγαλε λόγο λίγο πριν την Απελευθέρωση για το πόσο καλός θα είναι μαζί τους μετά την Κατοχή, του φώναξε «τότε που λες ότι θα μας τα δώσεις, θα τα πάρουμε μονάχοι μας. Και το κράτος ακόμη θα το πάρουμε εμείς στα χέρια μας».⁶

Το όραμα αυτής της άλλης κοινωνίας χάθηκε όχι γιατί η ριζοσπαστικοποίηση των αγωνιστριών και των αγωνιστών δεν ήταν αρκετά «βαθιά». Το κίνημα της Αντίστασης έχασε τη μάχη για την εργατική εξουσία και τις αιτίες της ήττας πρέπει να τις αναζητήσουμε στον πολιτικό οργανωτή αυτού του κινήματος, στο ΚΚΕ και στο ότι η συνολική προοπτική του δεν ήταν επαναστατική.⁷

Η αντίπαλη πλευρά σ' αυτή την ταξική σύγκρουση είχε μια καθαρότατη εικόνα για το τι είχε να αντιμετωπίσει. Γι' αυτό και οι γυναίκες, αρνούμενες κατά χιλιάδες να επανεικλωμιστούν στα παλιά πρότυπα, έγιναν στόχοι μιας εξαιρετικής αγριότητας επίθεσης σε κάθε επίπεδο, σωματικό ή ψυχολογικό. Εκβιάστηκαν με το νόμο περί «συλλογικής ευθύνης» που εκτόπισε τις οικογένειές τους, τους πήραν τα παιδιά τους, τις φυλάκισαν, τις εξόρισαν, τις βίασαν, τις βασάνισαν, τις εκτέλεσαν, έγιναν πρόσφυγες, ακόμη και στον ίδιο τους τον τόπο, καθώς όλες οι «πόρτες ήταν κλειστές» γι' αυτές για πολλά χρόνια ή και για όλη την υπόλοιπη ζωή τους.

Αν μείνουμε όμως μόνον στις εικόνες της ήττας, χάνουμε την πολιτική ουσία. Η μαζική έξοδος των γυναικών που συντελέστηκε κατά την Αντίσταση όχι απλώς στη δημόσια σφαίρα, αλλά με όρους κοινωνικής ανατροπής, έφερε την αντίπαλη πλευρά σε κατάσταση πανικού. Έτσι εξηγείται η ακραία βία απέναντί τους, έτσι εξηγείται η επίθεση που έγινε σε συλλογικό επίπεδο στις γυναίκες. Τα γυναικεία δικαιώ-

ματα βρέθηκαν πίσω και από τις μεσοπολεμικές κατακτήσεις· το στοιχειώδες πλέον αστικό δικαίωμα για την ψήφο αντιμετώπιστηκε με συνεχείς παλινωδίες εκ μέρους των δεξιών κυβερνήσεων. Η βουλευτής της ΕΡΕ και πρώτη γυναίκα υπουργός, Λίνα Τσαλδάρη, στον προεκλογικό της λόγο το '56 – στις πρώτες εθνικές εκλογές που οι γυναίκες μετέχουν ολοκληρωτικά – έδωσε το στίγμα αυτού του πανικού των νικητών: «Μη νομίζετε εξ άλλου ότι οι γυναίκες μετέχουσα του πολιτικού βίου πρόκειται να εγκαταλείψουν το σπίτι τους και την οικογένειάν τους, ως τινές υπεστηρίζαν εις το παρελθόν. Τα πρώτα των καθήκοντα θα είναι οι οικογενειακά υποχρεώσεις και θα είναι πάντοτε η Ελληνίς το στήριγμα της οικογενείας».

Οι γυναίκες της Αντίστασης και οι κόρες τους είχαν διαφορετική άποψη. Στις εκλογές του '58 η ΕΔΑ έγινε, σε μεγάλο βαθμό χάρη στη γυναικεία ψήφο, αξιωματική αντιπολίτευση. Και στη δεκαετία του '60, οι γυναίκες, από τις λαμπράμισσες μέχρι τις εργάτριες των Ιουλιανών, βρέθηκαν και πάλι στην πρώτη γραμμή των αγώνων.⁸

Σημειώσεις

1. Καμπανιάνης Θανάσης, *Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα στην Ελλάδα 1918 – 1926*, Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Αθήνα 2007.
2. Για τους εργατικούς αγώνες των γυναικών ενδεικτικά βλ. Παπαστεφανάκη Λήδα, *Εργασία, τεχνολογία και φύλο στην ελληνική βιομηχανία*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2009.
3. Για τις κινητοποιήσεις στους τόπους κατοικίας της εργατικής τάξης ενδεικτικά βλ. Λεοντιάδου Λίλα, *Πόλεις της σιωπής*, Εργατικός επισκοπισμός της Αθήνας και του Πειραιά, 1909 – 1940, Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς, Αθήνα 2001.
4. Αρχείο ΑΔΕΔΥ, πρακτικά ημερίδας «Το Δημοσιοπαλληλικό Κίνημα την περίοδο 1941-1944», Μάιος 2006, εισήγηση Πανίδου Σταυρούλα, Συνδικαλιστική οργάνωση και κινητοποιήσεις των δημοσίων υπαλλήλων την περίοδο της Κατοχής.
5. Βερβενιώτη Τασούλα, *Η γυναίκα της Αντίστασης*, Οδυσσέας, Αθήνα, 1994.
6. εφ. Προλετάριος και Διεθνιστής της κατοχής, Αθήνα (ανατύπωση Πρωτοποριακή Βιβλιοθήκη), 1986.
7. Μπόλαρης Λεάνδρος, *Αντίσταση, η Επανάσταση που χάθηκε*, Μαρξιστικό βιβλιοπωλείο, Αθήνα 2012, Λυμπεράτος Μιχάλης, *Στα πρόθυρα του εμφυλίου πολέμου*, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2006.
8. Στύλλου Μαρία, *Η πάλη για την απελευθέρωση των γυναικών*, Μαρξιστικό βιβλιοπωλείο, Αθήνα 2019.

*"Ανοικτά σύνορα-Ανοικτές πόλεις",
είναι το αίτημα των προσφύγων*

Ο ρατσιστικός πόλεμος της κυβέρνησης Μητσοτάκη

Ο χειμώνας έφτασε και σε εξέλιξη βρίσκεται μια από τις χειρότερες ρατσιστικές, απάνθρωπες και δολοφονικές εκστρατείες που έχουν γίνει ποτέ σε αυτήν την χώρα.

Η κατάσταση στα χοτ-σποτ, στα στρατόπεδα προσφύγων στα νησιά παραμένει απελπιστική. Ο αριθμός των ανθρώπων που διαμένουν σε αυτά είναι μεγαλύτερος απ' ό,τι ήταν το καλοκαίρι παρά το γεγονός ότι λόγω του χειμώνα έχει μειωθεί δραματικά η διέλευση από την θάλασσα. Δεκάδες χιλιάδες άνθρωποι -οι 18.000 μόνο στη Μόρια της Λέσβου- εξακολουθούν να ζουν σε σκηνές, μέσα στις λάσπες χωρίς θέρμανση στα χοτ-σποτ των νησιών και τα άλλα στρατόπεδα στην ενδοχώρα. Ήδη είχαμε τους πρώτους

Να απαντήσουμε ενωμένοι σαν γροθιά στις φονικές επιθέσεις κατά των προσφύγων και στις μεθοδεύσεις υπέρ των φασιστών προτείνει ο Γιώργος Πίτσας.

νεκρούς, μια γυναίκα που κάηκε ζωντανή μέσα στο κοντέινερ που έμενε στη Μόρια ενώ παρά τρία γλύτωσε η οικογένειά της.

Για τους πρόσφυγες που προσπαθούν να διασχίσουν την χερσαία οδό μέσω της Θράκης για να περάσουν στην ΕΕ τα νερά του Έβρου αποδεικνύονται πιο παγωμένα από αυτά του Ανατολικού Αιγαίου. Έξι πρόσφυγες, τέσσερις άνδρες και δύο γυναίκες έχασαν τη ζωή τους μέσα σε τέσσερις μέρες ανάμεσα στις 5 και 8 Δεκεμβρίου, οπότε τους βρήκαν παγωμένους στα χωράφια γύρω από τον ποταμό Έβρο.

Αυτοί οι θάνατοι δεν είναι ατυχήματα, πρόκειται για μια απολύτως οργανωμένη και συνειδητή επιχείρηση εκ μέρους της κυβέρνησης της Νέας Δημοκρατίας. Πρόκειται για θανατοπολιτική προκειμένου να σταλεί το μήνυμα στους πρόσφυγες ότι κινδυνεύετε πιο πολύ στην ΕΕ απ' ό,τι στη Συρία ή το Αφγανιστάν. Και αν η απειλή του θανάτου στα σύνορα δεν αρκεί για να τους πείσει τότε υπάρχει η απειλή του θανάτου και της αρρώστιας από τις κακουχίες στα χοτ-σποτ. Ή ακόμη χειρότερα η απειλή να ζήσουν μερικά χρόνια σκλαβιάς σε ένα κλειστό

πλεόν, σύμφωνα με το νέο νόμο της κυβέρνησης, στρατόπεδο σε κάποιο ξερονήσι του Αιγαίου.

Η κυβέρνηση της ΝΔ έχει κηρύξει πόλεμο εναντίον των προσφύγων και των μεταναστών και αυτό δεν είναι λεκτική υπερβολή. Όπως όλοι οι πόλεμοι, ξεκίνησε με μια διακοπή διπλωματικών σχέσεων που στην περίπτωση μας ήταν η κατάργηση, με το καλημέρα, του υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής και η μεταφορά των αρμοδιοτήτων του στο υπουργείο Προστασίας Πολίτη. Μέσα στο καλοκαίρι ξεκίνησαν οι «αποκλεισμοί» και οι «κυρώσεις»: σιωπηλή κλιμάκωση των push back στο Αιγαίο, αγκίστρο του ανθρωποκυνηγητού στον Έβρο και στην Εγνατία, ρατσιστικές εγκυκλίου με στόχο το ΑΜΚΑ και την χρήση των νοσοκομείων από τους πρόσφυγες και τους μετανάστες - και ρατσιστική κλιμάκωση των επιχειρήσεων σκούπα της ΕΛ.ΑΣ στις πόλεις.

Ακολούθησε η επίσημη κήρυξη του πολέμου από τον ίδιο τον πρωθυπουργό Μητσοτάκη που συνέκρινε τον ερχομό των προσφύγων με την εισβολή των Περσών ενώ ακολούθησε ο περιφερειάρχης Αιγαίου Μουντζούρης που την συνέκρινε με την επίθεση του Μουσολίνι του 1940. Κάπου εκεί, στα τέλη Οκτώβρη η κυβέρνηση δημοσιοποίησε και την στρατηγική της, το ρατσιστικό νομοσχέδιο «φαστ-τρακ» που προβλέπει τη λειτουργία κλειστών στρατοπέδων συγκέντρωσης, αυστηρό περιορισμό στη χορήγηση ασύλου, μαζικές απελάσεις, δημιουργία κλειστών στρατοπέδων και νέα μέτρα σκλήρυνσης της «φύλαξης των συνόρων». Δύο μήνες μετά, πολλά μέρη αυτού του σχεδίου επίθεσης αντιμετωπίζουν κωλύματα και καθυστερήσεις. Αφορούν τη χρηματοδότηση νέων μαζικών κλειστών στρατοπέδων, την οργάνωση του νέου γραφειοκρατικού μηχανισμού (μη) χορήγησης ασύλου, το σχέδιο γρήγορων μαζικών απελάσεων, τη μεταφορά προσφύγων στην ενδοχώρα.

Όμως ο πόλεμος ενάντια στους

πρόσφυγες παραμένει. Και επειδή έναν πόλεμο συνήθως τον διεξάγουν οι «ειδικοί», με την πρόσφατη τροπολογία που ψήφισε η κυβέρνηση στα μέσα Δεκεμβρίου δημιούργησε τον «Εθνικό Συντονιστή» για το προσφυγικό. Δεν είναι άλλος από τον υφυπουργό Άμυνας Στεφανή, που θα «συντονίζει και ελέγχει τις αρμόδιες υπηρεσίες των υπουργείων και τους υπαγόμενους φορείς που σχετίζονται καθ' οιονδήποτε τρόπο με τη διαχείριση του προσφυγικού και μεταναστευτικού!» Από το υπ. Μετανάστευσης στο υπ. Προπο και από εκεί στο υπ. Άμυνας, δύο τσιγάρα δρόμος για τον Μητσοτάκη.

Η πρώτη κίνηση που έκανε ο Στεφανής ήταν να πάει στον Έβρο και να επιβλέψει την τοποθέτηση νέου φτάχτη στα σημεία που δεν καλύπτει ο ήδη υπάρχων. Ακριβώς τις ίδιες μέρες το Der Spiegel έβγαλε στη δημοσιότητα τα βίντεο της Forensic Architecture από τα παράνομα push back στον Έβρο και στο φως ήρθαν δεκάδες νέες καταγγελίες από πρόσφυγες που βασανίστηκαν, ληστεύθηκαν, ξεγυμνώθηκαν και πετάχτηκαν στην άλλη πλευρά των συνόρων από ελληνικές δυνάμεις.

Η στρατιωτικοποίηση του προσφυγικού συμπίπτει με τη σύνδεσή του –που επιχειρεί η κυβέρνηση και οι κολαούζοι της– με τα λεγόμενα «εθνικά ζητήματα». Σύμφωνα με αυτήν, ο πόλεμος ενάντια στους πρόσφυγες είναι κομμάτι του πολέμου ενάντια στην Τουρκία. Σύμφωνα με τους εκπρόσωπους της κυβέρνησης «τους πρόσφυγες τους στέλνει ο Ερντογάν» για να δημιουργήσει πρόβλημα στο εσωτερικό της Ελλάδας εν μέσω της όξυνσης των ανταγωνισμών για τις ΑΟΖ που έχει φτάσει μέχρι τη Λιβύη. Όπως διαβάζουμε στην Καθημερινή (15/12):

«Τις ανησυχίες της Αθήνας ότι μπορεί ο Ερντογάν να ενεργοποιήσει το αναίμακτο, πλην πανίσχυρο όπλο των μεταναστευτικών ροών εναντίον της Ευρώπης με πρώτο

στόχο την Ελλάδα, εντείνει η αρνητική κλιμάκωση των ελληνοτουρκικών αλλά και των ευρωτουρκικών σχέσεων, με αφορμή τις εξελίξεις στο θέμα της ΑΟΖ με τη Λιβύη. Αντί να προκαλέσει θερμό επεισόδιο, έστω μικρό, στο Αιγαίο, θα σπρώξει στον Έβρο χιλιάδες μετανάστες και θα τους πει “περάστε απέναντι και πάτε στην ευχή του Αλλάχ”...».

Κυβέρνηση και δικαστική εξουσία στρώνουν το δρόμο στους φασίστες

Αυτός ο αχαταρμάς ισλαμοφοβίας, ρατσισμού, πολεμοκαπηλείας, εθνικισμού και «νόμου και τάξης» είναι το μείγμα της πολιτικής που επιχειρεί να εφαρμόσει η Νέα Δημοκρατία, όχι τυχαία, καθώς την ίδια στιγμή με τις διεκδικήσεις της στην Ανατολική Μεσόγειο και στην Βόρεια Αφρική, ξεδιπλώνει την πιο σκληρή νεοφιλελεύθερη επίθεση ιδιωτικοποιήσεων, απολύσεων και χτυπήματος των εργατικών δικαιωμάτων στο εσωτερικό της χώρας.

Με αυτόν τον τρόπο για ακόμη μια φορά η ΝΔ ανοίγει διάπλατο το δρόμο στην φασιστική απειλή. Και συνειδητή αρωγό της σε αυτό το έγκλημα έχει τη δικαστική εξουσία όπως αυτή εκφράστηκε στην πρόταση της εισαγγελέως Οικονόμου, στην δίκη της Χρυσής Αυγής.

Η πρόταση της εισαγγελέως ρίχνει την ευθύνη για τη δολοφονία του Παύλου Φύσσα στον εκτελεστή Ρουπακιά απαλλάσσοντας ολόκληρη την ηγεσία των νεοναζί της Χρυσής Αυγής αλλά και το τάγμα εφόδου Νίκαιας, τους συνεργούς του Ρουπακιά.

Στην περίπτωση των Αιγύπτιων ψαράδων ρίχνει στα μαλακά τους δράστες με τη μετατροπή της κατηγορίας από απόπειρα ανθρωποκτονίας σε βαριά σκοπούμενη σωματική βλάβη ενώ στην ίδια μεθόδευση υποβάθμισης των κατηγοριών προχώρησε και για τις δολοφονικές επιθέσεις κατά των συνδικαλιστών του ΠΑΜΕ.

Όπως αναφέρει η ανακοίνωση

Θεσσαλονίκη, Διαδήλωση
ενάντια σε φασιστική
επίθεση σε μετανάστη

της ΚΕΕΡΦΑ που κάλεσε σε αντιφασιστικό συλλαλητήριο ενάντια στην πρόταση το Σάββατο 21/12, η πρόταση «αποκάλυψε τους ακατάλυτους δεσμούς προστασίας και ασυλίας της πολύχρονης δράσης των νεοναζί της Χρυσής Αυγής στην Ελλάδα, με τις προσβάσεις τους στο εισαγγελικό, δικαστικό και αστυνομικό σώμα. Εφερε στην επιφάνεια όμως και την τακτική της ίδιας της κυβέρνησης της ΝΔ που επιχειρεί την επαναφορά της Χρυσής Αυγής στο πολιτικό προσκήνιο σε συνθήκες όπου παίζει απροκάλυπτα το χαρτί του ρατσισμού και του “νόμου και τάξης”».

Με τόσο γερή δόση πλυντηρέξ ήδη στην Χ.Α κάνουν μπουγάδα για να στεγνώσουν τα καινούργια τους ρούχα. Λίγες μέρες πριν την αγόρευση της εισαγγελέως, την Τετάρτη 11/12 ο Κασιδιάρης έλεγε σε συνέντευξη: «Περιμένουμε να ολοκληρωθεί η δίκη και θα γίνουν όλες οι απαραίτητες ενέργειες ώστε το κόμμα να πάει μπροστά... Από κει και πέρα, θα γίνει συνέδριο με πρωτοβουλία του κ. Μιχαλολιάκου και θα γίνουν όλες οι απαραίτητες ενέργειες ώστε να επιστρέψει δυναμικά το κόμμα στην κεντρική πολιτική σκηνή... Το κόμμα θα προχωρήσει ως ένα σύγχρονο ευρωπαϊκό εθνικό κόμμα».

Οι μεθοδεύσεις και οι συνδέσεις

είναι σαφείς. Και δεν είναι καινούργιες. Η Χ.Α είναι αποδεδειγμένα μέσα από τις κάλπες το κόμμα της ΕΛ.ΑΣ και ιδιαίτερα των Ματατζήδων και των ειδικών της δύναμειών. Ο Άρειος Πάγος τους δίνει εδώ και χρόνια άδεια συμμετοχής στις εκλογές σαν νόμιμο κόμμα – ακόμη και μετά το 1998 όταν ο υπαρχηγός τους «Περίανδρος» παραλίγο να δολοφονήσει τον Δ. Κουσουρή. Για ποιο «μεγάλο κόμμα», που τύπωνε τα ψηφοδέλτια της Χ.Α την δεκαετία του '90, έγραφε ο πρώην ταμίας της ναζιστικής οργάνωσης Κουσουμβρή; Μήπως για το κόμμα που τους καλούσε να πάρουν υπουργεία (Γ. Καρατζαφέρης) και συνομιλούσε (Μπαλάκος) μαζί τους στα υπόγεια της Βουλής για μια συνεργασία με μια «σοβαρή Χ.Α» (Μπάμπης Παπαδημητρίου);

Φυσικά δεν είναι δεδομένο ότι οι δικαστές θα ακολουθήσουν την πρόταση της εισαγγελέως. Αλλά δεν έχουμε καμιά απολύτως εμπιστοσύνη στην αστική δικαιοσύνη. Όπως και το Γενάρη του 2013 με τη δολοφονία Λουκμάν (την οποία η εισαγγελέας επίσης έκρινε ότι δεν αφορά στην Χ.Α) όπως και το Σεπτέμβρη του ίδιου έτους μετά τη δολοφονία Φύσσα, η δύναμη που καλείται να επιβάλει ότι θα απονεμηθεί δικαιοσύνη δεν είναι άλλη από το αντιφασιστικό κίνημα.

Όπως γράφαμε τον Ιούλη, λίγες μέρες μετά τις εκλογές που η Χ.Α έμεινε εκτός Βουλής: «Δεν χωράει κανένας εφησυχασμός και το αντιφασιστικό κίνημα ξαναβγαίνει από τώρα να πετύχει μια σειρά επόμενους στόχους. Να κλείσουν και τα τελευταία “γραφεία” ορμητήρια που έχουν μείνει... Το κίνημα έχει να συνεχίσει να δίνει τη μάχη της καταδίκης και να υπερβεί τα οφέλη που μπορεί η ναζιστική συμμορία να έχει από τον νέο ποινικό κώδικα: καταδίκη χωρίς κανένα ελαφροντικό, σε όλη την ηγεσία και όλους τους φυσικούς αντουργούς. Αυτή η μάχη θα πάει μέχρι το τέλος και θα συντρίψει τόσο τη Χρυσή Αυγή όσο και οποιονδήποτε τολμήσει να το παίζει μιμητής της».

Το πρώτο τρίμηνο του 2020, (η δίκη θα συνεχιστεί με τις αγορεύσεις πολιτικής αγωγής και υπεράσπισης και μετά η έδρα θα ζητήσει εύλογο χρόνο για να αποφασίσει) θα είναι καθοριστικό για την τελική απόφαση. Θα χρειαστεί μια μαζική αντιφασιστική καμπάνια διάρκειας, εκδηλώσεις σε χώρους δουλειάς και γειτονιές, καθημερινή πολιορκία στα δικαστήρια, διαδηλώσεις και συλλαλητήρια, που θα απαιτήσουν την καταδίκη της Χ.Α, να ξεσηκώσουμε τα συνδικάτα, να κατέβουμε στο δρόμο στην έκπη επέτειο της δολοφονίας του Σαχζάτ Λουκμάν. Ο

διεθνής συντονισμός που έχει ξεκινήσει με τη διεθνή μέρα δράσης στις 21 Μάρτη –λίγο πριν ή λίγο μετά την ανακοίνωση της απόφασης– μπορεί να γίνει το κέντρο για μια διεθνή καμπάνια υπογραφών και κινητοποιήσεις υποστήριξης που θα ζητάνε την καταδίκη της Χρυσής Αυγής. Όταν δικαστική εξουσία και κυβέρνηση, σαν να τραβάνε κάρτα στη Μονόπολη, πάνε να μας στείλουν ξανά πίσω στο σημείο εκκίνησης πριν από την δίωξη της Χρυσής Αυγής, το αντιφασιστικό κίνημα πρέπει να τους θυμίσει ότι υπάρχει το «πήγαινε κατευθείαν στην φυλακή»!

Η καταδίκη της Χ.Α θα αποτελέσει ένα αποφασιστικό χτύπημα στην απειλή της επιστροφής της ίδιας όπου ασύδοτα πλέον θα καίει και θα «σφάζει ό,τι κινείται» αλλά και στους Βελόπουλους, και στους «αποχωρήσαντες» της Χ.Α., και σε όλο τον φασιστικό και ακροδεξιό εσμό που προκαλεί τους τελευταίους μήνες πίσω από διάφορες «επιτροπές αγανακτισμένων»: Σε μια σειρά από περιοχές της Βόρειας Ελλάδας μειοψηφικά ακροδεξιά δίκτυα που στήθηκαν γύρω από τους «μακεδονομάχους» του προηγούμενου έτους επιχείρησαν να κλείσουν τους δρόμους στα πούλμαν που μετέφεραν οικογένειες προσφύγων – με αποκορύφωση την αποτυχημένη απόπειρα του ρατσιστικού «μπάρμπεκιου» στο στρατόπεδο των Διαβατών που κατέληξε σε φιάσκο χάρη στην αντισυγκέντρωση της ΚΕΕΡΦΑ. Στο 6ο Διαμέρισμα της Αθήνας οι πρώην συνεργάτες της χρυσαυγίτισας Σκορδέλη της «Επιτροπής Κατοίκων Αγίου Παντελεήμονα» έκαναν την εμφάνισή τους στο κοινοτικό συμβούλιο διεκδικώντας να μην ανοίξει δομή για τα ασυνόδευτα προσφυγόπουλα –συνοδεία μάλιστα του βουλευτή της ΝΔ Μπογδάνου!

Οι «αγανακτισμένοι» προκαλούν έχοντας την κάλυψη της αστυνομίας του Χρυσοχοϊδή (που ενώ χωρίς κανένα ενδοιασμό επιτίθεται με πλαστικές σφαίρες σε καταλήψεις στέγης) στα Βρασνά τους επέτρεψε να στήσουν οδόφραγμα και να γυρί-

σουν πίσω τους πρόσφυγες. Αντίστοιχα, στην οδό Σολωμού πάνω από την Πατησίων, στα Εξάρχεια, τα ΜΑΤ μπορούν να ξεγυμνώνουν διαδηλωτές στο όνομα του «νόμου και της τάξης» την ίδια στιγμή που λίγο πιο κάτω στον ίδιο δρόμο οι φασίστες μπορούν να χτυπούν ανενόχλητοι Αφγανούς μετανάστες. Όπως συμβαίνει πάντα, μαζί με τις «επιτροπές αγανακτισμένων» και τις «σκούπες» της αστυνομίας έχουν αρχίσει να κάνουν δειλά δειλά την εμφάνισή τους ξανά τα τάγματα εφόδου. Η επίθεση με μαχαίρι στον Ιρανό μαθητή στην Θεσσαλονίκη το Νοέμβριο και ο άγριος ξυλοδαρμός Αφγανού διερχομένου από οργανωμένο τάγμα εφόδου στη διασταύρωση Γ' Σεπτεμβρίου και Σολωμού στην Αθήνα τον Δεκέμβριο είναι τα πιο γνωστά αλλά όχι τα μοναδικά παραδείγματα.

Οι «αγανακτισμένοι» προκαλούν έχοντας την κάλυψη δημάρχων και τοπικών παραγόντων. Στα νησιά του Βορείου Αιγαίου κάτω από τον συντονισμό του περιφερειάρχη Αιγαίου Μουτζούρη, οι προερχόμενοι κυρίως από τη ΝΔ αλλά και το ΠΑΣΟΚ δήμαρχοι πρωτοστατούν σε αντιδραστικές κινητοποιήσεις που ζητάνε περισσότερη Φρόντεξ, να κλείσουν όλες οι δομές για πρόσφυγες και στοχοποιούν τους μετανάστες αλλά και τους αλληλέγγυους. Μπορεί η «μέρα δράσης» που πήγαν να οργανώσουν ταυτόχρονα σε όλα τα νησιά στο Αιγαίο να πήγε «άπατη» αλλά δεν εγκαταλείπουν τον «αγώνα» τους. Αποκορύφωμα η χρυσαυγίτικου τύπου επίθεση του δημάρχου Ανατολικής Σάμου Στάντζου μαζί με τραμπούκους, βρίζοντας και ασκώντας βία σε πρόσφυγες και δημοσιογράφους στις 17 Δεκέμβρη στη Σάμο, όταν οι πρώτοι θέλησαν να διαμαρτυρηθούν για τις συνθήκες διαβίωσης στο ΚΥΤ. Δύο μέρες μετά ακολούθησε εξέγερση στο ΚΥΤ Σάμου γιατί ξέμεινε από φαγητό και η αστυνομία επιτέθηκε με δακρυγόνα και ξύλο στους πρόσφυγες που απειράθηκαν να ασκήσουν το δικαίωμά τους στο συνέρχεται στην πύλη

του στρατοπέδου. Επιπλέον, από την Λέσβο μέχρι την Κομοτηνή πληθαίνουν τα παραδείγματα όπου πρόσφυγες, αλλά και μέλη οργάνωσης ή αλληλέγγυοι διώκονται ή απελαύνονται ως «διακινητές προσφύγων» ή με άλλες αντίστοιχες κατηγορίες.

Κανένα από όλα αυτά τα μέτωπα δεν μπορεί να μείνει αναπάντητο. Δίπλα στην καμπάνια για την καταδίκη της Χρυσής Αυγής το αντιφασιστικό και αντιρατσιστικό κίνημα έχει να απομονώσει τους «αγανακτισμένους» όπου και όποτε προσπαθούν να κάνουν την εμφάνισή τους αποκάλυπτοντας ότι είναι μειοψηφίες – όπως συνέβη στο 6ο Διαμέρισμα Αθήνας, όπου κινητοποιήθηκε όλη η γειτονιά και τους απομόνωσε. Να συγκρουστεί με τις ρατσιστικές «πρωτοβουλίες» των «τοπικών παραγόντων». Να συγκρουστεί με την ισλαμοφοβία, που μετατρέπεται σε βασικό άξονα της ρατσιστικής επίθεσης – «σε δέκα χρόνια θα έχουμε γίνει Ισλάμ»– στηρίζοντας κινητοποιήσεις σαν την μαζική διαδήλωση που οργάνωσαν οι κοινότητες των μεταναστών στις 14 Δεκέμβρη στο κέντρο της Αθήνας. Και βέβαια να ακυρώσει στην πράξη όλα τα ρατσιστικά σχέδια της κυβέρνησης και την Κοινή Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας απαιτώντας σύνορα, πόλεις και σχολεία ανοιχτά για τους πρόσφυγες, άσυλο και στέγαση για όλους, να κλείσουν όλα τα στρατόπεδα, να πέσουν οι φράχτες.

Ο ρόλος των κομμάτων και των οργάνωσης της Αριστεράς είναι απολύτως κρίσιμος σε όλα αυτά τα μέτωπα. Η ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ μπορεί να καταψήφισε στη Βουλή το ρατσιστικό νομοσχέδιο της ΝΔ αλλά ο Τσίπρας εξακολουθεί να καλεί την ΕΕ να εφαρμόσει τη βάρβαρη ρατσιστική συμφωνία ΕΕ-Τουρκίας ενώ η κριτική του στην ΝΔ αποφεύγει την ουσία και αφορά στην «διαχείριση». Απαράδεκτο είναι επίσης το ΚΚΕ να καλεί σε συμμετοχή στις αντιδραστικές συγκεντρώσεις των δημάρχων με «διαφορετικά πλαίσιο» - κάτι που δεν έχει κάνει ποτέ ως πούμε σε μια πανεργατική συγκέντρωση. Και βέ-

Συγκέντρωση έξω από το Εφετείο τη μέρα της απολογία του Μιχαηλολιάκου

βαία εξίσου απαράδεκτο είναι τα δύο μεγάλα κόμματα της αριστεράς να κάνουν κριτική στην πολεμοκάπηλη πολιτική της ΝΔ πάνω στα ελληνοτουρκικά ζητώντας πιο σκληρή πολιτική.

Φυσικά η σκληρή κριτική δεν μπορεί να μεταφράζεται σε «αποκλεισμούς» κομματιών της Αριστεράς από το αντιφασιστικό κίνημα. Για την ακρίβεια αν υπερισχύσει μια τέτοια λογική, θα είναι η συνταγή για την απόλυτη καταστροφή όπως έχει δείξει η φριχτή εμπειρία της Γερμανίας της δεκαετίας του '30. Για να μπορέσει να πετύχει τους στόχους του το αντιφασιστικό κίνημα χρειάζεται να είναι ενωμένο σαν μια γροθιά κόντρα στους φασίστες και τις ρατσιστικές επιθέσεις – και να έχει νίκες εδώ και τώρα.

Έγινε δυνατή αυτή η ενότητα με επιτυχία τη μέρα της απολογία του Μιχαηλολιάκου στην δίκη της Χ.Α αλλά και στη μαζική διαδήλωση στη Θεσσαλονίκη μετά το μαχαίρωμα του Ιρανού μαθητή. Έγινε δυνατή στις συνεδριάσεις του δημοτικού και κοινοτικών συμβουλίων της Αθήνας όπου όλοι οι σύμβουλοι της Αριστεράς ψηφίζουν μαζί πάνω σε μια σειρά από θέματα που αφορούν το ρατσισμό και τον φασισμό. Έγινε δυνατή στην καμπάνια υποστήριξης της Πακιστανικής Κοινότητας που πέτυχε τελικά να ανοίξει το σχολείο της στα Σεπόλια. Το ενιαίο μέτωπο των εργαζομένων είναι η μόνη απάντηση στο φασισμό και το επόμενο διάστημα, είναι πραγματικά κρίσιμο αυτά τα βήματα να κλιμακωθούν. ■

21M Διεθνής αντιφασιστικός ξεσηκωμός

Φεύγοντας το 2019 μάς αφήνει διεθνώς τρία πολύτιμα συμπεράσματα: Μέσα στο πλαίσιο της γενικότερης πολιτικής κρίσης και κατάρρευσης των παραδοσιακών κομμάτων της κυρίαρχης τάξης η φασιστική απειλή αποτελεί ένα πραγματικό κίνδυνο. Υπόβαθρο αυτής της απειλής είναι η κλιμάκωση των πολιτικών του ρατσισμού, της ισλαμοφοβίας, του εθνικισμού, του «νόμου και της τάξης» που καλλιεργούνται συστηματικά από τις άρχουσες τάξεις στην ΕΕ και σε όλο τον πλανήτη. Αλλά η δύναμη που μπορεί να τσακίσει την φασιστική απειλή και αυτές τις επιθέσεις, το αντιφασιστικό και αντιρατσιστικό κίνημα, είναι επίσης εδώ - και κάνει σημαντικά βήματα προς τα μπρος.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της πόλωσης και του αδιάκοπου μπρα ντε φερ είναι οι εξε-

λίξεις στην Ιταλία. Τα μηνύματα που έρχονται ασταμάτητα όλα τα τελευταία χρόνια είχαν να κάνουν με την άνοδο της ακροδεξιάς.

Και ξαφνικά Σαρδέλες. Μέσα σε μόλις λίγες βδομάδες το κίνημα των «σαρδέλων» ενάντια στον φασισμό, το ρατσισμό και την ξενοφοβία, που ξεκίνησε το Νοέμβριο με αυθόρμητη πρωτοβουλία αντιφασιστών-τριών στην Μπολόνια, πόλη την πόλη, έχει καταφέρει να πάρει μαζικά χαρακτηριστικά κόντρα στην ξενοφοβική ρατσιστική εκστρατεία του Σαλβίνι. Εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι σε δεκάδες μικρές και μεγάλες πόλεις της Ιταλίας λένε μαζικά ΟΧΙ στον φασισμό, λειτουργώντας σαν παράδειγμα και για άλλες πόλεις της Ευρώπης.

Πρόκειται για μια τεράστια δύναμη. Δύναμη, που καθήκον της ριζοσπαστικής αριστεράς είναι να την καθορίσει, παρεμβαίνοντας

μέσα σε αυτό το κίνημα και μπολιάζοντάς το με όλα τα αιτήματα για ανοιχτά σύνορα, άσυλο και στέγη στους πρόσφυγες, νομιμοποίηση όλων των μεταναστών, σύνδεση με τις εργατικές μάχες ενάντια στη λιτότητα. Οι δυνατότητες υπάρχουν. Νωρίτερα το Νοέμβριο, με πρωτοβουλία των κομματιών της ριζοσπαστικής αριστεράς πάνω από 20.000 άνθρωποι είχαν διαδηλώσει υπό βροχή στο πανιταλικό συλλαλητήριο που έγινε στη Ρώμη το Σάββατο 9 Νοέμβριο απαιτώντας την ακύρωση των ρατσιστικών νόμων για την “ασφάλεια” του Σαλβίνι.

Ένα δεύτερο παράδειγμα είναι η Γαλλία.

Στις 10 Νοέμβριο, πάνω από 13.000 άνθρωποι διαδήλωσαν στο Παρίσι με κεντρικό τους σύνθημα “Στοπ στην ισλαμοφοβία” σε μια από τις μαζικότερες αντιρατσιστικές διαδηλώσεις των τελευταίων χρόνων. Πρόκειται για ένα τεράστιο βήμα δεδομένου ότι επί μακρό χρονικό διάστημα η Αριστερά στην Γαλλία είτε κρατούσε λάθος θέση στο θέμα συναινώντας ή και συμπλέοντας στις ισλαμοφοβικές επιθέσεις για την υπεράσπιση τάχα του «κοσμικού κράτους» που έβγαλαν την Λεπέν στον αφρό είτε υποτιμούσε το θέμα σαν ένα μέτωπο μάχης. Η διαδήλωση αυτή ήταν μια μεγάλη παρακαταθήκη και ακολούθησε η μεγάλη αντιρατσιστική διαδήλωση στο Παρίσι στις 18 Δεκέμβριο.

Ένα τρίτο παράδειγμα είναι το Ισπανικό κράτος. Το ακροδεξιό φασιστικό Βοξ κατάφερε να βγει τρίτο στις πρόσφατες εκλογές όπου πήρε 15%. Αν στα δύο πρηγούμενα παραδείγματα, οχήματα που ανέδειξαν τους φασίστες ήταν κυρίως ο ρατσισμός και η ισλαμοφοβία, στο Ισπανικό κράτος το όχημα ήταν ο εθνικισμός. Η άγρια καταστολή της ισπανικής άρχουσας τάξης και του ισπανικού κράτους στο κίνημα ανεξαρτησίας στην Καταλονία –και όχι μόνο– έβγαλε στην επιφάνεια όλο τον φρανκικό βόθρο που εξακολουθούσε να μένει ζωντανός στο εσωτερικό της δεξιάς, φτάνοντας να μι-

λάνε ακόμη και για συγκυβέρνηση Λαϊκού Κόμματος-Βοξ.

Αλλά και εκεί ξεδιπλώθηκε η αντίσταση στον φασισμό από το ίδιο βράδυ κιόλας που το Βοξ μπήκε στο τοπικό κοινοβούλιο της Ανδαλουσίας με μαζικές διαδηλώσεις στις πόλεις ενώ ακολούθησαν οι μεγάλες αντιρατσιστικές κινητοποιήσεις των γυναικών. Ήταν ακριβώς αυτές οι κινητοποιήσεις που στις ευρωεκλογές περιόρισαν την εκλογική δύναμή του στο 6% και αντιστρόφως ήταν η προεκλογική εθνικιστική επίθεση του Λαϊκού Κόμματος με τις φυλακίσεις των Καταλανών πολιτι-

Κάλεσμα για αντιρατσιστικό συλλαλητήριο στο Παρίσι στις 18/12

κών που του ξανάδωσε την ώθηση για να φτάσει το 15% - αντλώντας τις ψήφους του από τα κόμματα της δεξιάς πολυκατοικίας. Παρόλα αυτά, μέσα στο σκηνικό της πολιτικής κρίσης, η βασική κίνηση των ψηφοφόρων ήταν προς τα αριστερά και όχι προς τα δεξιά – και σε αυτό έπαιξε ρόλο ο αντιρατσιστικός ξεσηκωμός ενάντια στο Βοξ.

Στη Γερμανία, το ακροδεξιό λαϊκιστικό AfD κατάφερε να μπει στη γερμανική βουλή στις εκλογές του 2017 ενισχυμένο από τη ρατσιστική σκλήρυνση της κυβέρνησης CSU-CDU το 2016. Στις πρόσφατες εκλογές για τις τοπικές κυβερνήσεις ανέβασε τα ποσοστά του ερχόμενο δεύτερο κόμμα στην Σαξονία, το Βραδεμβούργο και την Θουριγγία. Χωρίς βέβαια να είναι ο κύριος νικητής. Στην Θουριγγία ήταν η Αριστερά (Die Linke) που αναδείχτηκε πρώτο κόμμα, με 31% των ψήφων ενώ στις εκλογές που είχαν προηγηθεί στην Βαυαρία και στην Έσση ο βασικός κερδισμένος των εκλογών ήταν οι Πράσινοι.

Το AfD έχει καταφέρει να κερδίσει εκλογική δύναμη αλλά το αντιρατσιστικό κίνημα κατάφερε, από το 2018, να σταματήσει τις απόπειρες των ναζί να ελέγξουν τους δρόμους. Ξεκινώντας από το Κέμνιτς και συνεχίζοντας με τη διαδήλωση των 240.000 ανθρώπων στο Βερολίνο, τα μαζικά αντιρατσιστικά συλλαλητήρια απομόνωσαν τους φασίστες στο Μόναχο και σε όποια μεγάλη πόλη προσπάθησαν να οργανώσουν ρατσιστοσυνάξεις.

Το συνέδριο του AfD στο Μπράουνσβάικ τον Δεκέμβριο βρέθηκε περικυκλωμένο από 20.000 αντιρατσιστές την ίδια στιγμή που στο εσωτερικό του εξακολουθούν να βράζουν αντιθέσεις. Η πιο «μετριοπαθής» πτέρυγά του μπόρεσε να πάρει την πλειοψηφία από την ενισχυμένη, όμως, φασιστική του πτέρυγα προβάλλοντας το επιχειρημα ότι χρειάζεται να σπάσουν την απομόνωση. Όλα τα κόμματα του γερμανικού κοινοβουλίου αρνούνται την συνεργασία με το AfD, μια τοξικό-

τητα που είναι αποτέλεσμα της πίεσης του αντιφασιστικού κινήματος.

Καθοριστικό ρόλο έχει πάλι η στάση που παίρνουν τα οργανωμένα κομμάτια της Αριστεράς πάνω στα ζητήματα: Η «ρεαλιστική» πολιτική των ποσοτώσεων στους μετανάστες που στήριξαν οι Βάγκενκνεχτ-Λαφοντέν ήταν καταστροφική για το Die Linke όσο και η συμμετοχή του σε τοπικές κυβερνήσεις μαζί με το SPD - η καρναβάλι του οποίου συμπαρέσυρε και την Αριστερά. Το ίδιο διάστημα πρωτοβουλίες όπως το Aufstehen Gegen Racismus έχουν καταφέρει να παίξουν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του αντιφασιστικού κινήματος.

Στην Βρετανία, είχαμε αλληλέγγυες αντιδιαδηλώσεις ενάντια στην επανεμφάνιση της ακροδεξιάς και των φασιστών στους δρόμους γύρω από την καμπάνια «Free Tommy Robinson» όπου τελικά οι φασίστες απομονώθηκαν και ο «αστέρας» του δεν κατάφερε να μπει στο ευρωκοινοβούλιο. Στην Αυστρία, το τεράστιο κίνημα ενάντια στη συμμετοχή του ακροδεξιού, φιλοναζιστικού Κόμματος της Ελευθερίας στην κυβέρνηση που ξεκίνησε με πρωτοβουλία της «Πλατφόρμας για μια

άλλη πολιτική ασύλου» έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην απονομιμοποίηση των φασιστών - που κορυφώθηκε με την έξοδό του «Κόμματος Ελευθερίας» από την κυβέρνηση εν μέσω σκανδάλων.

Αντίστοιχες είναι οι εικόνες που έρχονται από όλο τον πλανήτη. Στις ΗΠΑ το αντιρατσιστικό κίνημα αλληλεγγύης ενάντια στο κλείσιμο των συνόρων κορυφώθηκε με τη μαζική αλληλεγγύη στο καρναβάλι των μεταναστών προς τα σύνορα με το Μεξικό. Το αποτέλεσμα των ενδιάμεσων εκλογών στις ΗΠΑ τις ίδιες μέρες - όπου σε απόλυτα νούμερα οι Ρεπουμπλικάνοι ηττήθηκαν σε εθνικό επίπεδο με σχεδόν 9 μονάδες - μαζί με την εκλογή αριστερών μαύρων και ιθαγενών γυναικών σε μια σειρά περιοχές ήταν η αποδειξη ότι η ρατσιστική εκστρατεία του Τραμπ ενάντια στην «εισβολή» των φτωχών γυναικόπαιδων από την Λατινική Αμερική στις ΗΠΑ πήγε τελικά άπατη. Αντίθετα, αντιφασιστικά μέτωπα όπως η Κίνηση ενάντια στον φασισμό και στον ρατσισμό στη Νέα Υόρκη ή το Ενωμένοι ενάντια στο Μίσος στην Ουάσιγκτον συντονίζονται όχι μόνο για να σταματήσουν τους φασίστες και τους ακρο-

δεξιούς στους δρόμους αλλά και για να αναπτύξουν μόνιμες αντιφασιστικές καμπάνιες.

Ο παγκόσμιος συντονισμός για τη διεθνή μέρα δράσης ενάντια στον φασισμό και τον ρατσισμό στις 21 Μάρτη του 2020 μπορεί να γίνει το σημείο όπου όλες αυτές οι μάχες μπορούν να ενωθούν λειτουργώντας σαν ένας τεράστιος πολλαπλασιαστής της φωνής μας, οπλίζοντας με αυτοπεποίθηση το αντιφασιστικό και αντιρατσιστικό κίνημα σε όλον τον πλανήτη. Αυτό είναι το μήνυμα που μας στέλνουν οι δύο διεθνείς συναντήσεις που πραγματοποιήθηκαν στην Αθήνα και στο Λονδίνο τον περασμένο Οκτώβρη, όπου και αποφασίστηκε η διεθνής μέρα δράσης, με συμμετοχή εκπροσώπων του αντιφασιστικού κινήματος από τις ΗΠΑ, την Αυστραλία, την Βρετανία, την Γαλλία, την Ισπανία, την Ιταλία, την Γερμανία, την Αυστρία, την Πολωνία, τη Νορβηγία, τη Δανία, την Ουκρανία και άλλα σημεία.

Ο συντονισμός εμπνέει και οι δυνατότητες υπάρχουν. Εμπρός, να τις κάνουμε γεγονός! ■

27 Νοέμβρη 2019, Απεργία στη ΔΕΗ

Κάτω τα χέρια από τη ΔΕΗ - κάτω τα χέρια από το περιβάλλον

Ζούμε στην εποχή που η κλιματική αλλαγή εξαιτίας της υπερθέρμανσης του πλανήτη από τις ανεξέλεγκτες εκπομπές ρύπων, κυρίως διοξειδίου του άνθρακα από τη χρήση ορυκτών καυσίμων, πλησιάζει σε μη αναστρέψιμα επίπεδα, καταστρέφοντας το περιβάλλον και τις ζωές μας.

Σε όλο τον πλανήτη, από τη Βραζιλία μέχρι την Αυστραλία, ο κόσμος ξεσηκώνεται ενάντια στις πολιτικές των κυβερνήσεων και στον ίδιο τον καπιταλισμό που “αλλάζει” το κλίμα για τα κέρδη των καπιταλιστών. Το ίδιο συμβαίνει και εδώ. Το συλλαλητήριο στις 20 Σεπτεμβρίου, οι

Ο Γιώργος Ράγκος εξηγεί πώς και γιατί μπορούμε να ενώσουμε όλες τις αντιστάσεις στην καταστροφική απάτη του Μητσοτάκη για “πράσινη ανάπτυξη”.

μαθητικές διαδηλώσεις, οι κινητοποιήσεις σε όλη την Ελλάδα ενάντια στις εξορύξεις και την εγκατάσταση ανεμογεννητριών, δείχνουν ότι ένα νέο κίνημα γενιέται που ξεπερνάει τα παραδοσιακά οικολογικά χαρακτηριστικά και βάζει στην ατζέντα του ριζοσπαστικά αιτήματα ενάντια στις πολιτικές των «από πάνω» απαιτώντας ριζικές λύσεις.

Παντού σε όλο τον κόσμο το πέραςμα της παραγωγής και διαχείρισης της ενέργειας στα χέρια των

ιδιωτών δεν ήταν μόνο οικονομικό σκάνδαλο αλλά και περιβαλλοντικό έγκλημα. Το ίδιο θα σημαίνει και για την Ελλάδα αν αφήσουμε να υλοποιηθούν τα σχέδια της κυβέρνησης για την ενέργεια.

Όσο και αν προσπαθούν να μας πείσουν ότι τα σχέδια τους έχουν θετικό περιβαλλοντικό και οικονομικό πρόσημο, η ακόμα μικρότερη “μικρή ΔΕΗ” με κλείσιμο λιγνιτικών μονάδων, με μαζικές απολύσεις περίπου 4.500 εργαζόμενων, με διά-

λυση των εργασιακών σχέσεων και των Συλλογικών Συμβάσεων για τους νέους εργαζομένους που θα δουλεύουν με επισφαλείς ατομικές συμβάσεις, η ιδιωτικοποίηση των δικτύων διανομής ηλεκτρικής ενέργειας (ΔΕΔΔΗΕ) σε ποσοστό 49%, η επιπλέον ιδιωτικοποίηση του ΑΔΜΗΕ, η πλήρης ιδιωτικοποίηση των ΕΛΠΕ και της ΔΕΣΦΑ, θα σημάνουν μεγαλύτερη καταστροφή για το περιβάλλον, χειρότερες και πιο επικίνδυνες συνθήκες εργασίας για τους εργαζόμενους, ακριβότερο ρεύμα για τα νοικοκυριά και τους αγρότες, υψηλούς μισθούς, μπόνους και λιμουζίνες για τα νέα της στελέχη και ακόμα περισσότερα κέρδη για τα, “φιλικά προς το περιβάλλον” της ΝΔ, αρπακτικά της αγοράς. Με βάση το business plan της ΔΕΗ, ως το 2024, αυτή θα περιοριστεί στο 30% της παραγωγής ρεύματος που θα καλύπτει κάτι παραπάνω από το 50% της αγοράς. Το υπόλοιπο 70% της παραγωγής “χαρίζεται” σε ιδιώτες.

Το βασικό επιχείρημα της κυβέρνησης για το κλείσιμο των λιγνιτικών μονάδων είναι η “περιβαλλοντική ευαισθησία”, με δήθεν συμμόρφωση με τις αποφάσεις της ΕΕ, για “καθαρή ενέργεια” με στροφή στο Φυσικό Αέριο (ΦΑ) και στις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ). Για την ιδιωτικοποίηση η ήδη κακή οικονομική κατάσταση της ΔΕΗ που μέσα από αυτή θα βάλει λεφτά στα ταμεία της, θα προσελκύσει στρατηγικού χαρακτήρα επενδυτές και θα καταφέρει να γίνει πιο ανταγωνιστική. Και τα δύο επιχειρήματα είναι εξοργιστικά ψέματα.

Είναι, κατ’ αρχάς, εξοργιστικό να μιλάει η κυβέρνηση για “περιβαλλοντική ευαισθησία” την ίδια στιγμή που κάνει εξορύξεις υδρογονανθράκων σε όλη την Ελλάδα και δεν διστάζει να πυροδοτεί πολεμικές εντάσεις με την Τουρκία για την εκμετάλλευση των ΑΟΖ σε Αιγαίο και Μεσόγειο προς όφελος ελληνικών και ξένων ενεργειακών κολοσσών, που προμηθεύει τους διάφορους Μυ-

τιλιναίους, Λάτσηδες και Κοπελούζους για το Φυσικό Αέριο και τις ανεμογεννήτριες τους, που κάνει νέες συμφωνίες με την Ελντοράντο για εξορύξεις χρυσού εκτός από τις Σκουριές και στη Θράκη, που μπαζώνει τα ρέματα, που επαναφέρει την εκτροπή του Αχελώου, που ξεπουλάει ελεύθερους χώρους όπως στο Ελληνικό, που καταστρέφει, το πιο οικολογικό μέσο μεταφοράς, το τρένο, και ο κατάλογος δεν έχει τέλος.

Συγκεκριμένα, η “απολιγνιτοποίηση” της ΔΕΗ που ετοιμάζει η κυβέρνηση δεν είναι ούτε αποτέλεσμα δεσμεύσεων προς την ΕΕ, ούτε θα μετατρέψει την παραγωγή ενέργειας σε πιο καθαρή. Θεωρητικά όλες οι χώρες στην ΕΕ υποστηρίζουν ότι η ΕΕ πρέπει να μειώσει τις εκπομπές των ρύπων της αλλά είναι τέτοιοι οι ανταγωνισμοί, και μεταξύ τους αλλά και με ΗΠΑ και Κίνα, για το ποιος θα πληρώσει το “μάγμαρο” της μείωσης των ρύπων που δεν μπορούν να συμφωνήσουν σε τίποτα. Στη τελευταία Σύνοδο Κορυφής της ΕΕ τον Δεκέμβριο επικράτησε “μπάχαλο” (“Ευρωπαϊκό «μπάχαλο» για το κλίμα” ήταν ο εύστοχος τίτλος της ΕφΣυν) για τη συμ-

φωνία που υπέγραψαν οι 27, ώστε να γίνει η ΕΕ “κλιματικά ουδέτερη” έως το 2050, εξαιτίας των σοβαρών διαφωνιών από Πολωνία, Τσεχία και Ουγγαρία. Η “απολιγνιτοποίηση” δεν θα κάνει πιο καθαρή την παραγωγή ενέργειας γιατί η αντικατάσταση του λιγνίτη θα γίνει από το ρυπογόνο ΦΑ και από τις καταστροφικές για το περιβάλλον και χωρίς ενεργειακό σχεδιασμό, ανεμογεννήτριες παρωχημένης τεχνολογίας.

Η πραγματική αιτία της “απολιγνιτοποίησης” είναι για να ξεφορτωθεί η ΔΕΗ τα “βαρίδια” των λιγνιτικών μονάδων. Σε συνδυασμό με τις 4.500 απολύσεις (μέσω της εθελούσιας εξόδου) που θα επιφέρουν την αύξηση των τιμολογίων, την τιτλοποίηση ανεξόφλητων λογαριασμών (η ΔΕΗ και οι ιδιώτες πάροχοι ενέργειας θα αποκτήσουν το δικαίωμα να τιτλοποιούν και να αναθέτουν την εξόφληση καθυστερούμενων λογαριασμών σε εισηγμένες εταιρείες) θα επιτρέψουν στη κυβέρνηση να κάνει μία πιο ελκυστική, για τους “επενδυτές”, ιδιωτικοποίηση. Ταυτόχρονα η “απολιγνιτοποίηση” είναι και ένα μεγαλύτερο δώρο στις εταιρίες που δραστηριο-

11 Δεκέμβρη 2019, Σηλεύηνη για τα ελεύθερα βουνά

ποιούνται στο ΦΑ και στις ΑΠΕ. Μη ξεχνάμε ότι η χρέωση ΕΤΜΕ-ΑΡ στα τιμολόγια της ΔΕΗ πάνε στις τσέπες τους και ταυτόχρονα απολαμβάνουν εγγυημένες τιμές. Για την εξαετία 2009-2015, η επιδότηση των ιδιωτών έφτασε να ανέρχεται στο 4% του ΑΕΠ.

Η απάντηση της “πράσινης ανάπτυξης” - το παράδειγμα των ανεμογεννητριών

Στην Ελλάδα, η εγκατεστημένη ισχύς από ανεμογεννήτριες υπερβαίνει τις 3.000 MW. Τεράστιο νούμερο για μια χώρα που καταναλώνει μέσο όρο 5.500 MW (με αιχμακική ζήτηση στις 10.000 MW) και έχει σύνολο εγκατεστημένης ισχύος στις 23.000 MW. Στα σχέδια της κυβέρνησης είναι ο πολλαπλασιασμός αυτών των εγκαταστάσεων και μάλιστα άμεσα, στα επόμενα τρία χρόνια.

Όμως, πέρα από τη μεγάλη μπίζα των ΑΠΕ, σίγουρα κέρδη από τις επιδοτήσεις και τις υψηλές εγγυημένες τιμές πώλησης του ηλεκτρικού ρεύματος, οι ανεμογεννήτριες που έχουν ήδη εγκατασταθεί αλλά και αυτές που πρόκειται να εγκατασταθούν, με την συγκεκριμένη τεχνολογία και με ιδιωτικοποιημένο το δίκτυο διανομής, είναι ενεργειακά άχρηστες. Οι ανεμογεννήτριες ως πηγή παραγωγής ενέργειας έχουν δύο σημαντικά μειονεκτήματα. Παράγουν ενέργεια μόνο όταν φυσάει (όταν έχει άπνοια ή είναι εγκατεστημένες σε περιοχές δεν υπάρχουν άνεμοι με ένταση δεν παράγουν τίποτα) και αυτή η ενέργεια που παράγουν όταν την παράγουν δεν μπορεί να αποθηκευτεί. Αυτά τα δύο μειονεκτήματα σε συνδυασμό με την ανελαστικότητα των άλλων μονάδων παραγωγής ενέργειας να αυξομειώνουν την ισχύ τους οδηγεί μεγάλο μέρος της παραγωγής να μην καταλήγει στο δίκτυο και είναι ουσιαστικά άχρηστη.

Εκτός από άχρηστες είναι και καταστροφικές για το περιβάλλον. Οι περιοχές που έχουν αδειοδοτηθεί για να γίνουν επιπλέον αιολικά

πάρκα είναι διάσπαρτες σε όλη την Ελλάδα, από στη Ροδόπη και τη Σαμοθράκη μέχρι την Κρήτη. Στις περισσότερες περιοχές θα δημιουργηθούν βιομηχανικής κλίμακας αιολικές εγκαταστάσεις (ΒΑΠΕ). Μόνο στην κορυφογραμμή της Ικαρίας προβλέπονται πάνω από 100 ανεμογεννήτριες. Πολλές από τις περιοχές που ήδη υπάρχουν ανεμογεννήτριες ή έχουν βγει άδειες για την εγκατάσταση νέων, βρίσκονται μέσα στο θεωρητικά «προστατευμένο» δίκτυο Natura 2000, όπως, π.χ. τα Άγραφα. Θεωρητικά, για να φτάσει μια εταιρεία να πάρει την άδεια εγκατάστασης ανεμογεννητριών σε μία περιοχή πρέπει να ακολουθήσει μια συγκεκριμένη διαδικασία, η οποία για περιοχές του δικτύου Natura 2000 είναι πιο αυστηρή. Οι εταιρίες υποχρεούνται να συντάξουν Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (η οποία θα προβλέπει αν υπάρχουν μη αναστρέψιμες επιπτώσεις, θα αναφέρει τα συνοδά έργα της εγκατάστασης και την επίπτωση στην ορνιθοπανίδα με ειδική ορνιθολογική μελέτη), όμως, οι αλεπάλληλες κυβερνητικές παραμβάσεις τα τελευταία χρόνια τις βοήθησαν να απαλλαγούν και από αυτό το βάρος.

Η περιβαλλοντική καταστροφή στα αιολικά πάρκα θα είναι ανεπανόρθωτη. Όταν σκάβεις στα βουνά για να θεμελιώσεις ανεμογεννήτριες, δεν μπορείς να είσαι σίγουρος για το τι θα επακολουθήσει. Στα Άγραφα, π.χ., το έδαφος είναι σαθρό και αυτό απαιτεί, για να σταθεί μία ανεμογεννήτρια, έργα μεγάλης κλίμακας με μεγάλο βαθμό επικινδυνότητας γιατί θα ενταθούν τα κατολισθισιογόνα φαινόμενα, θα επηρεαστούν τα υπόγεια ύδατα, η απορρόφηση της βροχής δεν θα είναι η ίδια γιατί θα υπάρχουν τσιμεντένιες εγκαταστάσεις (δρόμοι, βάσεις ανεμογεννητριών κλπ) με αποτέλεσμα πλημμυρικά φαινόμενα. Και φυσικά, θα διαταραχθεί η βιοποικιλότητα και η διατήρηση του βιοαποθέματος. Σε αυτά να προστεθεί η ανυπαρξία οποιασδήποτε μέριμνας για την τύχη των ήδη γερα-

σμένων ανεμογεννητριών μετά την απόσυρσή τους. Γι' αυτό οι κάτοικοι σε όλες αυτές τις περιοχές έχουν ξεσηκωθεί ενάντια στη δημιουργία αιολικών πάρκων.

Υπάρχουν εναλλακτικές λύσεις;

Για να δούμε τις εναλλακτικές λύσεις πρέπει να ξεκινήσουμε από την θέση ότι η ενέργεια είναι αγαθό και όχι εμπόρευμα. Η παραγωγή και η διανομή της πρέπει να γίνεται χωρίς να καταστρέφει το περιβάλλον στο οποίο ζούμε. Και ως αγαθό πρέπει να είναι προσβάσιμη και να καλύπτει τις ανάγκες όλης της κοινωνίας για δωρεάν ρεύμα και θέρμανση στα νοικοκυριά, για δωρεάν συγκοινωνίες και ό,τι άλλο έχουμε ανάγκη για μία ποιοτική ζωή. Βασική προϋπόθεση είναι ο δημόσιος χαρακτήρας της ενέργειας, σε όλα τα στάδια, με εργατικό έλεγχο στο πώς παράγεται, πόση παράγεται, πώς διανέμεται και πώς καταναλώνεται. Γι' αυτό πρέπει να είμαστε ριζικά αντίθετοι στη διάλυση και ιδιωτικοποίηση της ΔΕΗ και της ενέργειας απαιτώντας όλοι οι κλάδοι της προμήθειας, της διανομής και της μεταφοράς ενέργειας να επανέλθουν στη δημόσια ΔΕΗ με εργατικό έλεγχο χωρίς απολύσεις αλλά αντίθετα με προσλήψεις και επενδύσεις σε πραγματικά καθαρές μορφές ενέργειας.

Η κλιματική αλλαγή επιβάλλει την οριστική απαλλαγή από όλα τα ορυκτά καύσιμα. Το ΦΑ, τον λιγνίτη, τους υδρογονάνθρακες και το πετρέλαιο. Χρειάζεται, κατ' αρχάς, να εναντιωθούμε σε όλες τις εξορύξεις σε στεριά και θάλασσα για την εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων. Να μείνουν θαμένοι εκεί που βρίσκονται για αιώνες. Δεν τους έχουμε ανάγκη. Η εξορύξη και η χρήση τους καταστρέφουν το περιβάλλον και δημιουργούν εστίες ιμπεριαλιστικών ανταγωνισμών και πολέμων. Να ακυρωθούν η συμφωνία Ελλάδας και Ισραήλ για τον αγωγό φυσικού αερίου EastMed (σχεδιάζεται να μεταφέρει αέριο από τα κοιτάσματα της Ανατολικής Μεσο-

γείου προς την Ευρώπη μέσω Ελλάδας) και η συμφωνία Ελλάδας και Βουλγαρίας για τον αγωγό φυσικού αερίου IGB. Να σταματήσουν όλα τα έργα κατασκευής μονάδων παραγωγής ΦΑ. Να κλείσουν, με κοινωνικό σχεδιασμό, οι λιγνιτικές μονάδες παραγωγής ενέργειας και οι αντίστοιχες ΦΑ, με ταυτόχρονες δημιουργίες επενδύσεις για τη δημιουργία μονάδων παραγωγής πραγματικά καθαρής ενέργειας. Η παραγωγή ενέργειας από ορυκτά καύσιμα δεν είναι πανάκεια. Η επιστήμη και η τεχνολογία πρέπει να αξιοποιηθούν και να χρηματοδοτηθούν για στραφούν προς αυτή την κατεύθυνση. Σήμερα οι πολυεθνικές των ορυκτών καυσίμων δεν επιτρέπουν την ανάπτυξη της τεχνολογίας προς διαφορετική πηγή ενέργειας. Ο εργατικός έλεγχος μπορεί να το επιβάλει.

Να μην αφήσουμε να γίνουν καινούρια αιολικά πάρκα. Καμία σκέψη για χρήση της πυρηνικής ενέργειας ως καθαρή μορφή ενέργειας, συζήτηση που άνοιξε στη τελευταία σύνοδο της ΕΕ.

Το πόση ενέργεια παράγεται δεν

μπορεί να είναι αποτέλεσμα της κερδοσκοπίας της ελεύθερης αγοράς. Ένα μεγάλο μέρος από την παραγόμενη ενέργεια δαπανάται για άχρηστες δραστηριότητες, όπως π.χ. για τη πολεμική μηχανή. Η μείωση στην παραγωγή ενέργειας θα βοηθήσει στην απεξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα.

Πρέπει να απαλλαγούμε από τα τεράστια και απαρχαιωμένα δίκτυα διανομής ενέργειας που υπάρχουν σήμερα. Ο σχεδιασμός με λίγες μεγάλες μονάδες παραγωγής ενέργειας δημιουργήσει και τα τεράστια δίκτυα διανομής, στα οποία χάνεται τεράστιο μεταφοράς ενέργειας κατά τη διαδρομή του. Οι πολλές μικρές μονάδες παραγωγής ενέργειας, που θα παράγουν με βάση τα τοπικά χαρακτηριστικά της περιοχής και θα εκμεταλεύονται όλες τις πιθανές εναλλακτικές μορφές ενέργειας, με μικρά σύγχρονα και ψηφιοποιημένα δίκτυα διανομής, είναι η ενδεδειγμένη λύση.

Μπορούμε να μειώσουμε την ενεργειακή κατανάλωση με πραγματικά δημόσια και δωρεάν προ-

γράμματα για επισκευές σπιτιών για να μην χάνεται ενέργεια κατά τη θέρμανση τους. Όχι στην απάτη των προγραμμάτων «Εξοικονομώ κατ' οίκον» που καταλήγουν στις τσέπες των τραπεζιτών.

Η δύναμη για να τα επιβάλει όλα αυτά υπάρχει. Τα συνδικάτα της ενέργειας και η οργανωμένη εργατική τάξη στο σύνολο της θα πρέπει να μπει στη πρώτη γραμμή του κινήματος ενάντια στα κυβερνητικά σχέδια για τη ΔΕΗ και συνολικά ενάντια στη κλιματική αλλαγή. Είναι μία μάχη ξεκινήσιμη. Οι εργαζόμενοι στη ΔΕΗ, στη ΔΕΣΦΑ, στα ΕΛΠΕ χρειάζεται να συντονιστούν με απεργίες διαρκείας για να μείνουν οι εξαγγελίες Χατζηδάκη στα χαρτιά. Σύμμαχοι σε αυτή τη μάχη πρέπει να είναι οι αγώνες των κατοίκων σε όλη την Ελλάδα ενάντια στα σχεδιαζόμενα αιολικά πάρκα και όλοι μαζί να ενωθούν με τις διαδηλώσεις για το κλίμα που συνεχίζονται, πολλαπλασιάζονται και μαζικοποιούνται. Όλοι μαζί να αλλάξουμε το σύστημα και όχι το κλίμα. ■

18 Δεκέμβρη 2019, Συναυλία ενάντια στη λεηλασία της φύσης

Η Βολιβία αντιστέκεται στο πραξικόπημα

Το πραξικόπημα στη Βολιβία συναντάει μαζική αντίσταση. Ο Σωτήρης Κοντογιάννης θυμίζει τις παραδόσεις του κινήματος των ιθαγενών αλλά και τα όρια της πολιτικής του Μοράλες.

Η Βολιβία δεν βρίσκεται σήμερα στα χέρια μιας “υπηρεσιακής κυβέρνησης”. Βρίσκεται στα χέρια μιας χούντας. Ο Έβο Μοράλες δεν παραιτήθηκε. Εξαναγκάστηκε σε παραίτηση από το “βαθύ κράτος” – τον στρατό, την αστυνομία, τη δικαστική εξουσία. Στα μέσα του Δεκεμβρίου η εισαγγελία εξέδωσε ένταλμα σύλληψης σε βάρος του με τις κατηγορίες της “τρομοκρατίας” και της “χρηματοδότησης της τρομοκρατίας”. Αν δεν είχε καταφύγει στην Αργεντινή θα ήταν τώρα –στην καλύτερη περίπτωση– κλεισμένος στις διαβόητες φυλακές του Σαν Πέδρο ή σε κάποιο άλλο κολαστήριο της χώρας.

Πραξικόπημα

Μια εικόνα αξίζει όσο χίλιες λέξεις, λέει η παροιμία: μόλις έφυγε ο Μοράλες από την Λα Παζ, ο Λουί Φερνάντο Καμάτσο, ένα από τα προεβλημένα στελέχη της αντιπολίτευσης, εισέβαλε στο παλιό προεδρικό μέγαρο, ακούμπησε τη Βίβλο πάνω σε μια διπλωμένη Βολιβιανή σημαία και αναφώνησε, γονατιστός μπροστά της: “ο θεός επιστρέφει στο προεδρικό μέγαρο”. Στη συνέχεια ένας όχλος χιλίων περίπου οπαδών του, κατέβασε την Wiphala, τη σημαία των Ιθαγενών, από την πρόσοψη του κτιρίου και την έκαψε. Ο Καμάτσο είναι ένας από τους

πλουσιότερους επιχειρηματίες της Βολιβίας, πρώην αρχηγός της ένωσης των εργοδοτών της Σάντα Κρουζ και φασίστας. Στα νιάτα του ήταν αντιπρόεδρος της “Ένωσης Νεολαίας της Σάντα Κρουζ” (UJC), μιας νεοφασιστικής συμμορίας διαβόητης για τις επιθέσεις της σε βάρος ιθαγενών μικροπωλητών. Τώρα είναι στέλεχος του νεοφιλελεύθερου (πλέον) “Εθνικού Επαναστατικού Κινήματος” (MNR), ενός παλιού ιστορικού κόμματος της Βολιβίας που δεν εκπροσωπείται πλέον στο κοινοβούλιο.

Η Τζανίνε Άνιες, η νέα υπηρεσιακή πρόεδρος δεν εκλέχτηκε από κανέναν. Αυτοανακηρύχθηκε πρόεδ-

δρος. Η Γερουσία επικύρωσε στη συνέχεια τον ιδιότυπο διορισμό της σε μια συνεδρίαση χωρίς απαρτία, με τους γερουσιαστές του “Κίνημα-τος για τον Σοσιαλισμό” (MAS), του κόμματος του Μοράλες, ουσιαστικά αποκλεισμένους. Η Άνιες ανήκει στο μικροσκοπικό “Κοινωνικό Δημοκρατικό Κίνημα” (MDS) της Βολιβίας, ένα κεντροδεξιό κόμμα που πήρε μόλις 4% στις τελευταίες προεδρικές εκλογές. Ο υποψήφιος του, ο Όσκαρ Ορτίζ Αντέλο προέρχεται, όπως και ο Καμάτσο, από την πλούσια ανατολική επαρχία της Σάντα Κρουζ. Μια από τις πρώτες πράξεις της στην εξουσία ήταν να δώσει προκαταβολικά αμνηστία στις δυνάμεις ασφαλείας για τις ενέργειες που θα κάνουν για την “αποκατάσταση της τάξης στη χώρα”. Μέχρι την ώρα που γράφεται αυτό το κείμενο 36 άνθρωποι έχουν δολοφονηθεί από το όργιο της αστυνομικής και στρατιωτικής τρομοκρατίας που έχει απλωθεί πάνω από τη Βολιβία.

Τώρα η Άνιες δηλώνει σεβασμό για τα δικαιώματα των ιθαγενών και την Wiphala. Αλλά σε ένα από τα διαγραμμένα πλέον tweet της χαρακτηρίζει τον Μοράλες υποτιμητικά “φτωχο-ινδιάνο” που έχει “αγκιστρωθεί στην εξουσία”. Στο αρχικό υπηρεσιακό υπουργικό συμβούλιο που ορκίστηκε το βράδυ της Τετάρτης 13 Νοέμβρη δεν υπήρχε ούτε ένας ιθαγενής υπουργός –και αυτό σε μια χώρα όπου το 41% τουλάχιστον¹ του πληθυσμού είναι Ινδιάνοι. Ύστερα από την κατακραυγή η σύνθεση “διορθώθηκε” με τη δημιουργία ενός υπουργείου Τουρισμού και Πολιτιστικής Κληρονομιάς, το οποίο δόθηκε στην Μάρτα Γιούργρα Απάζα –μια Ινδιάνα που εμφανίστηκε στην ορκωμοσία με την παραδοσιακή της στολή.

Ο Έβο Μοράλες ήταν ο πρώτος και ο μοναδικός μέχρι σήμερα ιθαγενής πρόεδρος της σύγχρονης Βολιβίας. Η “ιθαγένεια” είναι στενά δεμένη με την κοινωνική τάξη σε ολόκληρη τη Λατινική Αμερική. Η άρχουσα τάξη είναι, για να το πούμε σχηματικά, πολύ πιο λευκή από

την εργατική τάξη και τους αγρότες.

Οι περιοχές που αποτελούν την σημερινή Βολιβία ανήκαν πριν την “ανακάλυψη” της Αμερικής από τον Χριστόφορο Κολόμβο στην Αυτοκρατορία των Ίνκα. Το 1533 είχαν πλέον όλες καταληφθεί από τους Ισπανούς κονκισταδόρες. Το Ποτοσί, μια πόλη που ιδρύθηκε από τους κατακτητές στις Άνδεις σε υψόμετρο 4000 μέτρων για την εκμετάλλευση των μεγάλων κοιτασμάτων αργύρου της περιοχής, ήταν για πολλά χρόνια η μεγαλύτερη πόλη του “Νέου Κόσμου”. Μια έκθεση των αποικιοκρατών προς τον Φίλιππο τον 3ο της Ισπανίας κάνει λόγο για 58 χιλιάδες ιθαγενείς εργαζόμενους (πολλοί σε συνθήκες καταναγκαστικής εργασίας) την εποχή εκείνη στα ορυχεία του Ποτοσί. Από τις αρχές του 17ου αιώνα οι Ισπανοί άρχισαν να εισάγουν σκλάβους από την Αφρική, μιας και οι φριχτές συνθήκες εργασίας στις στοές, ο υδράργυρος και το μεγάλο υψόμετρο αποδεκάτιζαν κυριολεκτικά τους ιθαγενείς.² Ανάμεσα στις δουλειές που έκαναν οι σκλάβοι ήταν να ανελκύουν τα βαριά φορεία με το μέταλλο από τα έγκατα της γης –μια βαριά δουλειά που έκαναν συνήθως τα μουλάρια στα ορυχεία της εποχής εκείνης. Είκοσι ac milas humanas (ανθρώπινα μουλάρια) αντικαθιστούσαν τέσσερα φυσικά μουλάρια –που δεν άντεχαν πάνω από μερικούς μήνες στο υψόμετρο αυτό. Φυσικά ούτε οι άνθρωποι μπορούσαν να αντέξουν στις φριχτές αυτές συνθήκες. Αλλά η αναπλήρωσή τους ήταν μάλλον πιο εύκολη και πιο φτηνή από την αναπλήρωση των ζώων. Το παρελθόν αυτό είναι ακόμα “ζωντανό” στη Βολιβία: την κορυφή πάνω από το Ποτοσί εξακολουθούν να την αποκαλούν “το βουνό που τρώει τους ανθρώπους”.³

Πολίτες δεύτερης κατηγορίας

Η πρώτη μεγάλη καταγεγραμμένη λατινοαμερικανική εξέγερση ενάντια στους Ισπανούς κατακτητές ξέσπασε στην Σούκρε, τη “συνταγμα-

τική” (τυπική), πρωτεύουσα της Βολιβίας το 1809. Η δεύτερη στην Λα Παζ (την έδρα της κυβέρνησης της Βολιβίας). Και οι δυο αυτές επαναστάσεις νίκησαν αρχικά –αλλά πνίγηκαν στη συνέχεια στο αίμα από τον Ισπανικό στρατό.

Η Βολιβία απελευθερώθηκε τελικά το 1825, στα πλαίσια του Ισπανο-Αμερικανικού πολέμου που πυροδότησαν αυτές οι επαναστάσεις. Οι Ισπανοί έφυγαν, ο έλεγχος της χώρας όμως πέρασε στα χέρια της πλούσιας, τοπικής λευκής ελίτ και των φίλων της στις ΗΠΑ. Οι ιθαγενείς παρέμειναν στο περιθώριο. Στη συντριπτική τους πλειοψηφία ζούσαν μέχρι τη δεκαετία του 1950 στην ύπαιθρο σε μεσαιωνικές συνθήκες, δουλεύοντας κατά κανόνα, όπως και οι μακρινοί τους πρόγονοι, για ένα κομμάτι ψωμί στα “τσιφλίκια” των μεγάλων γαιοκτημόνων. Δικαίωμα ψήφου απέκτησαν μόλις το 1952, με την επικράτηση της επανάστασης του “Εθνικού Επαναστατικού Κινήματος”⁴ του Βίκτορ Εστενσόρο. Αλλά και αυτές οι κατακτήσεις ήταν στην ουσία τυπικές: η δημοκρατία ήταν κατ’ αρχήν τυπική αφού για μεγάλα διαστήματα η χώρα κυβερνιόταν από στηριζόμενες από την CIA χούντες. Μέχρι την εκλογή του Μοράλες οι ιθαγενείς παρέμεναν πολίτες δεύτερης κατηγορίας, αποκλεισμένοι από τα πάντα –τη γη, τον πλούτο, την παιδεία, την πολιτική.

Ο Εστενσόρο, είναι αλήθεια, επέβαλε με ένα διάταγμα για την αγροτική μεταρρύθμιση μια αναδιανομή της γης στα δυτικά υψίπεδα που ευνόησε τους ιθαγενείς. Το ίδιο διάταγμα, όμως, λειτούργησε ουσιαστικά αντίστροφα στις πεδινές, αραιοκατοικημένες ανατολικές εκτάσεις γύρω από την Σάντα Κρουζ, εκτάσεις που καλλιεργούνταν εν μέρει συλλογικά, με βάση τα πανάρχαια έθιμά τους, από τις τοπικές κοινότητες των ιθαγενών. Οι κοινότητες δεν διεκδίκησαν τίτλους ιδιοκτησίας και η γη παρέμεινε έτσι τυπικά στην ιδιοκτησία του κράτους. Τη δεκαετία του 1970 η δικτατορία του Χούγκο

Μπάντζερ δώρισε το μεγαλύτερο και καλύτερο τμήμα αυτής της γης σε “ημετέρους”, σε επιφανείς επιχειρηματίες της Σάντα Κρουζ σαν τον πατέρα του Καμάτσο δηλαδή.

Την περίοδο εκείνη πολλές κυβερνήσεις του “τρίτου κόσμου” (σήμερα τις ονομάζουμε αναπτυσσόμενες οικονομίες) είχαν βάλει σαν στόχο την ανάπτυξη ενός ισχυρού αγροτοβιομηχανικού τομέα που θα εξασφάλιζε, υποτίθεται, την επάρκεια σε τρόφιμα του έθνους. Η “πράσινη επανάσταση”, όπως ονομάστηκε αυτό το κύμα, είχε παντού τα ίδια αποτελέσματα: οι παραδοσιακοί τρόποι καλλιέργειας καταστράφηκαν και η γη μοιράστηκε σε μεγάλες επιχειρήσεις που στόχευαν, όχι στην τροφική επάρκεια, αλλά στο κέρδος. Η πολιτική αυτή ήταν υπεύθυνη για το λιμό που ξέσπασε εκείνη την περίοδο σε πολλές χώρες της Αφρικής και της Ασίας.

Το ίδιο ακριβώς έγινε και στη Βολιβία. Η ίδια η αναδιανομή της γης στα δυτικά υψίπεδα εξάντλησε πολύ γρήγορα τη δυναμική της. Τα μικρά κτήματα που απέκτησαν οι αγρότες έγιναν με τις διαδοχικές κληρονομίες ακόμα μικρότερα, ανίκανα πλέον να εξασφαλίσουν ένα βιώσιμο εισόδημα στους καλλιεργητές τους. Στην ανατολή, οι επιχειρήσεις κατάφεραν με τη βοήθεια των κυβερνήσεων που ακολούθησαν να πάρουν τον έλεγχο του μεγαλύτερου τμήματος της γης.⁵ Η αρπαγή αυτή της γης πυροδοτούσε συνεχώς εξεγέρσεις –οι οποίες πνιγονταν κατά κανόνα στο αίμα. Το 1996 η νεοφιλελεύθερη κυβέρνηση του Γκονζάλο Σάνσεξ ντε Λοζάντα⁶ έφερε στη βουλή ένα νόμο ο οποίος υποτίθεται ότι θα προστάτευε τις “κοινοτικές γαίες” των ιθαγενών από την αρπακτικότητα των μεγάλων επιχειρήσεων. Ο νόμος ψηφίστηκε αλλά δεν εφαρμόστηκε ποτέ.

“Στις απαρχές του 21ου αιώνα”, γράφει ο Jeffery Webber,⁷ “η ταξική δομή στην ύπαιθρο της Βολιβίας χαρακτηριζόταν από μια δραματική συγκέντρωση της γης στα χέρια λίγων, από τη μια, και μια θάλασσα από φτωχούς –συχνά άκληρους–

Οι εργάτες των ορυχείων στη Βολιβία έχουν μεγάλη παράδοση αγώνων

αγρότες από την άλλη. Τα *hacientas* (τσιφλίκια) κυριαρχούν πάνω στο 90% της καλλιεργήσιμης γης της Βολιβίας, αφήνοντας μόνο 10% για να μοιραστεί κύρια ανάμεσα στις κοινότητες των ιθαγενών και τους μικρούς αγρότες. Το 70% της καλλιεργήσιμης γης ανήκει σε 400 περίπου γαιοκτήμονες ενώ την ίδια στιγμή υπάρχουν 2,5 εκατομμύρια άκληροι αγρότες, σε μια χώρα με συνολικό πληθυσμό 9 εκατομμυρίων. Οι περισσότεροι αγρότες είναι ιθαγενείς, με το 77% των κατοίκων της υπαίθρου να αυτοκαθορίζεται σαν «ιθαγενής» στην απογραφή του 2001”.

Η περίοδος του Έβο Μοράλες

Ο Έβο Μοράλες κέρδισε για πρώτη φορά τις προεδρικές εκλογές τον Δεκέμβριο του 2005 με ένα πρωτοφανές για τα ιστορικά της χώρας 54%. Η επιτυχία, όμως, δεν ήταν δική του. Τη νίκη του τη χρώσταγε στην πραγματικότητα στο δυναμικό, μαζικό κίνημα που είχε συνταράξει τη χώρα τα προηγούμενα χρόνια: στον “πόλεμο για το νερό”, όπως ονομάστηκε από τους ίδιους τους πρωταγωνιστές του η μάχη ενάντια στην ιδιωτικοποίηση της εταιρείας ύδρευσης στην επαρχία της Κοκατσάμπα και το κίνημα ενάντια στην ιδιωτικοποίηση του φυσικού αερίου που ακολούθησε. Εκατοντάδες δια-

δηλωτές έχασαν τη ζωή τους στις κινητοποιήσεις αυτές από τη βία του στρατού και της αστυνομίας –αλλά στο τέλος νίκησαν. Δυο πρόεδροι, ο Γκονζάλο Σάνσεξ ντε Λοζάντα και ο Κάρλος Μέσα, ο αντιπρόεδρος και διάδοχός του, αναγκάστηκαν να παραιτηθούν μέσα σε διάστημα δυο ετών από την πίεση του κινήματος. Το MAS, στηρίζε ενεργά και συμμετείχε σε όλες αυτές τις κινητοποιήσεις. Αλλά δεν ήταν το MAS αυτό που τις είχε οργανώσει.

Η ανάδειξη στην εξουσία στην πλάτες ενός μαζικού κινήματος είναι σε όλα τα γεωγραφικά μήκη και πλάτη της γης κόκκινο πανί για τις άρχουσες τάξεις και τις συμμαχικές τους Μεγάλες Δυνάμεις. Ο πρόεδρος Τραμπ ήταν ένας από τους πρώτους που έσπευσαν να δηλώσουν την υποστήριξή τους προς τη νέα “πρόεδρο” της Βολιβίας: “Στηρίζουμε την Τζάνινε Ανιες στη Βολιβία”, έγραψε σε ένα από τα διαβόητα tweets του, “στην προσπάθειά της να εξασφαλίσει μια ειρηνική, δημοκρατική μετάβαση μέσα από ελεύθερες εκλογές. Καταδικάζουμε τη συνεχιζόμενη βία και αυτούς που την προκαλούν μέσα και έξω από την Βολιβία”.

Η ζωή των ιθαγενών και των φτωχών βελτιώθηκε θεματικά μέσα στα 15 χρόνια που έμεινε στην εξουσία ο Μοράλες. Το 2003 η επίσημη έκ-

θεση της UNICEF έγγραφε για τη Βολιβία:

“Το 59% του πληθυσμού... ζει σε συνθήκες φτώχειας ενώ το 24.4% σε συνθήκες εξαιρετικής φτώχειας. Όμως πολλοί ειδικοί υποστηρίζουν ότι τα πραγματικά νούμερα πρέπει να είναι πολύ μεγαλύτερα καθώς το εισόδημα και η εργασία δεν έχουν συμπεριληφθεί σε αυτούς τους υπολογισμούς... Οι βραχυπρόθεσμες προοπτικές δεν είναι ευνοϊκές. Από το 1998 έως το 2002 το κατά κεφαλήν ΑΕΠ έπεσε από τα 1,071 δολάρια στα 883 δολάρια... Οι απαραίτητες συνθήκες για την επανενεργοποίηση της οικονομίας στο άμεσο μέλλον δεν υπάρχουν...”⁸

Το 2019 η Παγκόσμια Τράπεζα, το δίδυμο αδελφάκι του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου –του πραγματικού συντάκτη της “θεραπείας σοκ” που οδήγησε τελικά στον πόλεμο του νερού και την εξέγερση για το φυσικό αέριο– ήταν αναγκασμένο να παραδεχτεί όχι μόνο ότι βελτιώθηκαν οι δείκτες της ανισότητας και της φτώχειας αλλά και ότι η ίδια η οικονομία έκανε “την έκπληξη” στα χρόνια του Μοράλες:

“Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας 2004-2014 η οικονομία της Βολιβίας μεγεθύνθηκε με μέσο ετήσιο ρυθμό 4,9% χάρη στις υψηλές τιμές των εμπορευμάτων, την επέκταση των εξαγωγών του φυσικού αερίου και την συνετή μακροοικονομική πολιτική. Ως εκ τούτου η φτώχεια μειώθηκε από το 59% στο 39% και ο συντελεστής ανισότητας Gini έπεσε από το 0,6 στο 0,47. Λόγω των λιγότερο ευνοϊκών συνθηκών και τη μείωση των εξαγωγών αερίου η άνοδος του ΑΕΠ έπεσε από το 6,8% το 2013 στο 4,2% το 2018. Η φτώχεια και η ανισότητα συνέχισαν να μειώνονται, αν και με αργότερους ρυθμούς. Το ποσοστό φτώχειας έπεσε από το 39% το 2014 στο 35% το 2018...”⁹

Μια από τις πρώτες πράξεις της κυβέρνησης του 2006 του Μοράλες ήταν η αναγνώριση του “πολυεθνικού χαρακτήρα” της χώρας. Για πρώτη φορά στην ιστορία τα παιδιά

των ιθαγενών μπορούσαν να μιλάνε και να γράφουν στην γλώσσα των γονιών τους και των παππούδων τους στο σχολείο. Η χαρακτηριστική φορεσιά των χωρικών έπαψε να είναι αντικείμενο χλευασμού και οι ιθαγενείς μπορούσαν πλέον να πηγαίνουν στις δημόσιες υπηρεσίες, τις τράπεζες κλπ με τα καπέλα τους και τα πολύχρωμα φορέματά τους. Η Wiphala έγινε η δεύτερη επίσημη σημαία του κράτους.

Η πιο θεματική ίσως πράξη της πρώτης κυβέρνησης του Μοράλες ήταν η υπουργοποίηση της Κασιμίρα Ροντρίγκεζ που ανέλαβε το 2006 το υπουργείο Δικαιοσύνης. Η Ροντρίγκεζ δεν είχε καμιά νομική γνώση. Ούτε είχε πτυχίο πανεπιστημίου. Μπορεί να μην είχε τελειώσει καν το λύκειο. Τα χαρτιά της έγραφαν “επάγγελμα: οικιακή βοηθός”. Η Ροντρίγκεζ ήταν η ιδρύτρια και η ψυχή του σωματείου των οικιακών βοηθών. Ο διορισμός της όπως ήταν φυσικό προκάλεσε μια φρενίτιδα στην άρχουσα τάξη.

Στις εκλογές του 2009 το ποσοστό συμμετοχής ξεπέρασε όλα τα ρεκόρ –φτάνοντας στο πρωτοφανές για οποιαδήποτε χώρα 90%. Ο κόσμος πήγε μαζικά στις κάλπες για να ψηφίσει ξανά τον Μοράλες που αύξησε τα ποσοστά του στο 64%. Και κέρδισε ξανά τις εκλογές του 2014 με ένα ποσοστό 61%.

Ο Μοράλες κέρδισε κατά πάσα πιθανότητα και τις εκλογές που έγιναν τον περασμένο Οκτώβρη –αν και όχι με τη θεαματική διαφορά των προηγούμενων αναμετρήσεων. Οι πραξικοπηματίες ισχυρίζονται ότι υπήρξε μαζική καλπονοθεία. Οι ισχυρισμοί τους “επιβεβαιώνονται” από τον Οργανισμό των Αμερικανικών Κρατών –που όμως δεν είναι παρά ένα πiónι της Ουάσιγκτον.

Η άρχουσα τάξη στην αντιπίθεση

Ο Μοράλες αναπράτηκε από ένα πραξικόπημα οργανωμένο από την άρχουσα τάξη και το “βαθύ κράτος” της Βολιβίας. Στην Χιλή του 1973 ήταν ο ίδιος ο αρχηγός του στρατού,

ο στρατηγός Πινοσέτ αυτός που ηγήθηκε του πραξικοπήματος ενάντια στην αριστερή κυβέρνηση του Σαλβαδόρ Αλιέντε. Στη Βολιβία ο αρχηγός του στρατού περιορίστηκε στο να “πέσει” τον Μοράλες να παραιτηθεί και να φύγει από τη χώρα.

Ο Αλιέντε δεν είχε κλείσει ούτε τρία χρόνια στην εξουσία όταν ξέσπασε το πραξικόπημα. Ο Μοράλες αντίθετα κυβερνούσε τη Βολιβία από το 2006. Τον Δεκέμβρη θα γιόρταζε τα 14 χρόνια από την πρώτη του εκλογική νίκη. Από που ξεφύτρωσε αυτό το “βαθύ κράτος”; Που βρήκε το σθένος η παλιά άρχουσα τάξη να αναμετρηθεί ύστερα από 14 χρόνια εξουσίας ενός κόμματος που αυτο-ονομάζεται “Κίνημα για τον Σοσιαλισμό” με μια κυβέρνηση που έχει τόσο μεγάλη λαϊκή υποστήριξη; Και η απάντηση είναι απλή: ο Μοράλες παρά τη θεαματική βελτίωση που έφερε για τους φτωχούς δεν συγκρούστηκε ποτέ με την άρχουσα τάξη.

Ο ίδιος ο αντιπρόεδρος του Μοράλες, ο Αλβάρο Γκαρσία Λινέρα δήλωνε ότι το όραμα της κυβέρνησης δεν ήταν ο σοσιαλισμός αλλά ο “καπιταλισμός των Άνδεων”.¹⁰ Τον Μάιο του 2006, στην εκατοστή μέρα της διακυβέρνησης του ο Μοράλες ανακοίνωσε την “εθνικοποίηση των κοιτασμάτων πετρελαίου και του φυσικού αερίου”.¹¹ Την ίδια ημέρα έστειλε, με μια θεαματική κίνηση, τον στρατό να τα καταλάβει. Οι πολυεθνικές εταιρείες, όμως, που εκμεταλλεύονταν τα κοιτάσματα δεν έφυγαν: η εθνικοποίηση ήταν στην ουσία τυπική. Οι εταιρείες πήραν διορία 6 μηνών για να διαπραγματευτούν νέες συμφωνίες με την κυβέρνηση –πράγμα το οποίο και έκαναν. Η “εθνικοποίηση” περιορίστηκε τελικά σε μια μικρή αύξηση των φόρων.

Ο Μοράλες υποστήριξε τα δικαιώματα των αυτοχθόνων πληθυσμών των ανατολικών επαρχιών στην συλλογική κατοχή των παραδοσιακών τους γαιών. Αλλά στήριξε ταυτόχρονα και τις μεγάλες αγροτοβιομηχανικές επιχειρήσεις. Το μερίδιο των

Διαδηλωτές συγκρούονται
με τις δυνάμεις
του πραξικοπήματος
στην Κοτσαμπάμπα

μεγάλων επιχειρήσεων στην αγροτική παραγωγή αυξήθηκε στα πρώτα χρόνια του Μοράλες (από το 79% το 2006 στο 81% το 2011) αντί να μειωθεί. Το 2011 η κυβέρνηση της Βολιβίας ανακοίνωσε τα σχέδιά της για τη δημιουργία ενός νέου αυτοκινητοδρόμου στις ανατολικές επαρχίες -που θα εξυπηρετούσε τις ανάγκες των μεγάλων επιχειρήσεων της περιοχής- μέσα από τις προστατευόμενες περιοχές των ιθαγενών κοινοτήτων.

Η απόφαση προκάλεσε μια εξέγερση των ιθαγενών που ανάγκασε τελικά την κυβέρνηση σε αναδίπλωση.

Σήμερα οι απλοί άνθρωποι δίνουν μια ηρωική μάχη στη Βολιβία ενάντια στους πραξικοπηματίες. “Δεν φοβόμαστε τον θάνατο”, έλεγε μια ινδιάνη ντυμένη με την παραδοσιακή στολή στη Λα Παζ την ώρα που η αστυνομία χτυπούσε τους διαδηλωτές. “Κάποτε θα πεθάνουμε έτσι και αλλιώς. Ας πεθάνουμε για ένα σημαντικό σκοπό”. “Σκοτώστε με” φώναζε στους αστυνομικούς. “Θέλω να πεθάνω με την Wiphala στα χέρια. Εμείς εδώ στην Λα Παζ στεκόμαστε πάντα όρθιοι, δεν γονατίζουμε”.¹² Την ίδια ώρα από

το μπλοκ των διαδηλωτών ακουγόταν το φοβερό σύνθημα: “εμφύλιος πόλεμος, εμφύλιος πόλεμος”.

Ο κόσμος όμως είναι μόνος του. Στο κοινοβούλιο οι εκπρόσωποι του MAS συνεργάζονται με τους πραξικοπηματίες για την ομαλοποίηση της κατάστασης και τη διεξαγωγή των νέων εκλογών.

Το 2005 η κατάσταση ήταν επαναστατική στη Βολιβία. Ο Μοράλες όμως δεν πίστευε στην επανάσταση. Πίστευε (και πιστεύει) στις εκλογές, τη δημοκρατία, τους θεσμούς, την ομαλότητα. Στην εξουσία κυβέρνησε πράγματι με άξονα το “καλό των φτωχών”. Αλλά οι φτωχοί, οι εργάτες, οι αγρότες, οι κοινότητες των ιθαγενών δεν πήραν ποτέ οι ίδιοι την εξουσία. Η παρουσία της Κασιμίρα Ροντρίγκεζ στο υπουργείο δικαιοσύνης ήταν καθαρά συμβολική. Και προσωρινή (ξηλώθηκε ένα χρόνο μετά τον διορισμό της).

Ο Μοράλες προσπάθησε να “εξανθρωπίσει” τον βολιβιανό καπιταλισμό. Ο καπιταλισμός όμως δεν διορθώνεται. Το τίμημα αυτής της αυταπάτης το πληρώνουν σήμερα για μια ακόμα φορά με το αίμα τους οι εργάτες και οι φτωχοί στην Βολιβία. ■

Σημειώσεις

1. Πολλοί υποστηρίζουν ότι το πραγματικό νούμερο είναι κοντά στο 60%.
2. The Guardian, Story of cities #6: how silver turned Potosi in the “first city of capitalism”.
3. “Με το ασήμι που έβγαλαν οι Ισπανοί θα μπορούσες να χτίσεις μια γέφυρα από εδώ μέχρι τη Μαδρίτη”, λέει ο κόσμος. “Και με τα κόκκαλα των νεκρών εργατών άλλη μια που να γυρίζει πίσω”. Τα ορυχεία στέρεψαν τον 19ο αιώνα. Κάποια από τα ορυχεία του συνεχίζουν όμως να λειτουργούν μέχρι και σήμερα. Ο μέσος όρος ζωής των εργαζομένων είναι, σύμφωνα με τις μαρτυρίες των κατοίκων, γύρω στα 40 χρόνια. (Πηγή: The Guardian, Story of cities #6).
4. Πρόκειται για το MNR, το κόμμα στο οποίο ανήκει σήμερα ο νεοαζι Καμάτσο. Μετά την πρώτη τετραετία του Εστενσόρο το MNR στράφηκε προς τα δεξιά. Μέσα στα επόμενα χρόνια έγινε η βασική φωνή της άρχουσας τάξης της Βολιβίας. Ο Κάρλος Μέσα, ο βασικός αντίπαλος του Μοράλες στις τελευταίες εκλογές υπήρξε, όπως και πολλοί άλλοι γνωστοί πολιτικοί της Βολιβίας, στέλεχος του MNR στο παρελθόν.
5. Carmen Soliz, Oxford University Press, Agrarian Reform in Bolivia in the 20th and 21st century.
6. Ο Λοζάντα (MNR) υπήρξε δυο φορές πρόεδρος της Βολιβίας: την πρώτη φορά από το 1993 ως το 1997 με αντιπρόεδρο τον Βίκτο Καρντένας και τη δεύτερη από το 2002 ως το 2003 με αντιπρόεδρο τον Κάρλος Μέσα.
7. Jeffery Webber, *Revolution against “progress”: the TIP-NIS struggle and class contradictions in Bolivia*, International Socialism Journal (ISJ), Issue: 133.
8. https://www.unicef.org/bolivia/resources_2332.htm
9. <https://www.worldbank.org/en/country/bolivia/overview>
10. Joseph Choanara, *A new cycle of revolt*, ISJ Issue 165.
11. Η Βολιβία έχει μετά τη Βενεζουέλα τα πλουσιότερα κοιτάσματα υδρογονανθράκων στη Λατινική Αμερική. Αυτό, όπως και τα άλλα πολύτιμα στοιχεία που έχει στο υπέδαφός της (με πιο σημαντικό σήμερα το λίθιο) δεν την έχουν “εμποδίσει” από το να είναι μια από τις φτωχότερες χώρες του κόσμου.
12. Tathagatan Ravindran, *Bolivia after Evo Morales*, openDemocracy.

Βιβλιοκριτική

Ο Μαρξισμός του Τρότσκι

Ντάνκαν Χάλας

Σελίδες 168, 10 ευρώ

Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο

«Ζούμε σε μία περίοδο που οι εξεγέρσεις και τα κινήματα είναι στην ημερήσια διάταξη σχεδόν σε όλα τα μήκη και πλάτη του πλανήτη. Ταυτόχρονα, ζούμε σε μία περίοδο όπου η συζήτηση για την στρατηγική και τις επιλογές της Αριστεράς –συνεπώς και την ιστορία της– αναζωογονείται διαρκώς. Σε τέτοιες συνθήκες το Μαρξιστικό βιβλιοπωλείο προχωράει στην Τρίτη έκδοση του βιβλίου του Ντάνκαν Χάλας *Ο Μαρξισμός του Τρότσκι*», γράφει ο Λεάνδρος Μπόλαρης στον πρόλογο της νέας έκδοσης που μόλις κυκλοφόρησε από το Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο.

Ο Λέον Τρότσκι είναι ο επαναστάτης του οποίου η ζωή και οι ιδέες θάφτηκαν κάτω από τόνους λάσπη που συσσωρευόταν από την σταλινική αντεπανάσταση. Μέχρι και την κατάρρευση των καθεστώτων του «υπαρκτού σοσιαλισμού» τα έργα του ήταν απαγορευμένα.

Ο κύριος κορμός του βιβλίου, που κυκλοφόρησε πρώτη φορά στην Αγγλία το 1979, στην επέτειο της γέννησης του Τρότσκι, είναι μία ανάλυση –αλλά και κριτική– της θεωρητικής και πολιτικής κληρονομιάς του μεγάλου επαναστάτη. Ο Ντάνκαν Χάλας (1925-2002), επαναστάτης ο ίδιος και ηγετικό μέλος του Socialist Workers Party στην Αγγλία, προσφέρει με το βιβλίο του έναν επαναστατικό οδηγό για τους αγώνες στο σήμερα.

Ο Τρότσκι ήταν πρωταγωνιστής στις μεγαλύτερες στιγμές της ταξικής πάλης. Πρόεδρος του σοβιέτ της Πετρούπολης στην πρώτη Ρωσική

Επανάσταση του 1905 και ξανά πρόεδρος του το 1917, όταν οργάνωσε την κατάληψη της εξουσίας τον Κόκκινο Οκτώβρη. Ήταν ο οργανωτής του Κόκκινου Στρατού που τσάκισε την αντεπανάσταση και την ιμπεριαλιστική επέμβαση στα επόμενα χρόνια. Μαζί με τον Λένιν ήταν οι θεμελιωτές της Κομμουνιστικής Διεθνούς, του σχολείου και επιτελείου της επαναστατικής στρατηγικής και τακτικής για τα κομμουνιστικά κόμματα που ιδρύονταν σε ρήξη με τις προδοσίες της σοσιαλδημοκρατίας.

Η συνεισφορά του δεν περιορίστηκε μόνο στη δράση αλλά και τη μαρξιστική θεωρία.

Η εισαγωγή του βιβλίου κλείνει με την παράγραφο «Ο Ισαάκ Ντόϊτσερ περιέγραψε τον Τρότσκι στα τελευταία του χρόνια, σαν το *νόμιμο διάδοχο του κλασικού μαρξισμού*». Ήταν και με το παραπάνω. Αυτό είναι που κάνει τη σκέψη του Τρότσκι να αποκτάει σήμερα εκπληκτική επικαιρότητα».

Ο Τρότσκι έδωσε την τιτάνια μάχη για να υπερασπίσει την κληρονομιά της ρωσικής επανάστασης. Στη δεκαετία του '30 προσπάθησε να χτί-

σει ένα νέο επαναστατικό ρεύμα κόντρα στις προδοσίες του σταλινισμού και της σοσιαλδημοκρατίας.

Ήταν ο πρώτος που έκρουσε τον κώδωνα του κινδύνου για την φασιστική απειλή στην Γερμανία και διατύπωσε μια από τις πιο οξυδερκείς αναλύσεις για τη φύση του φασισμού σαν αντιδραστικού κινήματος. Και δεν έμεινε σ' αυτό. Με όπλο την στρατηγική του ενιαίου μετώπου εξήγησε πώς η εργατική τάξη μπορεί να αποκρούσει τη φασιστική απειλή και να ανοίξει το δρόμο για τη δική της λύση στην κρίση του καπιταλισμού –την επανάσταση.

Το βιβλίο του Ντάνκαν Χάλας χωρισμένο σε πέντε μέρη, συνοψίζει τη δράση και το έργο του Τρότσκι μέσα στο ιστορικό τους πλαίσιο. Το πρώτο μέρος παρουσιάζει το κέντρο της πολιτικής κληρονομιάς του, τη θεωρία της Διαρκούς Επανάστασης.

Στις αρχές του 20ού αιώνα ο Τρότσκι αμφισβητεί την κυρίαρχη θεωρία της Δεύτερης Διεθνούς, ότι οι κοινωνίες έπρεπε πρώτα να περάσουν ομαλά από την φεουδαρχία στον καπιταλισμό δίχως άλματα και συγκρούσεις. Ο Τρότσκι το κάνει αυτό αναλύοντας το ρόλο που έπαιξε η εργατική τάξη στη Ρωσία και βλέπει τη νίκη της επανάστασης στη νίκη αυτής της εργατικής τάξης που θα έπαιρνε της εξουσία για λογαριασμό της. 'Οντως στην πιο καθυστερημένη χώρα της Ευρώπης η εργατική τάξη βρέθηκε να παίζει τον ηγετικό ρόλο στην επανάσταση. Ήταν ένα ιστορικό ατύχημα; Ο Τρότσκι εξηγεί πως η εξέλιξη της παγκόσμιας οικονομίας είχε δώσει στη Ρωσία ένα ιδιόμορφο σχήμα: έναν συντριπτικά μεγάλο αγροτικό πληθυσμό και μία νέα εργατική τάξη στα τεράστια εργοστάσια της Πετρούπολης και της Μόσχας. Έτσι η εργατική τάξη, από όποιο σημείο και αν ξεκινούσε, δεν μπορούσε να σταματήσει στα μισά του δρόμου. Μετά την ανατροπή

του Τσάρου δεν μπορούσε να επιστρέψει στο εργοστάσιο να συμβιβαστεί με το αφεντικό. Η επανάσταση θα ήταν «διαρκής».

Στη συνέχεια ο Χάλας παρουσιάζει τη μάχη του Τρότσκι ενάντια στην αναδυόμενη σταλινική γραφειοκρατία και για την υπεράσπιση της γνήσιας κληρονομιάς της Ρώσικης Επανάστασης. Ο συγγραφέας επισημαίνει σε αυτό το κεφάλαιο ότι «Ο Τρότσκι έκανε την πρώτη συγκροτημένη προσπάθεια να δώσει μία ιστορικο-υλιστική ανάλυση του σταλινισμού-της τελικής κατάληξης της Ρωσικής Επανάστασης. Οποιοσδήποτε κριτικές και αν μπορούν να γίνουν –και θα κάνουμε μία τέτοια κριτική εδώ– αυτή η ανάλυση υπήρξε το σημείο εκκίνησης για όλες τις μετέπειτα σοβαρές αναλύσεις από μια μαρξιστική σκοπιά».

Τα επόμενα δυο κεφάλαια ασχολούνται με δυο αλληλένδετες πλευρές της συνεισφοράς του μεγάλου επαναστάτη. Τη συμβολή του στην ανάπτυξη της επαναστατικής στρατηγικής και τακτικής τόσο στα πρώτα χρόνια της Κομμουνιστικής Διεθνούς, όσο και στα επόμενα όταν χρειάστηκε να υπερασπίσει αυτή την κληρονομιά από τις επιλογές που έφεραν μεγάλες ήττες και χαμένες ευκαιρίες για το εργατικό κίνημα. Αλλά και τη σχέση ανάμεσα στην εργατική τάξη και το επαναστατικό κόμμα, «το ιστορικά καθορισμένο όργανο» με το οποίο η τάξη «φτάνει στην αυτοσυνειδησή της».

Το τελευταίο κεφάλαιο είναι μία κριτική ανάλυση της κληρονομιάς του Τρότσκι. Στην δεκαετία του '30 ο Τρότσκι εξηγεί πως «ποτάμια αίματος χωρίζουν τον Σταλινισμό από τον Μπολσεβικισμό», παρ' όλα αυτά διατήρησε την άποψη ότι η Σοβιετική Ένωση παρέμενε ένα «εκφυλισμένο εργατικό κράτος», επομένως αυτό που χρειαζόταν στην Ρωσία ήταν μία πολιτική και όχι μία σοσιαλιστική επανάσταση. Σε διάλογο και κριτική αποτίμηση αυτής της ανάλυσης ο Ντάνκαν Χάλας, αντιπαραθέτει μία διαφορετική ανάλυση, αυτήν του Κρατικού Καπιταλισμού στη Ρωσία, όπως διαμορφώθηκε από τον επαναστάτη Τόνι Κλιφ στο τέλος της δεκαετίας του '40. Η Διεθνιστική Σοσιαλιστική Τάση που κομμάτι της είναι το ΣΕΚ, άρχισε να χιτίζεται στη

δεκαετία του 1950 γύρω από την ομάδα που είχε συσπειρώσει ο Τόνι Κλιφ, και σημείο αφετηρίας ήταν η θεωρία του κρατικού καπιταλισμού.

Ο Ντάνκαν Χάλας κλείνει το βιβλίο του με την εξής παράγραφο: «η κληρονομιά του αγώνα ολόκληρης της ζωής του Τρότσκι, που τα τελευταία χρόνια διεξάχθηκε κάτω από πολύ δύσκολες συνθήκες, είναι εξαιρετικά πολύτιμη. Για όλους εκείνους τους μαρξιστές για τους οποίους ο μαρξισμός είναι μία σύνθεση θεωρίας και πράξης, η κληρονομιά αυτή είναι σήμερα μία αναντικατάστατη συμβολή σε αυτήν την σύνθεση».

“Ο Μαρξισμός του Τρότσκι” είναι ένα βιβλίο που, χωρίς να προσπαθεί να αποσιωπήσει τα λάθη του Τρότσκι, συμπυκνώνει τις βασικές συνεισφορές του στην επαναστατική θεωρία. Για αυτό είναι ένα βιβλίο που χρειάζεται να διαβαστεί και αποτελεί χρήσιμο εργαλείο στις κρίσιμες μάχες του σήμερα!

Αλεξάνδρα Μαρτίνη

Αιγαιοπελαγίτες πρόσφυγες στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο

(Τουρκία-Μέση Ανατολή-Αφρική-Κύπρος)

Μια οδύσσεια επιβίωσης μέσα από την αφηγήσεις των πρωταγωνιστών

Νάσος Μπράτσος

Σελίδες 254, 12 ευρώ

Εκδόσεις Νότιος Άνεμος

Β' έκδοση συμπληρωμένη

Έμπνευση για το βιβλίο είναι οι εμπειρίες προσφυγιάς από την Ικαρία στη Μ.Ανατολή στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και το “αντίστροφο ταξίδι προσφυγιάς” μετά την κρίση του Λιβάνου το 2006 αλλά κύρια των χιλιάδων προσφύγων που πέρασαν από τα παράλια της Τουρκίας στα νησιά του Αιγαίου το 2015. Τότε, όπως γράφει, “τα στόματα

που ήταν κλειστά εξ αιτίας των διώξεων άνοιξαν”.

Οι μαρτυρίες ανθρώπων από τα νησιά του Αιγαίου, τη Λέσβο, την Ικαρία, τη Λέρο, τη Χίο, τους Φούρνους, τους Λειψούς, το Καστελόριζο οι οποίοι κυριολεκτικά έκαναν τον αντίστροφο ταξίδι προς μέρη όπως τον Λίβανο, τη Συρία (το Χαλέπι και τη Ράκα), την Παλαιστίνη, τις Πηγές του Μωυσοθέου, την Αίγυπτο αλλά και την Αιθιοπία, το Κογκό και την Ταγκανίκα, είναι συγκλονιστικές.

Κουβαλάνε ένα απίστευτο ιστορικό φορτίο εμπειριών των ανθρώπων που βρέθηκαν σε Ιταλοκρατούμενα νησιά του Αιγαίου και όχι μόνο, και πώς επιβίωσαν σε συνθήκες ναζιστικής κατοχής.

Γιατί όμως φτάσαμε να έχουμε ένα προσφυγικό πληθυσμό πάνω από 30.000 ανθρώπων που έφευγε με χιλιάδες μικρά παιδιά με βάρκες και καΐκια και επιχειρούσε να ξεφύγει από τον άγριο καιρό, τις περιπολίες των κατακτητών και τις νάρκες;

Οι βασικές αιτίες ήταν η πείνα και η διάθεση συνέχισης της αντίστασης μέσα από την κατάταξη στο στρατό που είχε διαφύγει στη Μ. Ανατολή.

Οι μαρτυρίες είναι συγκλονιστικές για την πείνα που έφερε η κατοχή και θέριζε ζωές χιλιάδων. Όπως αναφέρει ο Ι.Τσαντές στο βιβλίο του “Χρονικό κατοχής της Ικαρίας 1940-1944”, κάποιος είχε φτάσει στο σημείο να ξεθάψουν ένα ψόφιο γαϊδούρι και να φάνε ό,τι μπορούσαν από τα κόκκαλά του! Ακόμη, ο Στέφανος Καρίμαλης ανέφερε ότι: “Βασική τροφή ήταν τα αγριόχορτα. Όμως πολλοί που δεν είχαν λάδι να ρίξουν μέσα, πάθαιναν αβιταμίνωση, πρήζονταν και πέθαιναν”. Ακόμη και οι ιερείς δεν μπορούσαν να πάρουν τα πόδια τους από την πείνα και για να θάψουν τους νεκρούς άφηναν να μαζεύονται αρκετοί για να πάνε στα χωριά για κηδεία. Άλλοι είχαν ανοίξει ομαδικοί τάφοι.

Στις πολλές μαρτυρίες καταγράφονται οι προσπάθειες των βαρκάρηδων να διασώσουν και να κρύψουν τα σκάφη τους από τα μάτια των κατοχικών δυνάμεων και μετά να αποπειραθούν το πέρασμα προς την Τουρκία, με προορισμό την

Αγρελιά και μετά τον Τσεσμέ, όπου είχαν στήσει οι προξενικές αρχές της Ελλάδας σε συνεργασία με τους Άγγλους και τον Ερυθρό Σταυρό ένα “hot spot”. Μέχρι να φτάσουν σε αυτό έπρεπε πρώτα να καταφέρουν να πατήσουν στεριά πολλές φορές με επικίνδυνο κόντρα καιρό και μετά να αποφύγουν εμπόδια όπως ληστές, άτακτους στρατιώτες “Τσέτες”. Ήταν πλειοψηφική η αντιμετώπιση της αλληλεγγύης του ντόπιου πληθυσμού, ψαράδων και βοσκών που προμήθευαν φαγητό, ψάρια, ψωμί και τυρί, παρά τις πρόσφατες εμπειρίες του πολέμου του 1922. “Ήταν λοιπόν ο Τσεσμέ το hot spot των Ελλήνων στο Β’ Παγκόσμιο Πόλεμο, όπου εκτός από παλιές αποθήκες, φτηνά ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια, χρησιμοποιήθηκαν παλιές στρατιωτικές εγκαταστάσεις”.

Από εδώ φάνηκε και η δεύτερη αιτία για την οποία τραβούσε τον προσφυγικό δρόμο ένας κόσμος τότε. Η διάθεση για συνέχιση της αντίστασης μέσα από την κατάταξη στο ελληνικό στρατό της Μ. Ανατολής.

Μετά το Τσεσμέ, όπως ανέφερε ο Θεμιστοκλής Σπέης ακολουθούσε διασπορά: “Ακολουθώ με τρένο μας πήγαν στο Χαλέπι όπου εκεί μας ξεψειριάσανε, πλυθήκαμε και μετά μας έστειλαν στην Αίγυπτο, στις πηγές του Μωυσέως. Επειδή ο Ρόμελ προέλαυνε, μας μοίρασαν σε Βελγικό Κογκό, Τανγκανίκα, Αιθιο-

πία”. Δημιουργήθηκαν τεράστιοι καταυλισμοί στο Νουσεϊράτ, την Παλαιστίνη, την Αίγυπτο.

Στους καταυλισμούς χιλιάδες πρόσφυγες έδιναν μάχες. Ο Μάκης Καβουριάρης, πανεπιστημιακός, αναφέρει: “Μας πήγαν στις Πηγές του Μωυσέως, όπου εκεί πέθανε ο αδερφός μου, ο Στάθης, από τις κακουχίες και την πείνα. Μείναμε εκεί ως το 1945, πήγα και σχολείο εκεί, σχολείο για προσφυγόπουλα”. Στο Νουσεϊράτ 1.500 παιδιά πήγαιναν σε σχολείο.

Στην πραγματικότητα εκεί μεταφέρθηκε και η ταξική και η πολιτική σύγκρουση για το μεταπολεμικό μέλλον της Ελλάδας, με την αστική κυβέρνηση και τη βασιλική οικογένεια από την μια και την αριστερά από την άλλη.

Όμως στα ίδια τα στρατόπεδα προσφύγων, οι πρόσφυγες πρωτοστατούσαν σε κινητοποιήσεις. Προς έκπληξη των αποικιακών αρχών της Βρετανίας στην Παλαιστίνη, οι πρόσφυγες μαζί με το εργατικό κίνημα της περιοχής, βρέθηκαν να οργανώνουν Πρωτομαγιάτικες εκδηλώσεις μαζί με τους Παλαιστίνιους το 1943 και το 1944!

Ο στρατός στη Μ. Ανατολή ήταν στο επίκεντρο της σύγκρουσης με την αγγλική κυβέρνηση και με τα απομεινάρια του αστικού πολιτικού κόσμου που επιδίωκαν να τον ελέγξουν και να χτυπήσουν την αριστερά που κατάφερε να χτίσει την Αντιφασιστική Στρατιωτική Οργάνωση (ΑΣΟ). Αυτό προκάλεσε την μεγάλη εξέγερση των στρατιωτών. Όταν οι φαντάροι ξεσηκώνονται ενάντια στους μεταξικούς αξιωματικούς, οι Βρετανοί περικυκλώνουν τα στρατόπεδα, τους αφοπλίζουν και τους εξορίζουν “στα σύρματα”, σε στρατόπεδα περιφραγμένα και απομακρυσμένα μέσα στην έρημο για σωφρονισμό.

Ο Νάσος Μπράτσος καταγράφει μέσα από τις μαρτυρίες προσφύγων αυτή τη διαδρομή για να φτάσει στο τελικό στάδιο της επιστροφής μετά την κατάρρευση του Χίτλερ. Τα γεγονότα της καταστολής της εξέγερσης της ΑΣΟ στην Μ. Ανατολή ήταν το προανάκρουσμα των Δεκεμβριανών.

Αυτό το βιβλίο είναι ταυτόχρονα ένα πολύτιμο αντίδοτο στη ρατσιστική αφήγηση των κυβερνήσεων κατά των προσφύγων που έφτασαν κατά χιλιάδες στην Ελλάδα κάνοντας την ανάποδη διαδρομή από των Αιγαιοπελαγίτων προσφύγων του Β’ Παγκόσμιου Πολέμου. Οι πρόσφυγες από το Κογκό, την Αιθιοπία, την Ταγκανίκα, τη Συρία, την Παλαιστίνη φτάνουν στα μέρη μας και βρίσκονται αντιμέτωποι με την FRONTEX, το τείχος του Έβρου, τα στρατόπεδα συγκέντρωσης με “τα σύρματα”, τις Μόριες. Αλλά δίνουν και τις μάχες τους σε αυτά, ενώ διαδηλώνουν στην εργατική Πρωτομαγιά και το Πολυτεχνείο. Κουβαλάνε τις εμπειρίες των αραβικών επαναστάσεων και των κινημάτων αντίστασης στις χώρες τους, όπως οι Αιγαιοπελαγίτες που βρέθηκαν στην Ράκα, το Χαλέπι ή την Αλεξάνδρεια.

Είναι ένα βιβλίο που αξίζει να διαβάσουμε όλοι και όλες.

Η προβολή του δεύτερου μέρους του ντοκιμαντέρ στην ΕΡΤ, που απαγόρευσε η νέα διοίκησή της είναι αίτημα πολλών συνδικάτων και φορέων των νησιωτών. Ο συγγραφέας ως εργαζόμενος της ΕΡΤ πάλεψε μέσα από την πολύμηνη κατάληψη ενάντια στο μαύρο για να μείνει ανοικτή, δημοκρατική και με εκπομπές ενημέρωσης και πληροφόρησης χωρίς λογοκρισία. Είναι σκάνδαλο να λογοκρίνεται ένα έργο για το οποίο, ο ιστορικός Προκόπης Παπαστράτης, που έχει γράψει τον πρόλογο, αναφέρει ότι “χιλιάδες μαρτυρίες αλλά και πληροφορίες παραμένουν αθησαύριστες μέχρι να αναλάβει κάποιος να τις συγκεντρώσει”. Αυτό κατάφερε να κάνει ο Νάσος Μπράτσος και να το εντάξει στις πολιτικές και ταξικές συγκρούσεις της περιόδου.

Πέτρος Κωνσταντίνου

Ο ελληνικός 20ός αιώνας

Αντώνης Λιάκος

Σελίδες 740, 27,40 ευρώ

Εκδόσεις Πόλις

Ο Α. Λιάκος τοποθετεί τον «ελληνικό 20ο αιώνα» στην περίοδο από το 1912 μέχρι το 2010. Η πρώτη χρονολογία επιλέγεται γιατί οι Βαλκανικοί Πόλεμοι που ξέσπασαν εκείνη τη χρονιά ήταν το πρώτο βήμα σε μια διαδικασία που άλλαξε εκ θεμελίων την ελληνική κοινωνία. Η δεύτερη χρονολογία σημαδεύεται από τον ερχομό της κρίσης στην Ελλάδα. Γίνεται φανερό λοιπόν ήδη από τον τίτλο ότι ο Α. Λιάκος αποπειράται να γράψει την ιστορία των κοινωνικών αλλαγών και των πολιτικών τους συνεπειών σε αυτήν την περίοδο. Τα εννιά από τα δέκα κεφάλαια του βιβλίου ακολουθούν μια χρονολογική σειρά με τους τίτλους τους να σηματοδοτούν το βασικό χαρακτηριστικό κάθε περιόδου. Το δέκατο έχει τίτλο «πώς είδαν οι Έλληνες την ιστορία τους τον 20ό αιώνα».

Στα «προλεγόμενα» του βιβλίου του ο συγγραφέας παίρνει τις αποστάσεις του από τις «απλουστεύσεις» και την «τελεολογία» που διακρίνει διάφορες ανάλογες απόπειρες τα τελευταία χρόνια. Για παράδειγμα: «η Ελλάδα παρουσιάζεται είτε ως το περιούσιον έθνος είτε ως παραδοξότητα, οι Έλληνες είτε ως αντιστασιακός λαός είτε ως τα 'κακά παιδιά της ιστορίας'». Το τελευταίο είναι έμμεση αναφορά σε μια άλλη τέτοια απόπειρα από τον Κ. Κωστή που κυκλοφόρησε το 2014 με τίτλο «Τα κακομαθημένα παιδιά της ιστορίας - Η διαμόρφωση του νεοελληνικού κράτους, 18ος-21ος αιώνας» (βλ. βιβλιοκριτική από τον Κ. Βλασσόπουλο στο τεύχος 103 του περιοδικού μας). Μετά την κρίση, λέει ο Λιάκος «η ελληνική ιστορία συρρικνώθηκε σε επτά πολέμους, τέσσερις εμφυλίους και επτά πτωχεύσεις» (αναφορά στο βιβλίο του Γ. Δερτιλή).

Αντίθετα, «Ο ελληνικός 20ός αιώνας» φιλοδοξεί να «παρουσιάσει τη συνάρθρωση του πολιτικού με το κοινωνικό και το πολιτισμικό» μιλώντας για την ελληνική ιστορία «μέσα

από την παγκόσμια οπτική», δηλαδή να δει την «Ελλάδα σαν ένα κύτταρο σε μεταβολισμό με το περιβάλλον του» που και το ίδιο αλλάζει διαρκώς. Η έννοια της «ενδεχομενικότητας» είναι το κλειδί στην οπτική του Α. Λιάκου.

Αυτή η οπτική έχει ως αφετηρία τη διάθεση «να απαλλάξουμε την ιστορία από το έθνος» και στις σελίδες του βιβλίου κάμποσες φορές αναδεικνύει υποβαθμισμένες πλευρές της κοινωνικής ιστορίας. Για παράδειγμα, ο Λιάκος εξηγεί πόσο απλουστευτικό είναι το σχήμα που λέει ότι η Ελλάδα από χώρα «εξαγωγής» μεταναστών έγινε ξαφνικά χώρα «εισαγωγής τους», θυμίζοντας όχι μόνο την ιστορία της ελληνικής μετανάστευσης από τον 19ο αιώνα αλλά και την παρουσία μεταναστών εργατών στην Ελλάδα από τις αρχές της δεκαετίας του '70. Ένα άλλο παράδειγμα είναι η αναφορές -άνισες- στην «έμφυλη διάσταση» όπως οι αγώνες για τα δικαιώματα των γυναικών, η εμφάνιση του κινήματος των ομοφυλόφιλων που τα συνδέει με βαθύτερες κοινωνικές αλλαγές (είσοδος γυναικών στην εκπαίδευση και στην αγορά εργασίας) και τις εντάσεις στις «κουλούρες της μεταπολίτευσης».

Φιλόδοξη προσπάθεια, που τελικά όμως αποτυγχάνει. Υπάρχουν κάποια προφανή σημεία, κραυγαλέες απουσίες. Για μια ιστορία που θέλει να βλέπει την ελληνική κοινωνία σε διαρκή μεταβολισμό με το περιβάλλον της, είναι πραγματικό κατόρθωμα στην όλη παρουσίαση της πολεμι-

κής δεκαετίας 1912-1922 να μην υπάρχει η παραμικρή αναφορά στην Ρώσικη Επανάσταση. Εκτενείς αναφορές στην «οργανωμένη βία» των πολέμων, καμιά αναφορά στις απεργίες και το αντιπολεμικό κίνημα. Συνολικά, οι ταξικές αναμετρήσεις και οι πολιτικοί αγώνες που τις εκφράζανε με όλη την πολυπλοκότητά τους, υποτιμώνται μέχρι εξαφάνισης στον «ελληνικό 20ό αιώνα».

Ακόμα και στο κεφάλαιο που αναφέρεται στη συγκλονιστική δεκαετία του '40 (στην Κατοχή, την Αντίσταση και τον Εμφύλιο) η πολιτική διάσταση εξαυλώνεται σε μια αποστασιοποιημένη παρουσία των δυο στρατοπέδων και της «βίας που γεννάει βία». Το Ολοκαύτωμα των Εβραίων παίρνει τη θέση που του αξίζει, ο δωσιλογισμός (μιας άρχουσας τάξης και ενός κρατικού μηχανισμού) όχι.

Αν πάμε στις επόμενες δεκαετίες το φαινόμενο του μαζικού τουρισμού και των συνεπειών του στην κοινωνία έχει λεπτομερή παρουσίαση, αλλά η έκρηξη των Ιουλιανών μια γραμμή. Το αποκορύφωμα έρχεται στην εξέταση της περιόδου της δικτατορίας με την τηλεγραφική αναφορά: «η κατάληψη του Πολυτεχνείου τον Νοέμβριο του 1973 εξελίχθηκε σε μια γενικευμένη διαμαρτυρία στα όρια της εξέγερσης». Η χούντα κατέρρευσε από μια αλληλουχία γεγονότων που δεν μπαίνουν σε κανένα πλαίσιο και αυτό που ακολούθησε ήταν το «πανηγύρι της δημοκρατίας» στην μεταπολίτευση.

Το πρόβλημα βρίσκεται σε μια μέθοδο που στο όνομα της απόρριψης του ντετερμινισμού στην ιστορική έρευνα ξεφορτώνεται έννοιες όπως καπιταλισμός, ιμπεριαλισμός, κοινωνικές τάξεις. Υπάρχουν υποκείμενα, αλλά όχι εργατική τάξη που κάνει ιστορία «σε συνθήκες που δεν επιλέγει» -για να θυμηθούμε τον Μαρξ στην 18η Μπρυμαίρ του Λουδοβίκου Βοναπάρτη. Υπάρχουν ελίτ αλλά όχι άρχουσα τάξη ενός καπιταλισμού που διαμορφώθηκε σε συγκεκριμένες συνθήκες, πράγματι σε «μεταβολισμό» με το παγκόσμιο σύστημα, τους ανταγωνισμούς και τις κρίσεις του.

Μια τέτοια αντιμετώπιση ταιριάζει στις πολιτικές επιλογές του ίδιου του Α. Λιάκου. Τα αγαθά της συμμετοχής στην «ευρωπαϊκή εννοποίηση»

υπερτονίζονται και η αναφορά στον «εκουγχρονισμό» του Σημίτη και του ρεύματος της σοσιαλδημοκρατίας που εντασσόταν (ο «τρίτος δρόμος» των Μπλερ-Σρέντερ) αγγίζουν τα όρια του διθυράμβου. Όταν όμως, ο νεοφιλελευθερισμός μπαίνει σε εισαγωγικά περίπου σαν μπαμπούλας που χρησιμοποιούσε ο λόγος του «λαϊκισμού», τότε γεγονότα όπως η εξέγερση του Δεκέμβρη του 2008 εξηγούνται με κλισέ όπως η «κατάρρευση του κέντρου των πόλεων» και δεν συνδέονται ούτε με το πριν ούτε με το μετά.

Πράγματι χρειαζόμαστε μια ιστορία που θα ξεφεύγει από τις συμπληγάδες τόσο των εθνικών μύθων όσο και των αναλύσεων που αναζητούν τις «παραδοξότητες» που έφερε μια υποτιθέμενη απόκλιση από το «ευρωπαϊκό» ιδεώδες. Όμως, τέτοιες απόπειρες μπορεί να τις γονιμοποιήσει η κληρονομιά του μαρξισμού και η εμπλοκή στην ταξική πάλη από την πλευρά της δικιάς μας τάξης.

Λεάνδρος Μπόλαρης

Όλη η νύχτα εδώ

Μια προφορική ιστορία της Εξέγερσης του Πολυτεχνείου

Επιμέλεια-εισαγωγή:

Ιάσωνας Χανδρινός

Σελίδες 792, 25 ευρώ

Εκδόσεις Καστανιώτη

Το βιβλίο που επιμελήθηκε ο ιστορικός Ιάσωνας Χανδρινός «Όλη Νύχτα Εδώ» είναι σίγουρα ένα από τα πιο πολυσυζητημένα της χρονιάς που έκλεισε. Κυκλοφόρησε πάνω στην επέτειο της εξέγερσης του Πολυτεχνείου και έγινε στόχος επιθέσεων που πυροδότησαν μια ολόκληρη αντιπαράθεση.

Κάθε ιστορικό έργο κρίνεται από το περιεχόμενο στο σύνολό του. Ξεκινώντας από αυτή την αφετηρία, δηλώνω από την αρχή απερίφραστα ότι το βιβλίο του Χανδρινού αξίζει να διαβαστεί. Αποτελεί, όπως λέει και ο υπότιτλός του, μια «προφορική ιστορία» που ζωντανεύει την

εξέγερση του Πολυτεχνείου μέσα από τις προσωπικές αφηγήσεις 81 αγωνιστριών και αγωνιστών που συμμετείχαν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο στα γεγονότα.

Όλα τα βασικά χαρακτηριστικά που σημάδεψαν το Πολυτεχνείο ξετυλίγονται στις 800 σελίδες του βιβλίου: Η εισβολή στο πολιτικό προσκήνιο του μαζικού κινήματος και ο χαρακτήρας του Νοέμβρη 1973 ως μια πραγματική εξέγερση. Η ριζοσπαστικοποίηση της φοιτητικής νεολαίας που πυροδότησε το δυναμικό χαρακτήρα της εξέγερσης και το πώς αυτή ήταν αντανάκλαση και κομμάτι μιας παγκόσμιας ριζοσπαστικοποίησης. Ο καθοριστικός ρόλος της εργατικής τάξης στο να δοθεί στην κατάληψη του Πολυτεχνείου μια μαζική διάσταση και να κλιμακωθεί η πάλη ενάντια στη δικτατορία και σε ό,τι αυτή πρέσβευε. Η πολιτική αντιπαράθεση ανάμεσα στις οργανωμένες δυνάμεις της ρεφορμιστικής και της επαναστατικής αριστεράς για την προοπτική της πάλης του φοιτητικού κινήματος (από το αν θα γίνει και θα κρατήσει η κατάληψη, μέχρι το αν ο αγώνας πρέπει να περιοριστεί σε «φοιτητικά αιτήματα» ή να γενικευθεί σε αντιχουντική, αντιμπεριαλιστική, αντικαπιταλιστική κατεύθυνση).

Προφανώς, όπως σε κάθε «προφορική ιστορία», στις συνεντεύξεις κυριαρχεί ο έντονος προσωπικός βιωματικός χαρακτήρας. Όμως, αυτό που αναδύεται ξεκάθαρα είναι το «από τα κάτω». Το ότι η εξέγερση ήταν οι χιλιάδες που συγκρούστηκαν με την αστυνομία και αναμετρήθηκαν με τα τανκς, οι νέοι, εργάτες, εργάτριες, μαθητές και «απλός κόσμος» που έφτιαχναν οδοφράγματα ακόμα και το Σάββατο το απόγευμα, πολλές ώρες μετά την εισβολή του τανκ στο Πολυτεχνείο. Άνθρωποι, δηλαδή, που μέχρι τότε ακόμα και ένα μεγάλο μέρος της Αριστεράς τους θεωρούσε «απολίτικους» που ενδιαφέρονται μόνο για το «ποδόσφαιρο».

Το βιβλίο είναι αντίδοτο σε όλες τις προσπάθειες «να συρρικνωθεί ο εξεγερσιακός χαρακτήρας του Πολυτεχνείου, να υποχωρήσουν ριζοσπαστικές αιχμές ή οράματα μετα-

σχηματισμού της κοινωνίας και να υποταχθούν στο σταθερό και ασφαλές πλαίσιο των εκλογικών αναμετρήσεων», όπως γράφει ο Χανδρινός στην εισαγωγή, και παρατηρεί στη συνέχεια: «Για ένα πολύ μεγάλο αριθμό νεαρών ατόμων - από εργατόπαιδα νυχτερινών σχολείων μέχρι μαθητές από τα γύρω φροντιστήρια που βρέθηκαν στη δίνη των γεγονότων- το Πολυτεχνείο ήταν μια εμπειρία συμπυκνωμένη και βίαιη που στάθηκε η απαρχή της πολιτικής τους συνειδητοποίησης».

Εκτός από τις 81 αφηγήσεις που προέρχονται από ανθρώπους που συμμετείχαν στην εξέγερση, υπάρχουν ακόμα άλλες τρεις που προέρχονται από την άλλη πλευρά, ανάμεσά τους και του Κ. Βουλιέλη, του επικεφαλής των ειδικών δυνάμεων που εισέβαλαν στο Πολυτεχνείο.

Η συνέντευξη αυτού του χουντικού караβανά έδωσε το έναυσμα για τις επιθέσεις που δέχτηκε το βιβλίο. Όπως έχει περιγράψει ο Λ. Μπόλαρης στην Εργατική Αλληλεγγύη: «Τα εμετικά χουντοπαραμύθια του Βουλιέλη έγιναν η αφορμή για να κατηγορηθεί το βιβλίο ούτε λίγο ούτε πολύ για «δικαίωση των τανκς» (ο τίτλος του επικριτικού άρθρου του Δ. Ψαρρά στην Εφημερίδα των Συντακτών) προϊόν μιας «ανιστόρητης ταύτισης της χούντας με ένα αστικό καθεστώς» αφού ο Χανδρινός τολμάει να συγκρίνει την εξέγερση του Πολυτεχνείου με τα κινή-

ματα διαμαρτυρίας στις ΗΠΑ τη δεκαετία του '60. Την σκυτάλη πήρε ο Κ. Λαλιώτης –τον οποίο όντως συκοφαντεί ο Βουλιέλης– που εγκυβεί τον Χανδρινό για «ιστορικό ναρκισσισμό» και στάση «επιτήδειου-ουδέτερου». Το 'κερασάκι' το έβαλε ο καθηγητής Γ. Μαργαρίτης με μια υστερική επίθεση στον «από καιρό μνημένο στην γερμανική εκδοχή της αναθεωρητικής ιστορίας».

Πιστεύω ότι οι επιθέσεις που δέχθηκε το βιβλίο είναι το λιγότερο άδικες. Πρώτον, για τον απλό λόγο ότι είναι 'τραβηγμένες από τα μαλλιά': θεωρώ αδιανόητο ότι ο οποιοσδήποτε δημοκρατικός άνθρωπος διαβάσει το βιβλίο θα 'παρασυρθεί' από τις χυδαιότητες που τολμά να εκστομίζει ο Βουλιέλης (σε τελευταία ανάλυση και ο ίδιος ο Χανδρινός, με παρέμβασή του στη συζήτηση, παραδέχθηκε ότι «θα χρειαζόταν ένας αναλυτικότερος σχολιασμός» για τη συγκεκριμένη συνέντευξη).

Δεύτερον, γιατί προσδίδοντας μια τέτοια, κατά τη γνώμη μου τεχνητή, ένταση στις επιθέσεις 'πετούν τη μπάλα στην εξέδρα'. Να το πω απλά: είναι πολιτικά 'ύποπτες': οι περισσότερες προέρχονται από το χώρο της σοσιαλδημοκρατίας και της ρεφορμιστικής αριστεράς, και πίσω τους υποκρύπτεται μια τάση να υποβαθμιστεί το ουσιαστικό περιεχόμενο του βιβλίου που (έστω και έμμεσα) αναδεικνύει τον επαναστατικό χαρακτήρα του Πολυτεχνείου, το δικό τους συμβιβαστικό ρόλο στην εξέγερση, αλλά και τις μετέπειτα (αποτυχημένες) απόπειρες να μετατραπεί σε ένα 'αβλαβές εικόνισμα'.

Τρίτον, γιατί με τον ίδιο ακριβώς τρόπο, ένα μεγάλο μέρος αυτής της αντιπαράθεσης, μετατοπίστηκε από το πραγματικό περιεχόμενο του βιβλίου σε ζητήματα μεθόδου της ιστορικής έρευνας, χρήσεις της μνήμης ή την προφορική ιστορία. Η 'προφορική ιστορία' επικεντρώνεται κυρίως στις αναμνήσεις, μαρτυρίες ανθρώπων εν ζωή. Σαν τάση διαμορφώθηκε τη δεκαετία του 1960 και θα μπορούσαμε να πούμε ότι αρχικά ήταν ένα παρακλάδι της 'Ιστορίας από τα κάτω', όταν μαρξι-

στές, κυρίως, ιστορικοί άρχισαν να ενδιαφέρονται περισσότερο για τις ζωές και τη δράση των ανθρώπων σαν ενεργών υποκειμένων 'που φτιάχνουν' την Ιστορία. Αν και μια τέτοια προσέγγιση είναι χρήσιμη, εμπεριέχει πολλά προβλήματα, που τις επόμενες δεκαετίες αξιοποιήθηκαν από τις αντιδραστικές μεταμοντέρνες θεωρίες που υποστήριζαν ότι δεν υπάρχει μόνο μια 'ορθή' ή 'αντικειμενική' θεώρηση, αλλά αντίθετα ότι μπορεί να υπάρχουν πολλαπλές, έγκυρες θεωρήσεις του ίδιου γεγονότος. Μια πιο πρόσφατη εκδοχή παρόμοιων αντιλήψεων σήμερα, είναι ότι στην Ιστορία 'ζυγίζονται' το ίδιο τόσο οι μαρτυρίες των ενεργών υποκειμένων, όσο και των 'παρατηρητών' ή των θυμάτων.

Ο χώρος σε μια βιβλιοπαρουσίαση δεν επαρκεί για ν' ανοίξει στην ολότητά της μια τέτοια συζήτηση που είναι φανερό ότι έχει πολιτικό φορτίο από μόνη της. Το ζητούμενο εδώ είναι αν ο Χανδρινός πετυχαίνει να ξεδιπλώσει –'αδιαμεσολάβητα' ή 'διαμεσολαβημένα'– τις φωνές των 'επώνυμων' και κυρίως των 'άνωνυμων' πρωταγωνιστών/τριών της εξέγερσης: των αγωνιστών που κατέβηκαν από τις εργατογειτονιές, τα σχολεία, τις τεχνικές σχολές για να συγκρουστούν με τη χούντα. Και η γνώμη μου είναι ότι το κάνει.

Προφανώς μια συλλογή προφορικών μαρτυριών δεν μπορεί να υποκαταστήσει την ανάγκη για μια μαρξιστική ανάλυση του Νοέμβρη 1973 (όπως και η 'Ιστορία από τα κάτω', προφορική ή μη, δεν μπορεί να υποκαταστήσει τον ιστορικό υλισμό σαν μέθοδο για να δούμε πώς 'φτιάχνεται' η ανθρώπινη Ιστορία). Όμως, ενισχύει τη συλλογική μνήμη που έχει χαράξει με μεγάλα γράμματα ότι ο δρόμος του Νοέμβρη ήταν επαναστατικός. Αυτή τη συλλογική μνήμη τη μισεί και τη φοβάται ολόκληρη η άρχουσα τάξη και οι κυβερνήσεις της. Γιατί είναι υλική δύναμη που αναγεννιέται κάθε φορά στις ταξικές αναμετρήσεις των 46 χρόνων που πέρασαν από τότε.

Έξι χρόνια πριν, το Νοέμβρη του 2013 το περιοδικό Σοσιαλισμός από τα Κάτω δημοσίευε ένα κείμενο του Ιάσονα Χανδρινού με τίτλο «Πολυτε-

χνείο και Επαναστατική Αριστερά». (<http://www.socialismfrombelow.gr/article.php?id=160>). Σε αυτό ο συγγραφέας έκανε την επισήμανση ότι: «Τα γεγονότα του Πολυτεχνείου υπήρξαν δημιούργημα της επαναστατικής πτέρυγας του φοιτητικού κινήματος. Αν ο Νοέμβρης αποτελεί γενεσιουργό παράγοντα οποιασδήποτε ιδεολογικής έκφρασης, αυτή η ιδεολογική έκφραση είναι η επαναστατική Αριστερά».

Η Οργάνωση Σοσιαλιστική Επανάσταση (από την οποία προέρχεται το ΣΕΚ) ήταν κομμάτι αυτής της επαναστατικής αριστεράς που πρωτοστάτησε τότε στη μάχη για να γίνει η κατάληψη και να κλιμακωθεί η εξέγερση του Πολυτεχνείου – οκτώ από τις συνεντεύξεις στο βιβλίο είναι από ανθρώπους που τότε βρισκόταν στις γραμμές της. Τα κείμενα της Μαμής, της παράνομης εφημερίδας της ΟΣΕ στη δικτατορία, έπαιξαν ουσιαστικό ρόλο στην πολιτική διαμόρφωση πολλών αγωνιστών και αγωνιστριών για να μπορέσουν να δώσουν πετυχημένα αυτή τη μάχη. Είναι συγκεντρωμένα από το Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο σε ένα τόμο με τον τίτλο «Οι ρίζες της επαναστατικής αριστεράς στην Ελλάδα». Για μια συνολική ιστορία της εξέγερσης διαβάστε την παμφλέτα του Μαρξιστικού Βιβλιοπωλείου «Το Πολυτεχνείο είναι εδώ! – Ο δρόμος του Νοέμβρη επαναστατικός»: μια ανάλυση από μαρξιστική σκοπιά που προσφέρει συνδετικό ιστό στις συγκλονιστικές μαρτυρίες του βιβλίου του Χανδρινού.

Κώστας Πίπτας

ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ

Βδομαδιάτικη εφημερίδα
της αντικαπιταλιστικής αριστεράς
Κυκλοφορεί κάθε Τετάρτη

Γράψου συνδρομητής

www.ergatiki.gr
ergatiki@gmail.com

Περιοδικό ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΤΩ

Κυκλοφορεί κάθε δίμηνο
με αναλύσεις, αγώνες, διεθνές κίνημα
ιστορία, βιβλία και τέχνη

Γράψου συνδρομητής

www.socialismfrombelow.gr
socialismosapotakato@gmail.com

ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΦΑΣΙΣΜΟΥ

21 ΜΑΡΤΗ

ΣΤΗ ΦΥΛΑΚΗ ΟΙ ΝΕΟΝΑΖΙ ΚΑΛΟΔΕΧΟΥΜΕΝΟΙ ΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΑΝΟΙΧΤΑ ΣΥΝΟΡΑ

ΔΙΑ ΔΗ ΛΩ ΝΟΥ ΜΕ

- Αθήνα
Ομόνοια 3μμ
- Θεσσαλονίκη
Αγαλμα Βενιζέλου 12μες
- Χανιά
Πλατεία Αγοράς 12μες
- Ηράκλειο
Λιοντόρια 12μες
- Γιάννενα
Περιφέρεια 1μμ
- Ξάνθη
Κεντρική Πλατεία 12μες
- Πάτρα
Πλατεία Γεωργίου 12μες
- Βόλος
Πλατεία Ελευθερίας 2μμ

ΚΑΛΟΥΝ ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ, ΦΟΙΤΗΤΙΚΟΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ, ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ,
ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ & ΤΕΧΝΩΝ, ΔΗΜΟΤΙΚΕΣ ΚΙΝΗΣΕΙΣ, ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΛΟΑΤΚΙ, ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ,
ΦΟΡΕΙΣ, ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΤΗΤΕΣ, ΚΙΝΗΣΗ ΕΝΩΜΕΝΟΙ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟ ΡΑΤΣΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗ ΦΑΣΙΣΤΙΚΗ ΑΠΕΙΛΗ

• 6932828964 • 2103232871 • www.antiracismfascism.org • antiracismfascism@yahoo.gr